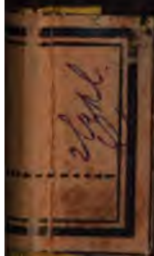
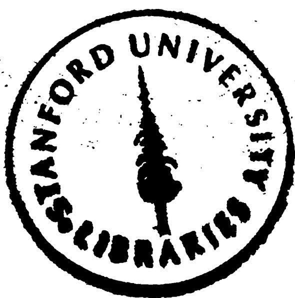
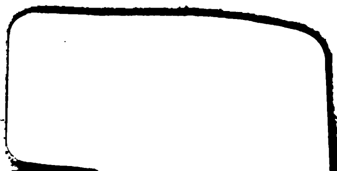

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA.

VÝBOR PRACÍ

ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVENSKÝCH.

DÍL JEDENÁCTÝ.

BÁSNĚ VÁCSLAVA ŠOLCE.

V PRAZE.

NAKLADATEL KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1872.

PRVOSENKY.

BÁSNĚ

VÁCSLAVA ŠOLCE.

DRUHÉ ROZMNOŽENÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1872.

NÁRODNÍ KNIHTISKÁRNA: I. L. KOBER V PRAZE.

OBSAH.

Zpěvy epické.

Strana

Zpěvy svátováclavské.

Zpěvy různé.

PRIMULA VERIS.

(Ghazela.)

Překrásná doba, kdy po luzích vzkvítá primula veris,
když jak jitřenka mladý máj uvítá primula veris;
na polo do snu, s poli v život roste jak srdce mladé,
první věnečky, první písni splítá primula veris,
milostná touha jejím zvukem chvěje neznámá dosud
a se skřivánkem k nebesům třepytá primula veris.
Hle vstaly vlasti tuhým spánkem spjaté po dlouhé časy
a nad národem hvězdou spásy svítá — primula veris;
i vzešel ruch omladlé dávné slávy, světem provívá
a třikrát pějí srdce jemnocitná — primula veris.
Poezie! jež prvně zavítala's do lidských stánků,
ty's v dětském lidstva srdci poukrytá primula veris,
tebou vzbuzena moje píseň mladá — prvnička lásky
vyrůstá v národě co porozvitá primula veris!

ZPĚVY EPICKÉ.

DĚDOVY VRÁSKY.

Kdys při teploučkém krbu v rodné chatě,
jež v starodávném, záplatovém šatě,
jak stařenka už přishrbená, šedá
tam na podhoří s tíží čelo zvedá,
já na klíně jsem dědu svému seděl;
on se zálibou na kruh rodný hleděl,
jenž při bzučivém kolovrátků šumu
se kolem kruhu v těsném stlačil tlumu
a jakby hlavy drahé sobě sčítal
z nás každého svým matným okem vítal.
Tu na čelo mu padlo moje oko,
kde vrásky vryty byly přehluboko
a v dětské snaze hravého vždy mládí
již ruka zbrázděné to čelo hladí
a slabým prstem vrásky setřít pílí,
jež dlouhá léta ostrým hrotem ryly.
Děd pousmál se, sňal mou ruku s čela,

jež údolí ta žalu srovnat chtěla,
pak chvilku cosi ve své duši zvídal
a k nám se vnukům takto rozpovídal:

„Ty tváře vaše, děti, malé, jasné,
kdy v západě už moje slunce hasne,
jak hvězdy, jež se v nočním nebi třpytí,
mně na života uschlé květy svítí!
Vy hladká ještě líčka, čela máte,
kéž vrásek hrot je nikdy nerozmate,
neb, děti, ne vždy v květný záhon tváří,
zaryje brázdy klidné, šedé stáří,
v nichž zvadlých květů zlaté símě zraje
pro blaženější než ta země kraje:
jsou vrásky často temné runy čteny,
porostlé šedého jen stáří mechem,
však hluboké a plné tajným vzdechem,
jež osud vyryl chrám již na zbořený —
jsou nade hrobem jako nápis němý,
kde všecka naděj v černé hnije zemi,
a tvář ta vráskovatá, mrtvobledá,
kronika jest to zpráchnivělá, šedá,
tajemných plná dějů, temných věstí,
z nichž všechno vyčteš, jenom žádné štěstí.
Chci, děti, z jedné také knihy bolu,
již na čele mi hladkém kdysi, vzňatém
můj život napsal přiostřeným dlátem,
vám přečíst ňákou aspoň kapitolu;

vy, děti, pozor na ty věsti dejte
a hluboko je ve svém srdci skrejte!

Jak jezero, jež jarní větřík hladí,
skvělo se v rodné vísce moje mládí!
Ta víska v sadě skryta ve květnatém,
jak kamínek se v kroužku tají zlatém,
mně v duši tane z dětenské mé doby
jak křížek spadlý mými naděe hroby.
Kolem ní háje, sady, role, luhy
kvetoucí svoje rozstíraly duhy,
z nichž ptactva zpěvy, vonný zádech květů
na větrném ku vísce spěly letu,
a dále stráně, pahrbky a hory
jak bdělých strážců ostražité sbory,
se mocným kruhem nad dědinou spjaly
a zlatým věncem na skráních vždy vzplály,
když slunce k uvítání, k rozloučení
se v červánkovém vzňalo ve plameni.

Tam srdce moje ve mládeže družbě
jak kalich květu mušce křídlozlaté,
paprskům slunce, rose stříbrem vzňaté
se otvíralo každé citův tužbě:
tu větrem rozlétlo se po vůkolí,
tam s kvítkem chudým zastesklo si v poli,
tu v luhu, kde se steré květy rděly,
si kolem sebe ráj stvořilo celý

6

a pak li při potoka spělo šumu,
s ním také šumnou spřádalo si dumu,
i se skřivánkem zpěvném ve závodu
se v povětrnou neslo ve svobodu
vždy výš' a výše toužíc ku nebesku,
až v slunečním se pozlatilo lesku;
a jak v mém ňadru srdce rozkvetalo,
tak růžemi i moje líčko plálo:
nižádný červík nehlod' dvě ty růže,
jež v srdci, v tváři panenské jak družе
pospolu pučely a spolu květly.
Já rostl jako v boru jasan světlý,
vždy přímý, jasný s duší průzračivou
a s myslí jako jarní větřík tklivou.
Mé čelo jasné klenulo se směle
jak nad ním nebe vzpjaté, ohvězdělé,
a jak tam nové hvězdy, nové světy
vždy jasnějšími prorážejí vzněty,
tak na mém čele povždy víc a více
ty ducha skryté prokmitaly svíce;
a pak-li někdy mráček přikryl sivý,
ten duše světlé stánek průzračivý,
tu starostlivá ruka dobré matky,
jak vonný větřík jarní teplý, hladký
mlhu ranní stírá z luhu květnatého,
vždy shladila tu chmuru s čela mého. —

7

Rozlehlým matka sama vládla lánem
v tom dole květném, hojně požehnaném;
neb otec dávno v chladném dřímal hrobě
nechav jí starost, slzy, pusté vzdechy,
ten smutný úděl vdovy bez útěchy, —
v kolébce mne pak osiřelé robě.
Já proto otce nepoznal jsem ani,
ni cítil ruky jeho požehnání,
i oteckých slov setbu hojnou, zlatou
jsem nevnímal svou duší ještě spjatou.
Však za to máť, jak hvězda večernice,
jež v zapadajícím se slunci třpytí,
a na květ sirý leskem perly svítí,
svou všechnu záři na mé vlila líce;
tam v srdci jejím ňader ve zákrytu
jsem jasný pramen blahých našel citů,
při němž tak sladce moje duše sněla,
an nad ní matka s jasným okem bděla.
Z úst jejích zpěvů nápěv staroslavný
zavznival kolem nábožně a svatě,
že jako v chrámu v naší bylo chatě;
však ctěn tam ještě řád byl otcův dávný:
na stěnách v koutku obrazy se skvěly
patronův země, matky bolestivé,
tam na kříž vbitý Krista údy pněly
a pod ním světlo plálo věčně živé;
pod chudým tímto chýže pod oltářem,
stůl bílým krytý prostěradlem svítal

a příchozím, by pozasedli, vítal,
tam bible svatá zbožným se žaltářem
vždy otevřeny byly k pobožnostem,
tam sůl a chléb vždy posilnění skýtal,
kdykoliv přišli, třeba cizím hostem,
u dveří pak, by pokropili čela,
kropenka s vodou tříkrálovou tkvěla.
Jest hříchem, děti, že ta stará léta,
ty řády otců věky posvěcené,
jsou zvyky jenom prázdné, bezecenné
těm odrodilým synům toho světa;
já cítím ještě v šedém nyní stáří
tu blahou jejich ve svém srdci záři,
vždyť jako rosa v žhavý kalich květu
mně v srdce padal lesk těch zbožných vznětů;
mně také vždycky rodná moje chatka
jak posvěcený chrámu stan se skvěla,
v němž na modlitbách jako kněžka dlela
se srdcem otevřeným moje matka. —

Tak mládí mé se klidným chvělo ruchem
jak mladý strůmek teplým, jarním vzduchem:
tu tam se růžové již poupě rdělo,
nad nímž se ptáče sladce rozepělo.
Mně matka v chatě, příroda zas v stráni
do duše mladé dvojí setbu síly
a v srdce mého nakypřelé pláni
již mnohé kvítko lásky vypěstily;

však má i snaha půdu vzdělávala,
by hojnou žatbu jednou světu dala.
Tak duše má i rámě mohutnělo,
a jako zvon mi v prsou srdce znělo:
již na švarného vzrost' jsem na mládence,
vždy volný, svěží, jako křídlo ptence,
svou duší zbožný, srdcem jasný, vřelý,
že přede mnou se jako rajské brány
s tím blahým žitím svět otvíral celý.
Já hotov byl už všecky srazit rány,
jež na duši neb na mé přímé čelo
by rámě zloby zasaditi chtělo.
Však byly rány, cítím je až dosud,
neb krutou válku vede někdy osud. —

Náš lán se bohatými vinul lady,
tu role bujná, tam zas luhy, sady
se širokými rozstíraly pruhy,
že kol mu nebyl roven statek druhý;
my k tomu na svobodné žili půdě
a pot cedili na vlastní jen hrůdě;
neb otec, děd i řada předkův celá
svá pod robotou neskláněla čela
po sobě dědíc práva svobodníků —
ne kruté jho nevolných robotníků.
Já po nich také volnost převzal jasnou,
v níž jediné to srdce, ducha símě
v květnici tady rozvíjí se krásnou

a jasněji to čela plane týmě! —
Tak zmužněv vzal jsem s beder matky staré
v své ruce mladé, bujnou krví jaré
jho vlády obtížné již hlavě bílé,
bych křídla svá též vlastní zkusil v síle.
Ne ruku jenom, — srdce, rozum taky,
ty kouzedlné duše lidské páky,
pilnosti vřelé mocným proudem hnané
jsem k práci napnul matkou požehnané.
Tak jará moje, plná ohně snaha
za větším povždy spěla zdarem blaha :
jak moře po květnatém, šírém dole
se zlatým klasem má vlnila role,
a růžovým se stromy rděly plodem
tu v sadě šírém, tam zas úzkým svodem,
ve stájích ržali bujní, mladí koně,
a po trávnatém svěžích lučin honě
se stáda skotu ovcí kadeřavých
při hudbě proháněla zvonců hravých,
a doma sypky, podlahy a spíže
zlatého zrní sotva nesly tíže.
Tam v kruhu čeledi a staré matky
jsem doma blahoslavil mír ten sladký,
jenž nezkalený v jizbě zářil naší
jak nad zemí se jasné nebe vznáší —
neb v pole zašel krásné na vycházky
a po pěšinkách bloudil v duši vzňatý,
jež hedvábné jak lesknoucí se pásky

ten kment mých rolí pretkávaly zlatý.
Však časně mír ten krutý osud zkalil
a jako skála v mé se srdce svalil.

My s panským dvorcem v polích sousedili,
jej robotníků vzdělávaly řady, —
bič šlehal jim nad shrbenými zády,
ač krvavé již poty s čela lily.
Němčisko jakés bylo panství správcem —
já nikdy s takým v lidském těle dravcem
jsem nepotkal se v celé žití době
a nevím dosud, jak v té ve nádobě
jen tolik ďáblů mohlo skrýti peklo,
že kam jen vkročil oko v slzách teklo.
Bylť skřítek vyzáblý to, holých lící
se sporou, ježatou na hlavě kštící,
na nožkách tenkých jako rákosina
seděla prsa zapadlá a úzká
a ústa jeho jako hádě kluzká
vždy jedovatá třísnila mu slina,
a jak dvě slunce z mračen rudé krví
rděly se oči jeho z podobrví.
To zvíře, děti, v lidském skryto těle
ty všecky vrásky na mém rylo čele. —

Až posud jasná moje byla skráně,
však pokaždy už ji černá vráska stáhla,
kdy na práci jsem panské viděl maně,
an vycházka mně v naše pole táhla,

jak bič nad hlavou robotníků šlehal . . .
a na shrbené jejich záda lehal.
Tu vždy jsem ve své kormoutil se duši,
kdy nářky, pláče, vzdechy přitlumeny
a hluboké, až z prsou rvané steny
tam s lánů panských v mé padaly uši.
A byly děti, starci tam v té strasti,
i ženy, ježto pod svým srdcem kryly
to blahé símě mateřiných slastí
a všicci v slzách svoje líce myli.
Což divu také, že má duše volná
nemohla snést' ta bědování bolná,
že tu tam slovo prohodil jsem perné
o nelidskosti, zlobě ďábla černé,
že zatínal jsem hněvem svoje pěstě
a ukazoval k lásce, k práva cestě:
vždyť ti tam trnovými pode věnci
mí bratři byli, moji sourozenci,
a mnohého z nich svazek krve sladký
mně k srdci poutal, k srdci drahé matky.
Však hluché bylo srdce pro ďáblovo
každičké moje přiostřené slovo;
on vysmál mé se po lidskosti snaze
a robotníci spláceli ji draze:
neb krutěji vždy ruka na ně sáhla
a víc a více jejich pouta stáhla,
tu nemoh' jsem té zloby křivdy snésti
a zaťatou jsem pohrozil jí pěstí.

13

Jedenkráte opět práce za úkolem
jsem požehnaným ubíral se polem,
nade mnou nebe ve záři se skvělo —
zdaž tenkrát' as tam boží oko tkvělo.
Řad robotníků s čela pot si stíral
a opodál se správčík o hůl vzpíral;
jak shledl mne, už bičík v ruce zdvíhal,
jenž jako hádě ve slunci se míhal,
a sípavým se rozekřikl hlasem,
by pílili a nemařili časem,
ač každý z nich svou v práci tužil sílu
a napnutu měl v sobě každou žílu. —
Tu starec jeden na zem klesl mdlobou,
a již tu správčík s holí byl i zlobou:
on nohou kopal vetché starce údy,
on kamenité na něj metal hrudy,
jej bičem mrskal, vlasy rval mu šedé,
až krví zalily se, tváře bledé.
Jak lev, jenž z dáli teplou krev byl zočil,
jsem jedním skokem v místo vraždy skočil
a v mocné páže stiskl zvíře divé,
a zatřás' ním, že málo bylo živé;
snad bych je byl až k smrti zdrtil zcela —
tak vztek a zlost mi žíly rozkypěla —
kdyby jej robotníci nevytrhli,
již k obraně se kata na mne vrhli.
Byl ovšem čin to, hoden lásky Krista,
a já když z krvavého bral se místa

a volný v pokojné zas duši bádal,
jim za něj v srdci němé díky skládal;
neb v duši vstoup' mi kletý obraz vraha,
ač ruku mou tam lidská vedla snaha.
Když pak jsem zrak svůj zpět obrátil zdáli
dvě rudé oči za mnou v hrozbě plály,
a pěsť v povětří s knutou vymrštěnou,
jež jako blesk se prokmitala vzduchem,
mně zvěstovala svištícím už ruchem,
že mračna se a v mračnech hromy ženou.

Nedlouho na se dala čekat zloba
a s první ranou přišel posel Joba:
dráb panský vrazil v tiché bydlo naše,
jehožto prahy svobodné a klidné
nepřekročila v službě škodolibé
nižádná dosud noha satanáše.
Ty tváře, děti, vymřely už nyní,
jež na panské se krmívali síni:
před vrchností jak andělovo líce
skroušeně, svatě jejich plály svíce,
však k nižším-li své obrátili čelo,
hned ďábelským se ohněm pozardělo
a jako mračno blesků dštilo hrůzu
na ubohou tu bídnou, selskou lůzu!
Tak i ten posel z ruky přejav pána
s andělskou tváří osudnou mně zprávu
teď v rudého se změnil na satana

a hromem na mou vysypal ji hlavu:
že nejsem já prý žádným svobodníkem,
že službou mám jít na panské hned lány,
jak pergamen prý hlásí vyhledaný —
tak stále v sluch mi vzteklým lehal křikem.
Stál jsem tu před ním plný podivení,
jakby mne hrůzné jakés jalo snění,
a duše volná se mi pozachvěla
jak nad planinou lípa rozestřelá,
když první vichr z mračna do ní vpadl,
jíž v bouři potom celý věnec svadl.
Však brzy z toho chvění se a ticha
svobody svatá vzbouřila se pýcha,
když shledl jsem v tom duše vzňatém pýři,
kam hrot ten zrádně vymrštěný míří.
Já drábu volnou pohrozil jsem rukou,
jež neschromena robotnickou mukou,
by klidil se a nekazil mně vzduchu
svým dechem palným otrockého puchu,
jinak že zkusí, jak na křivém hřbetě,
jenž panskému již uvyk karabáči
jak hafan řetězi, jejž sebou vláčí,
též selské pěstě pádná rána hněte!
Dráb vztekem, strachem rudé líce měnil,
jak pes odtáhl, avšak zuby cenil. —
Však lev jen první zahnal z hvozdu fenu,
jež první na něj plivla zlosti pěnu —
hafanů smyčka brzo dorazila,

by bujnou jeho sílu ukrotila.
Již správce s drábův ozbrojeným plukem
sem dorazil a dům oblehl hlukem,
v své ruce zvedal papír šedožlutý —
pergamen byl to drábem zpomenutý,
v němž prý tak psáno, že má práva stará
jsou jenom prázdná, dechovitá pára —
a jako mečem nad hlavou ním točil.
Když svitku tu jsem větrem mávat zočil,
tu v duši mněl jsem, tam že již se zvedá
anděla smrti peruť sinobledá.
Teď marná, děti, všechna byla slova,
že pergamenu blána podvod chová,
že rozhodne to teprv výrok soudu,
zdaž poddanskou, neb svobodnou mám hroudu,
a marná byla vzpoura také všaká
rozdrtit silou jedového draka.
Jak katani se drábi na mne vrhli
a k zemi moji volnou šíji strhli.
Když potom v správce zaslechl jsem slovech,
cos o mučírně, knutě, o okovech,
jestliže panské služby nepodniknu,
já vida, že tu sotva vzdorem vzniknu
a větší bych ušetřil matce žaly,
jíž oči slzami se zalévaly,
a jež se nade mnou tu bledá chvěla
jak nad potokem vrba rozšumělá —
to všecko vida, vše to v duši váže

jsem bujné, proto tenkrát skrotil páže
a odhodlal se pod jho živodlužné,
poslati kohos' z čeledi své služné;
mněl při sobě jsem, čas že všecko zvrátí,
a já že zase volným budu státi.
Však jako ďábel, jenž své ostré drápy
vždy hlouběji v to srdce lidské ztápí,
rozesmál správčík sýpavým se chechtem,
jak řetězů by zarachotil řechtem,
a katanským pak hlasem ke mně pravil,
bych na robotu svá jen záda spravil,
neb na mou osobu že jenom spadá
ta služebnost, jak pergamen prý žádá,
a bych už déle nemařil mu chvíli
a k robotníkův přidružil se píli.
Tu ještě jednou pýcha má se vzňala
a hrozivá již ruka ránu nesla —
než přede mnou tu stará matka klesla,
jíž v mokrém oku němá prosba tála,
a jako větev podetnutá zvadlá
ta vymrštěná ruka dolů padla. —

Tak, děti, já, jenž nad svých bratří vzlikem,
jenž po panském se rozlehával poli,
se útrpnými kormoutíval boly,
sám nyní s nimi stal se robotníkem.
Když poprvé má dosud volná bedra

za palčivého tam na pláni vedra
se sklonila pod nevolníka tíží:
tu v čelo moje dosud hladké, svěží
se brázdou širou první vryla vráska —
ta první srdce zacelená rána;
v tom hrobě jejím volnost pochována —
ta duše lidské nejsvětější částka.
Hrobaři mnozí, hroty, rádla sterá
ji vykopali, prvou ze sedmera:
bič panský, hole drábů sukovité,
posměchy, rouhání a řeči dravé, lité,
blesk očí žhavých, tváře, ústa křivá,
zem tvrdá, žárná, žízeň zápalčivá,
pot s čela řinoucí se, skrvavený,
pak kolem mne ty steré bratrů steny
a vše ta krutá robotění sužba,
ba vlastní má i po svobodě tužba
i vědomé to nevolnosti zdání —
vše to tu vrásku v moji rylo skráni.
Tu zkusil jsem, když osud tak se zvrátil,
co s volností jsem všecko teprv ztratil.
Dům můj mně hynul, hynula i mladost,
v mém oku všecka povyhasla radost,
mé duše strůmek, v srdci růže vadly
jak květy, na něž mrazné větry padly.
Jest člověk, děti, jemuž volnost zhasla,
jak křoví, s něhož bouře květy střásla —
jen holé trní, v němž chudičké ptáče,

to srdce pusté žalnou písní pláče, —
jest jako bludné, osiřelé robě,
jemužto matka hnije v černém hrobě:
je každý kopne, i ten pes naň štěkne,
když siré údy s prosbou k dveřím vlekne —
a duše jeho, poušť to vypražená,
v níž žádné třídlo, žádný stromek stinný
neskytá chodci pažit pohostinný,
vždyť sama pláň ta po krůpěji stená. —

Však byla dosud jediná to rána,
ač do srdce mi nejhlubšího vklána.
Já mužně nesl všecky její metly,
jež ze železných prutů zloby spletly,
a neklesal pod robotnickou tíží,
ni ducha sklonil k otrocké té níži,
kde člověk v sobě zapomena sebe
a nad ním že se volné klene nebe,
tu ruku líbá, jež mu volné páže
dřív zmozolní a potom v pouta váže.
Mělť v práci jsem už tělo utužilé
a bujná krev mi v každé hrála žíle,
má bedra vzdorně každé břímě nesla,
jaké i na ně panská zloba vrhla,
má ruka nikdy v práci nepoklesla
a všechny pastě, v něž ji vedli, strhla.
Když pak si duše moje pozasteskla,
že s kvetoucí ji volné svedli cesty

v trnité temné nevolnosti klesty,
kde vybledala všecka kvítí lesklá:
tu na hory jsem zašel do vysoka,
kde volně nebesa se rozstírala,
kde volně se i muška nesla malá,
a v božího se zhlížel záři oka!
Tak posilněn tam ve zdravé přírodě
jsem vyvzdoroval každé duše škodě.
To nepřítel můj ovšem těžko nesl,
neb chtěl, bych celý s duší, tělem klesl.

Jedenkrát opět jasnou dobou ranní,
když skřivánkové v nebeské tam pláni
se rozpěli slavícím boha sborem,
a písně zněly každým křovím, borem,
když slunce na zem svoje lilo zlato,
a všude bylo jako v chrámě svato —
já s duší zbožně vzňatou k tvůrci bohu
jsem k panským lánům svoji zvracel nohu,
bych podstoupil, an volnost plála vlady,
to jho na ďábla ustrojené rady.
Když v poli jsem už k práci ruku zdvihl,
tu správcův hlásek moje ucho stihl;
úlisně syčel jako hádě z křoví
a já již duši na bol chystal nový.
Že volný jsem — tu správčík ke mně pravil:
a slova svá jak trní v květy stavil,

že špatně prý čet' pergamenu slova,
že jiný smysl písmo toto chová,
bych spokojen se vrátil zase domů.
Však brzy žluč přimísil medu tomu
a otrávil mi všecky žíly těla,
že stál jsem tu jak socha zkamenělá:
já že prý nejsem právním pánem statku,
a na toho že robota jen spadá,
on po právu že tedy na mne žádá,
bych v službu panskou svoji poslal matku,
ta že prý jenom lánu držitelkou
a s matky milující láskou velkou
to jho poddanské na svá stará záda
za syna svého že už přijme ráda.
Jak dravec tygr s kořistí kdy jatou,
již ve krvavých drápech drží spjatou,
si před brlohou v temné hraje houšti,
ji hladí, líže, na svobodu pouští,
a když se volným jenom pohne hnutím,
ji jediným pak sdrtí drápův tknutím —
tak zvíře to si se srdcem mým hrálo,
by z něho všechnu krev pak vytřebalo.
Nadarmo byla slova moje vřelá,
jež v prosbě tála, pak zas kletbou hřměla,
nadarmo slza na mém oku plála,
jež jako kámen ze srdce se drala
porodem těžkým, palné ve bolesti,
a marné všecky obětavé věsti,

22

že pracovat chci denní, noční dobu,
že všechna čeleď, jež v mé službě stojí,
se mnou též k práci svoje síly spojí —
já nezkonejšil litou ďábla zlobu! —
Jak vysypat jsem na šedivou hlavu
měl matky staré krutou tuto zprávu?
Já u drahých jsem doma nohou klesl
a křečovitě vetchou její ruku
k rozbouřenému srdce tiskl tluku
a nemoh' vyřknout, co jsem v duši nesl.
Nadarmo máť se ptala jemně, sladko
v mé udivena hledíc tváře bledé,
bych řek', co za boj to mé srdce vede —
já neměl slov než „drahá, drahá matko!"

Nedlouho na mé vyzvídala duši,
již povyk drábův v její padl uši.
Vrazili v jizbu jako bouře v křoví,
kde holubice tichá, rozechvělá
nad mládětem svá křídla rozestřela,
jež zalétlo sem supu — krahujcovi;
z jich hulákání, řeči rouhající
ta zpráva krutá v její duši padla,
že jako led tu její ruka schladla,
již ve své já jsem tiskl ve chvějící.
Co platno, že jsem matku přikryl tělem,
ji bránit chtěl až krve do prolití,
vždyť četní byli katanové lití

a já jen jedním moh' ji chránit čelem.
Když z náručí mně vyrvali ji vzteklí
a jako obět k popravě ji vlekli,
tu prázdnotou mi moje ňádra mřela,
jak vytrhli by srdce mé mi z těla.
Stál pustý jsem tu, němý, nevidomý —
tak bolesti mé všecky smysly shnětly,
že kdyby s mračen podle byly sletly,
mnou nehnuly by rachotící hromy.
Když pak jsem probral z mrákotných se bludů
a svou zas mysl v pustém našel trudu,
tu škareděly na mne jizby stěny
jak chrám loupežnou rukou vykradený.
Já dům opustil a s tím němým bolem
jsem potácel se luhem, lesem, polem
a nikde neměl poklidu ni stání,
až mané na panskou jsem zašel pláni.
Ten pohled, děti, co teď v duši vtrhl,
trojhranný šíp mně v pusté srdce vrhl:
tam matka ve zardělém drábův kole,
jenž tísnil staré vetché její údy
jak řetěz jedovatou rezí rudý,
svým potem panské napájela pole:
nad hlavou její hole, biče vládly,
jež každou chvíli na bedra jí padly.
Jak třtina, jež se vírným větrem klátí,
se potácelá v spjatém drábův kruhu —
nemělit také pacholštějších sluhů

ti nejkrutější nikdy v světě kati —
po tvářích šedé se jí vlasy stlaly
a s nich i pot i slzy utíraly.
To všecko, děti, vidět bylo synu,
jenž nemoh' pomstit sužbu mateřinu,
neb podál správčík s tlupou bránil jinou,
bych nemoh' vniknout na ta místa muky,
a z hrozivé bič napřahoval ruky,
jak zdáli už mou tváři shledl sinou.
Nedlouho ovšem matka nesla stará,
to břímě na zemdlených beder boku,
vždyť těžka byla robotná ta kára,
a sedmdesát tížilo ji roků:
jak hvězda bledá, jež mé na oblozo
se jediná mi stkvěla z černých mraků,
se naposled již mému kmitla zraku
a ke katanské drábův padla noze.
Tu bleskem pad' jsem na tu kletou na zem,
jež dřív můj pot — teď krev zas matky ssála,
a an již knuta nad ní větrem plála,
já kruh ten drábův jedním rozmet' rázem.
Jim mrtvá matky tvář i má též síla,
jež z celého mi těla ohněm plála,
tu zotročilou duši zahrozila,
že láje ta, jak hromem sklata stála.
V své náruči jsem matku ukryl drahou,
pak na bedra ji vložil, domů pílil,
bych synovské jí péče všakou snahou

ten pramen života zas v srdce vylil —
však když jsem doma na lůžko ji kladl,
již na věky jí věnec žití svadl. —
Ten hrobař, děti, jenž ryl hrob ten tmavý,
v němž s matkou též jsem její pohřbil lásku,
vy víte, že to tygr byl, ten dravý,
tu druhou na čele mi zaryl vrásku:
až k duši mně ta brázda její sáhla,
div že ji také k soudu nepotáhla,
a v žalobném tom mrtvém jejím dolu
se vyprýštil mně pramen stálých bolů. —

Když do hrobu jsem mrtvou složil matku
a s pustým srdcem, boly rozechvěný
v tu rodnou vkročil osiřelou chatku,
tu se mnou plakaly ty pusté stěny:
kde v nábožném dřív zpěvu zbožné matky
nade mnou ráj se klenul svatý, sladký,
a její oči v záři teplé, jemné
nad hlavou mojí jako hvězdy plály —
teď trudu tmy se rozestřely temné
a ze všech koutů v siré srdce value.
Já před obrazy, jež tam v koutku tkvěly,
jsem na kolena sklesl zbolestnělý,
tam obraz Krista s rozepjatou rukou
a s ranou zkrvavělou ve svém boku
ve slzách tonoucímu hlásal oku,
že větší než já za svět trpěl mukou,

tu tvář bolestná s láskou v muce vzňatou
mně první balsám v srdce ránu lila.
Tu na bibli mé oko padlo svatou,
jež na stole přede mnou rozložila
svých písem božských věštbu pravdozlatou. —
Tu knihu, děti, zbožnou duší čtěte,
v ní v sužbách života mír naleznete!
Jest nebeská to růže stolistnatá,
z níž každičkým k vám lístkem vůně věje,
tak líbezná a rajským dechem vzňatá,
že vánkem tím až k nebi srdce spěje;
jest schránka perlí to a drahokamů,
jež každému své zlaté skytá záře,
ze světa pudíc bludná světla klamu
a temné jeho oslňujíc tmáře;
jest sad to v zemské přesazený kraje,
kde ovoce poznání zlaté zraje,
v němž duše lidská, jak to ptáče spěvné
se v stínu skreje zlobě supa hněvné!
V té knize, děti, pro boly jsem svoje
též utěšení našel třikrát troje. —

Bylať pak kniha, z níž ta písem světla
mně v chmurnou duši božskou lila záři,
rodinný poklad vysokého stáří,
v ní řada předkův mých už dávno četla;
v níž také prst mé ukazoval matky,
když neděle neb boží přišly svátky,

27

a ona, an ji staroba již shnětla,
spíš prstem tím než slabým zrakem četla;
na dskách pak jejích uvnitř, v předu, zadu
předkové písmem starodávným vpsali
kroniky rodné štěstí nebo žaly
a potomkův svých rodokmennou řadu.
Tam ruka otce mé též vpsala jmeno,
kdy svět jsem spatřil, k němu připojeno,
pak kmotrem, kdo i v chrám mé provodili,
když vody křestné hřích mi s čela myly —
jediná slova, jimiž mluvil ke mně,
a ty i hlasy zněly hluše, temně.
Já třesoucí se k nim teď připsal rukou
tu matky smrt i s krutou její mukou.

K té knize, děti, když jsem z panské služby, —
neb na má bedra hodili ji zase —
se domů vracel v pozdním večer čase,
vše duše svojí obracel jsem tužby.
Nade mnou často hluboké již noci
se tichým váním křídlo rozestřelo,
než při kahánku tajnou vzňato mocí
mé oko stále v svaté bibli tkvělo:
z obrazův jejích, průpovědí svatých,
z nichž jasnější vždy v duši vtékal pramen,
já klasy vybíral jsem zrnek zlatých
a září jejich srdce nítil plamen.
Tak velké lásky ve zánětu vřelém

své konejšeje trudné duše boly,
vždy hlouběj' v ty jsem stoupal zlaté doly,
až slovo ve mně učiněno tělem:
kalicha náplň do mne krvé živé
vylita při oběti zápalčivé. —
Když nepřítel můj nové rány vrhal
a ďábelskou se na mne sápal zlostí —
tu průpovědí svatých výmluvností
jsem roztažené jeho sítě mrhal;
i bratry v žalu, v poddanské té psotě,
an mnohý z nich už všechnu víru ztrácel,
jsem poučením k bibli svaté vracel,
by pevně mohli v stejné státi zlotě.
To v boží svátky aneb v svatvečery,
kdy nebe skrylo v plášť se hvězdošerý,
jsem do svého je domu k přástkám zvával
a v kruhu jejich z bible předčítával.
Tak otvíral jsem bratřím srdce bránu
a v zachmuřeném pustém jeho stanu
vždy větší záři pravdy nítil zlaté,
až zplála tam jak v chrámě světlo svaté;
z nich každý potom na stůl rodné chaty
si vložil bible boží zákon svatý.
Vždy dál se šířil kruh mých posluchačů,
až dědina se shromáždila celá;
vždyť všici tonuli v tom proudu pláčů,
a nade všemi ruka s knutou tkvěla.
Tu zbožné své jsme zařídili schůzky,

když nestačoval jizby kruh již úzký,
buď na pláni neb stromem pod košatým,
kde v boží záři nebeského oka,
jež na nás jasně zřelo s převysoka,
jsme hádáním se povzbouzeli svatým. —

Však nedlouho tam v kruh ten nábožnosti
z nás každý s duší rozechvělou kráčel —
již krahujec se nad ním, plný zlosti,
vždy níž a níže černým křídlem stáčel,
by kuřátka rozehnal zarputilý,
jež pod křídlo se matky shromáždily.
Dráb zámecký od chaty k chatě lítal
a dědinu krkavčím bouřil hlasem,
by každý s biblí, v níž tak zbožně čítal,
se v dvůr tam panský krátkým našel časem.
Když přišli jsme tam každý s biblí v ruce —
já k nové chystal svoje srdce muce.
K nám správce vyšel, za ním pak kněz jaký —
to, děti, měl být sluha Páně taky,
já myslel spíš, že posel jest to pekla,
než Kristovy že učitel to víry:
od krku černá kutna s ním se vlekla
a na hlavě mu seděl klobouk širý,
z pod něhož oči jako hadi plály,
rty zamknuté myšlenek ostrým klíčem
se chvěly jenom tajných vášní chtíčem;
mně kněz ten zjevil se jak obraz skály,

jež z černých hvozdů ledné zvedá líce,
nad jejíž hlavou černé mračno vstalo,
jež každou chvílí na zem vysypalo
klikatých blesků hromotajné svíce.
Tu správčík vzkřikl hlasem zloby známé,
že zbožný otec řádu Ježíšova
sem přišel, aby písem zkoušel slova,
že kacířstvím prý všici zapácháme,
majíce mezi sebou antikrista,
jenž muka pekelná již všechněm chystá;
on proto o všech spásu ve starosti
sem muže pozval zbožné učenosti,
my jemu že své biblie předložíme
a co se stane, o všem brzy zvíme. —
Opodál však již strmé při hranici
pacholek stanul s pochodňovou svící.
Tu bible z rukou kněz nám mračný trhal
a aniž dlouho zkoušel písma svatá —
na jednu hromadu je všecky vrhal,
co kacířství semena praproklatá;
tvář bledá se mu rudým bleskem rděla,
a v požáru tom hněvu, vášní vzteku
před duší mou již plna lásky, vděku
tu bílá písem holubice mřela.
Pak drábu vztekle kynul při hranici,
by roznítil už smolnou její svíci,
a v hrůzném kletby na nás zlořečení
pekelných pohroziv nám ohňův mukou,

jak katan vzdornou vykasanou rukou
tu písma svatá metal do plameni; —
mně zdálo se, že ruka jeho kletá
tu sama Krista v žhavý oheň metá, —
pak i ten popel po hranici zbytý
do čtyrech světa koutů rozhazoval,
i zem tu ruce kančím rypem zryly —
a při tom slova jako dýky koval.

Ten plamen, děti, ostrými jenž meči
ku nebi trčil, on to nebe taky
svou ostrožhavou zakrvavěl sečí,
pak smrdutými zatemnil je mraky —
on palčivým též hrotem v moje čelo,
jež božím hněvem se tu pozardělo,
tu třetí vrásku v to mé čelo vpálil,
že bolestným se pláčem zrak můj zalil.
Tím svodem jejím novou cestu kříže
na bedrách nesa těžké dřeva tíže
podruhé Kristus, v mé jenž duši vzňaté
si tichý stánek lásky rozbil svaté,
na Kalvarii katy veden kráčel,
a krvavým své kroky potem smáčel.

Tak nepřítel i té mne těchy zbavil,
a v místo květnatého lásky sadu,
kde s bratřími jsem brával ducha radu,
teď prázdné pouště holou skálu stavil;

neb hněvným slovem kněz nám potom kázal
a pekla poutem duše naše vázal,
by nechaly jsme kletých písem čtení,
sic že nás pravé bude učit víře,
jak na vzdorné prý sluší na kacíře —
pekelných hranic rudém ve plameni,
pak o prašivých ovcích cosi dodal
a jako satan duše naše bodal.

Po nové této nepřítele zlobě
jsem na matky šel ulehčit si hrobě.
Nevelká hora nad dědinou stála,
kaplička bílá nad ní plápolala,
jak anděl by tam na modlitbě klekl,
jenž labutím se křídlem s nebes smekl;
tam hluboko u paty bílé skály
na poli smrti matku pochovali.
Když k hřbitovní už docházel jsem bráně,
bolestné jakés' zvuky v ucho padly
a v duši mou tak zbožnou hudbu kladly,
že hlavu svoji obnažil jsem maně:
z třesoucí starce na houslích se ruky
ty bolestné mi zavznívaly zvuky.
On na skále tam, pod níž matky oudy
tísnily černé země tvrdé hroudy,
a s žalobou své hudby bolestnící
s tou hlavou nahou, s tváří v nebi tkvící
mně zjevil se, když na něj padly zraky,

jak žalmista neb boží prorok jaký.
Bylť šumař to v té stáří ve šedině
mně dávno známý i vší po dědině,
však odkud byl a jaký jeho osud,
z nás nikdo na něm nevyzvěděl dosud;
vždy jako s nebe spadl s hudbou svojí,
pak pod lípu, jež v prostřed vsi tam stojí,
si mlčenlivý zased', hrál a zpíval
a také kouzlo v písně svoje vlíval,
že nad ním lípa ta se rozšuměla,
a dědina sem slouchat zašla celá.
On s žádným nesdělil se slovem ani,
však s každým srdcem mluvil písní svojí,
jen pokaždé vždy tiše s matkou mojí
se v tajné zahloubával povídání. —

Ta lípa, děti, starcovy též dumy
v zpomínkách ještě nad hlavou mi šumí!
Tam mládež vesská v jarní podvečery,
když šumař přišel a s ním písně stery,
se kolem starce shlukla jasná, skvělá,
jak hvězdic družina ta světlohravá,
jež kolem měsíce tam rozestřela
na paprscích svá křídla třepetavá.
Tu děvy mladé, švarné, družka s druží,
kol starce věnec krásných svily růží,
a za nimi zas mládci pestrým kruhem

se rozstoupili druh za jarým druhem,
a všude z ňader mladé srdce bilo,
zde tajně plálo, tam zas ještě snilo,
tu na tváři se chvělo, svěžím retu,
jak ku prvnímu ptáče ku povzletu
se třepetá na snítce růžových květů.
Však mnohá z nich, když píseň starce vzešla,
se v jejím hlase tajně spolu sešla,
jak v paprscích slunce v teplém máji
se motýlové s květy scházívají,
a mnohé teprv v jeho vzešlo písni
učíc se toužit sladkou lásky tísní,
a jiné opět, v sirobě jež lkalo,
se s bolem tajným k němu utíkalo
a v starce písni aspoň těchu našlo,
kdy s láskou jemu všechno blaho zašlo.
Což divu, že ta srdce mladá,
vždy zpěvu jeho naslouchala ráda,
když v srdce padal každičký zvuk jeho,
jak rosa v kalich květu žíznivého,
a jaký div, že starcovy pak zpěvy
roznesli krajem mládci, švarné děvy,
že ptáčkové je v hájích štěbetali,
že opuštěné komůrky je lkaly,
že i ten potok, jenž se luhem kroužil,
je pomněnkám svým stále zpíval, toužil.
I v mém se srdci ohlas jejich zdvíhá,
v němž víska, družní bratři, drahá matka

i rodinná ta klidná, tichá chatka
se dětským sněním nad mou duší míhá.

Když tenkrát s žalmy nade hrobem matky
mně muž ten zjevil se už stářím vrátký:
tu cos mne táhlo k této hlavě šedé
a taký cit vzplál v hloubi srdce mého,
jak sirému se děcku v světě vede,
když maně našlo otce ztraceného.
Já s láskou vřelou starci v náruč klesl
a děkoval mu za tu tryznu žalnou,
jíž na pustý hrob matce mojí vnesl
ozářiv mysle studánku mi kalnou;
pak prosil jsem jej slovem řeči vřelé,
by v dům můj zašel, byl mi za přítele
a tam již navždy podle srdce mého,
jak shrblé křoví slavíčí však hudby —
se podle dubu sází skáceného,
té očekával bledé smrti sudby.
On hlavou kývl, k prsoum housle sklonil,
ty vetché ňádra věrné sobě ženy,
jimž oběma však v srdcích ještě zvonil
sladkého zpěvu souzvuk vytříbený,
pak se mnou zašel do mé temné chaty
a s ním té zpěvné struny paprsk zlatý.
Se stolu tam, skad bible čtěny dříve
hlásaly ke mně věštbu lásky živé,
teď houslí struna spěvná třpytila mi

mně z duše pudíc temné noci klamy. —
Neb když jsem podvečerem z panských lanů,
kde kacířství jsem svého pro pohanu
pracovat musel vyrván z bratří kruhu, —
sám pod dohlídkou katanových sluhů, —
bych neotrávil ďábelství je slovy,
pod rodné chýže navracel se krovy
se srdcem pustým jako poušť je skalná:
tu starec housle v svadlou brával ruku
a hudbou čarnou nebeského zvuku
mně mír vyléval v prsa moje žalná.
Tu do hluboké často pozdní noci,
jež v duši mé též černým vládla stínem,
já nad starcovým nakloněný klínem
jsem houslí jeho oddával se moci,
vždyť struny jejich ze srdce mi braly
mé svadlé tužby i mé všecky žaly
a k duši mé tak hovořily jemně,
jak když se matka hlavu skloníc ke mně
svou zbožnou písní v jizbě rozepěla,
že nad námi se chata chvěla celá.
Nejednou však se pod starcovou rukou
ty housle žalnou rozplakaly mukou:
tu ze strun jejich temné vály vésti,
jak v zápase když zvučné meče chřestí,
když k poslednímu lid soužený boji
napíná blednoucí už ruku svoji,
tu bolné rány, křečovité žaly

se z prsou rozechvělých houslí draly,
hned řetězovým rachotily poutem,
jak když se vězeň černým svíjí koutem,
neb výkřikem se hrůzy rozhlučely,
v němž vzdechy v smrti zápasící mřely,
jak když se v lidstvu hrůzou jaté davy
od špalku kata šedé válí hlavy,
tu temnou zas se rozplakaly věstí,
jak půlnoční když vítr zašelestí,
v tu bílou horu kostí, lebek, hnátů,
jež pod meči se nakupila katů.
Když v také starec duši shroužil žaly,
vždy těmi zvuky končil píseň svoji,
jež nad hrobem tam poprv matky mojí
mně v srdce padly s bílé nad ní skály.
Tu rozechvěl se bolným povždy chvěním,
mně v náruč klesna bledý, vysílený
a z rukou pustil nástroj rozzvučený,
jenž s temným padl k zemi rachocením.
Tak duše má se k starci připoutala
jak němé srdce k zvonu stříbrnému,
když ona v bolestech se rozhoupala
i zvon ten zalkal ve žalobném stonu;
já zvykl houslím, zvykl hudbě jeho,
jak křoví sladké písni ptáčka svého,
jen zimné vzdechy svadlým křovím války,
když zvuky houslí kolem umlkaly.

38

Však skalena mi i studánka tato,
jež ze struny mně vyprýštila zlaté,
kamení do ní naházeli, bláto,
že navždy zašlo zřídlo její svaté.
Zalkala sledně zpěvná nad ní víla,
jež v její vodě svoje líce myla. —

Nepřítel starý zase v chatu padl,
v níž blahý souzvuk zlaté struny vládl;
jak mrak se sřítil, jenž nad hájem zpěvným
své bouře zarachotil hromem hněvným,
pak mrazivou naň shrotiv ledovici,
v něm každé ztlumil ptáče šveholící.
Správčisko s dráby s děsnými zas křiky
do jizby vrazil na mou sype hlavu,
že toulavé prý skrývám poběhlíky
a soudnímu že vymýkám je právu,
pak o tuláku, starém o taškáři
cos s krvavělou ještě hlučel tváří
a na starce, jenž housle držel v ruce,
se jako katan vrhl s dráby všemi
a tak ním motal, rval a trhal prudce,
že z ruky jemu housle padly k zemi;
je správce urval vztekem zapálený
a ďábelským je rouhajícím chechtem
na pudu mrštil klidné jizby stěny:
rozstřískly housle hrobovým se řechtem
a na zem padly s hrůzným žalováním,

jak rakev by se černá rozpraskala,
z níž bledá kletba s dutým hrobů lkáním
jak mrtvol vybouřený v spánku vstala,
tím slědním struny trhlé hrůznozvukem.
Zachvěl se správce — avšak drábi s hlukem
již spoutaného starce dveřmi vlekli,
že po tvářích mu proudy krve tekly. —
Když od srdce mi starce toho rvali
i písně ty, jež se mnou v žalech lkaly:
tu černočernou života mi čúrtou
ač jinošství mi ještě věnec živý
ty zpustošené skrání vroubil nivy,
na čelo vryli ku třem vráskům čtvrtou.
V ní zapadl, jak v skalní rozsedlině
se jasný pramen v černém ztrácí stíně
a v temném kdesi země koutu hasne,
ten zlatoskvoucí paprsk struny hlasné.

Tak opět spustly srdce mého síně
a prázdnota se rozestřela kolem,
já se čtverým už v duši žravým bolem
jsem zůstal sám v tom čtverých hrobův stíně.
Dům můj se kácel, hynul řád v něm všaký,
a na něm počal červ už hlodat zmaru,
neb umdlévaly v strastech všecky páky,
jež zlatou skříni pozvedaly zdaru —
neladu spousta po chatě se kladla,
a chata jako vdova pláčem vadla.

40

Nebylo strůmku, nízkého ni keře,
nebylo duše k sdílné ku důvěře.
Tu jednou aspoň přesadit jsem růži
chtěl v květnici si škůdně spustošenou,
já na života cestu mnohostennou
chtěl vyhledat si drahou srdci druži —
by se mnou stála ve slastech i zlobě.
Jest žena, děti, každičkému domu,
jak dobrá víla větnatému stromu,
kde nesídlí, tu každá snítka vadne,
až bez ovoce celý strůmek schřadne —
a ruka ženy v rodném chýže středu
vždy řádající jako včelka činná
ratolest jesti listnatá a stinná
s níž květy prší sladkého kol medu —
a náruč ženy pro hlavu jest muži,
jež obražena života jest bouří,
poduška květem obložená růží,
kde starost na čas oka pozamhouří —
jest žena sladkou ve žalobách pělkou,
s větvicí v ústech bílou holubicí,
jest berlou muži zlatou, vzpírající
i oteckých mu slastí roditelkou.
Já proto nyní s těžkým v duši bolem
tu berlu zlatou vyhledával kolem
a brzy našel chudém po okolí
jsem dívku jasnou jako kvítek v poli. —

41

Obžínky přišly, svátek zlatých klasů,
kde rolníku se oko září v jasu,
kde mozolnou on, těžkou zmožen prací,
se s požitkem svých rolí domů vrací —
to řídký svátek za tak mnohé trudy
a radostmi a plesem přec tak chudý.
Mně ovšem tenkrát spjatou srdce bránu
otevřel zlatým klíčem lásky prvé
a v bledé líce jasné nalil krve,
když spatřil jsem tu skromnou v kráse pannu.
Družicí byla při obžínek plesu,
když průvod bral se s polí ověnčený
a ač teď stářím duch můj zakalený,
ten obraz živý přece v duši nesu.
Na voze obtěžkaném plodem rolí,
na lesknoucím se klasův na vrcholi
ve záři slunce mému vzplála zraku
jak anděl jasný zlatém na oblaku.
Na hlavě její věnec zářil klasů,
z pod něhož jako paprsky dva skvoucí
na prsa bílá, pod růží se dmoucí
vrkoče žlutých splývaly jí vlasů.
Na polo studem, na polo v záři
dvě růže se jí v jasné rděly tváři
a ústa svěží nevinou se smála,
jak malina, jež v ranní rose vzplála;
kytice z klasův v bílé ruce tkvěla
a jako zlatá lilie se skvěla. —

Ta dívka, děti, jasnou očí vlahou,
jež jak dvě studánky se v růžích skvěly,
se tváří svojí dětenskou a blahou
mně v srdce mého palouk zatemnělý
jinošské tužby pramen vlila zlatý
a cit zbudila dosud spánkem spjatý.
Tu uzavřel jsem tiše v duši svojí,
by ozářila také chatu rodnou,
když srdce nám se v sdílné lásce shodnou,
že ruka má se s její rukou spojí.
Jí matkou chudičká jen vdova byla,
však bohaté jí srdce věnem dala
a do duše jí perlí nasypala,
že srdce by i králi naplnila.

Když se svatem do chudé chatky síně
jsem s uzardělou poprv vkročil tváří,
já zakrýt' musel oko před tou září :
v matčině dívky hlava dlela v klíně,
s níž vlasů prameny se rozsypaly
a zlatými se k zemi vlníc proudy
mně kulaté zakryly dívky oudy,
že v jedné záři chaty stěny plály.
Jí stará matka rukou vráskovatou
hladila s úsměvem tu hlavu zlatou
a dívka skryta v zlatém vlasův stíně
nevidouc práh že přestoupli jsme síně,
v té skrýši skvoucí hrdličkou se smála

a na matku jak dítě kukukala.
Když starosvat tím mravem starodávným
mou prosbu co mládence poctivého
a jinak ženicha tu přítomného
přednášel řečí dlouhou, hlasem slavným:
tu dívce odhrnuvší vlasy s čela
ve zlatém rámci jejích poloskrytu
se zrakem usklopeným tvář se rděla,
jak z jara v paprskovém slunce třpytu
ta jasná krev se prvosenky rdívá,
jež v zlatém listův kalíšku se skrývá. —
Svolila matka s vlhkým pohleděním,
svolila dívka s cudným zapýřením
své modrojasné na mne upnouc oko,
a já tou zrcadlinou stínořásnou
jsem zahlédl tam v srdci přehluboko
tu duši její jako anděl jasnou.
Však neměla v ten pustý sad mé chatky
ta dívka požehnanou v chrámě rukou
rodného strůmku kořen vsadit sladký,
než větší ještě bolestnější mukou
bezděčně její naplniti stěny
že víc jsem byl než dříve opuštěný.

Nepřítel nespal a svým tygřím okem
kol háje mého slídil bez ustání,
až bílou spatřiv v jeho stínech laní
lísavým, plazným, zákeřnickým krokem

vždy užší kruhy kolem laňky točil,
až v krvi její ostré drápy smočil;
on vida, že mi v srdci růže vzkvítá,
po slunci slídil, jež jí záři skytá.
Nedlouho hledal — už jej paprsk zlatý
do chudé vdovy nízké vedl chaty,
kde v tiché jizbě v zlatoskvoucí záři
to slunce plálo z jasné dívky tváři.
Jak ďábel, jenž se bohem v propast smekl,
když černou duši osloní mu marně
anděla zlatem ověnčené skráně,
se správec peklem plný pozaľekl,
když přes práh chudobné tam chýže vkročil
a v plném lesku mladou dívku zočil.
Ta před supem, jak bílá holubice
se zachvěla a plaché, zbledlé líce
své staré matce do náruče skryla,
a s celou duší v ní se zakotvila:
myslela bláhová, že loďku její
zátoky této svadlé břehy skryjí.
I matka stará zachvěla se celá,
když v chudou jizbu správce vkročit zřela;
bývaltě v chatách hostem jenom řídkým
a přišel-li, tož přišel s mečem břitkým. —
Ten však již krátkou překvapení dobou,
v níž srdce troje trojím různým citem
se rázem hnulo ve svém stánku skrytém,
už síť upředl ďábelskou si zlobou:

chtěl mlsného kozelce hříšným chtíčem
ohryzat lístky růže ve rozpuku
a za příkladu uličnických kluků
se srdcem dívky zahrát si jak s míčem, —
chtěl slunce moje dříve k sobě strhnout
a když by shaslo, mně ji k nohoum vrhnout.
A proto liščím přiloudiv se krokem
teď k matce staré, svatouškovým okem
cos o chudobě, bídě počal sladit
a jako hádě ptáčka sykem vnadit:
on panstva že prý plní rozkaz krásný,
když tu tam, kde je bída, nářek hlasný
pomocnou, štědrou otevírá ruku,
by těžkou sejmul s chudých lidí muku;
i v její chatrč proto že jen přišel,
an o chudobě její mnoho slyšel,
by poskytl jí v stáří krutém smutku
ten dárek ňáký dobrého prý skutku,
by k němu zašla již co ku příteli
a přijmula co srdce dáti velí.
Však ostrým okem k dceři hledě dodal,
již zrak ten v srdce jako trní bodal,
že stáří, mdloba velká snad ji tíže
v tu cestu k němu dosti dlouhou kladou,
by proto raděj' pro ty dary, spíže
poslala k němu svoji dceru mladou;
i robotění všeho dceru zbavil,
by při své staré v pusté chýžce máti

s pomocnou rukou povždy mohla státi,
a jako anděl k oběma se stavil.
Když odešel ten vlk v beránčí kůži
pohladiv v tváři sbledlou dívky růži:
tu dcera matce do náruče klesla
a prosila ji duše se vřelostí,
by ďábla toho liché útrpnosti
to srdce její v oběť nepřinesla.
Však dobře matka jakož dcera taky
prohlédla jiskřící se tygra zraky,
a ač chudoba tížila ji dosti,
nechtěla na panské se pásti kosti,
a když i s poslem správce přišly dary
s lichotným slovem stálým dotíráním,
tu uražené matky hněvným pláním
ten obličej se rozohnil jí starý,
a ona jak jen vetchá mohla síla
za poslem z chaty dary vyhodila. —
Tak marny byly vše ty zlaté klíče,
jakýmiž správce pro své hříšné chtíče
tu zlatou srdce otevřít chtěl bránu —
on proto ukázal teď vlčí stranu.
On dívku vehnal v panskou opět službu
a hříchem nazval svatou srdce tužbu,
níž ke mně plála věrná, nezlomená,
on těžké břímě klad' jí na ramena
pacholské předhodci ji drábův řeči,
jež zubatými bodala ji meči,

a všecka roztáh' mučidla a sítě
by polapit moh' jasné toto dítě —
než všecky rány, léče tajných spádů
od zlatého se věrné lásky hradu
jak slabé tupé šípy odrážely
a spíše střelci, než jí v srdci tkvěly. —

Již v duši mé jí utkvěl srdce kořen,
a co se nad ním vznesl stanek zlatý,
ten všakým chtíčům zavřel chrám svůj svatý
a mohl býti jenom v trosky zbořen.
To dobře správce v černé duši sčetl
a proto půdu, na níž chrám se vzpíral,
když svatyni svou před ním uzavíral,
dřív podryl a pak obé vichrem smetl.
Tak jedna rána dvojí dýku vedla
a obě nám je do dvou srdcí vrazil,
mně růžový květ lásky nimi zkazil
a dívce navždy v tvářích růže svadly. —

Do kraje vrhl vojska verbování,
lov divoký to mladé na jeleny;
vy děti, nemáte ni stínu zdání,
jak mnohé tady vzešly v srdcích steny.
Jak houfy vlků rozběhly se krajem
žoldácké sbory divých verbovníků,
co v léč jim vběhlo, vše berouce v zájem —
a nejvíc lkaly chaty robotníků.

Tu syna matce — sama stála v světě —
tu otce plačícího od dítěte,
od ženy muže, jejíž ruka bílá . . .
na šíji s nářkem se mu zavěsila,
tu dívce hocha, jejž tak milovala,
že za něho by život, duši dala, —
ta chasa divá, ryčná s hlukem rvala
a bolestným se vzdechům posmívala.
Zde matka v prázdnou chýž se s mdlobou vrhá,
tam žena zoufalstvím si vlasy trhá,
tu jiná nad kolébkou nachýlena
nad malým na ní sirotečkem stená,
že červíček je sirý, bez záštity,
vyvržen na skálu a vichr litý —
tam v komůrkách zas dívky opuštěny
ty pusté jejich pláčem ztápí stěny:
a každá chýžka, každý koutek v chýži
tu vzdychá pod tou rozloučení tíží,
a venku kolem jako vichrův hluky
ty žoldácké se prohánějí pluky,
sotva že jeden hlomoz v dál se ztrácí,
již druhá búra za ním zaburácí
a v každé jiný nářek, pláč je jiný —
než všude stejná vřava vojačiny. —
Však na mne byl jen správcem napřažený
ten meč vždy na dvě strany přiostřený,
ta břitká zbraň, jež růže lásky smetá
a mladá srdce žalobami skvětá,

49

vždy volná, blýskat ruce ve katanské,
když podrážděny byly choutky panské. —
Již před oltářem kněz nám naše ruce
chtěl ku věčnému v chrámu spojit svazku
a svátostí nám posvětit tu lásku,
by věrni jsme si byli v slastech, muce:
tu správce plný ďábelské té zlosti
nešetře síně boží posvátnosti,
do chrámu vrazil s houfem verbovníků,
již s rouhajícím hlukem vzteklých křiků
mne od oltáře, od té ruky jasné,
jež v moji kladla věnce živé, krásné
odtrhli vzdorně jako loupežníci.
Když chrámem vlečen svých jsem zvrátil líci
tam ku oltáři, na němž spása pněla,
na stupních jeho sklesla se mi skvěla
nevěsta od srdce mi odtržená,
jak lilie tu čistá, přelomená. —

Do daleké až do pohanské země,
kde v krvi vládne divých rodů plémě
mně s všemi žaly, boly zavleknuli
a cizou řečí mou vraždili vůli;
tam srdce moje pětkrát zavražděné
do krvavého s Turky vrhli boje,
by vyssály ty cizí země znoje,
poslední krůpěj krve vycezené.

Však osud nechtěl, by se boj můj zkrátil:
když v bitvě pode zděmi Bělehradu
při vražedlném Turkův při výpadu
jsem v boji krvavém svou nohu ztratil,
tu o této zde, děti, o dřevěné,
jež se mnou dosud žití snáší strasti,
jsem dalekou nastoupil cestu k vlasti,
k té rodné, roky dva již neviděné;
jak žebrák v cizotě se potloukaje
jsem v otecké se dožebral až kraje.
Když ve známé zas údolí jsem vkročil
a před sebou tu rodnou vísku zočil,
jež ve večerním, soumrakovém stíně
dřímala skryta v šerém sadův klíně:
tu první touha vedla kroky zmdlelé,
k té chaloupce tam chudé, osamělé,
v níž zanechat jsem musel v pusté tužbě,
kdy odvlekli mne zrádně k vojska službě,
to srdce dívky skvostné jako zlato,
jež sterou mukou snad již bylo spjato.
Hvězdička bledá z dáli prokmitala,
v okénku chudé chaloupky tam plála —
za jiskřičkou tou temně prosvitavou,
jež v stínech hasla, hned se vzňala zase
jak ta má naděj s klamy ve zápase,
jsem krok urychlil chůzí klopýtavou,
a při chatě již pod okéncem stanul.
Dech hrobový mně v tváře pozavanul:

ta, růžovým jež květem v srdci plála,
tam v černé rakvi věčný sen už spala,
bledá a jasná jako mučednice;
u hlavy lampička jak hvězda večernice
své bledé světlo rozlévala kolem
a u nohou zas matka s těžkým bolem
svou hlavu skláníc žalem, stářím šedou
nad rakví černou, nad mrtvolou bledou
klečela sama na modlitbě svaté
s růžencem nad ní držíc ruce spjaté. —
Ta rakev, děti, s mrtvou mojí láskou
se v čelo moje pátou vryla vráskou,
v ní srdce mého růže nejkrásnější,
jež v zahradě mi vzkvetla ve vezdejší,
pohřbena leží černém ve zákrytu;
jí černé srdce hrob ten vykopalo,
nad nímž se mohylečkou rozsypalo
to svadlé, suché listí mrtvých citů. —

Noc černější než dříve vzešla pustá,
v níž každý paprsk tma pokryla hustá,
bezhvězdná jako hrobové jsou síně,
jež mrtvé květy ve svém krejou klíně —
vždyť slunce shaslo, jehož světla pramen
rozléval nebem sterý hvězdic plamen.
Byl sám jsem opět v prázdné této noci;
jen časem strašidelných duchů mocí

snův přišery mé lůžko oblétaly,
jenž ústy křivými, vybledlou tváří
i rudou zkrvavělých zraků záři
ty svadlé růže věstily mně žaly,
když ďábel v dalnou zavlekl mi zemi
a s úskoky i se hrozbami všemi
tenata kladl kolem dívky doma,
jak pavouk ohyzdný kol mušky zlaté
své sítě přede v koutech rozepjaté,
až krev z ní vsaje třebavýma rtoma.
Pobledla tvář mi, oko v důlek vpadlo,
a v prsou srdce jako led mi schladlo;
já zmrzačen své údy sotva vlekl,
an paterým už proudem pláč můj tekl.
Však brzy měl i kraj ten rodný kolem
s kvetoucím sadem, žírným lánů polem
se bledým pláštěm pozakrýti celý,
jak líce mého záhon umrtvělý.
Hlad vstoupil do něj s nohou záhubivou,
by smeť mu s tváří každou barvu živou,
host vyzáblý ten s druhem přišel věrným,
s tím ledovaté smrti morem černým,
jenž po šlepějích zhouby jeho kráče
rozséval mrtvoly a hoře, pláče. —

Rok sucha nastal, nebe ohněm plálo,
jak koule krvavá a zarudělá
to slunce stále na blankytu stálo

a v znoji jeho zem hořela celá,
žíznivým palem otvírala ústa,
ta půda rolí vyprahlá a pustá
a žhavé slunce žáry ssajíc v sebe
žhavější ještě dýchala je v nebe.
Bez stínu stály sprahlé háje, sady,
ni větřík v nich, ni zpěvné ptáče jedno,
i hory, na nichž povždy bývá ledno,
jak hořící kol rozplanuly hrady;
osení v polích tvrdých jako skála
sotva že vzešla, žárem nebe vzplála,
a pakli někde klásek vymet' rudý,
byl shrblý jako žebráček je chudý,
vždyť v mošničkách měl chleby suché, malé,
neb prázdné je měl všechny dokonale;
po luzích pustých vyschl potok všaký
a jako had se svítil zkamenělý,
osleply jasné studánek všech zraky,
jež spáleny se černým uhlem tměly.
Jen jeden pramen nevysch' v tomto žáře,
on z krvavělých lidu očí plynul
a brázdy ryl v ty smutné jeho tváře,
neb v žhavých lánech živný chléb mu hynul.
Slzavé zraky rolník v pole zvracel,
kde poty vylil v práci namahavé,
kde žárem se mu strom života kácel
jen listy urodiv mu suché, žhavé.
Budoucnost krutá před duší mu táhla

hroznější ještě než ta role sprahlá.
Již hlad se žravou, hrobopádnou tíží
tu tam se v chudé pozahostil chýži,
vždy šíře bledá roztahuje křídla,
až v bohatá i statku zaseď sídla.
Teď smutné byly rodinné ty kruhy,
umlkly krby živé, povídavé,
jen němé kolem shromáždivše druhy,
mrtvoly živé, mdlobou klopýtavé,
a smutné bylo matek podívání
na dítek uschlých hladem umírání,
nad nimiž rodičové vyzínali
k modlitbě slabé sotva ruce spjali.
Však smutnější se ještě v prsou hrana
ozvala lidu stále žalující,
když s rudou pochodní vybledlých lící
morová vpadla do dědiny rána.
Tu proud života zledovatěl kolem
a kraj se zdál být jedním mrtvol dolem;
druh druha nepozdravil na potkání,
a mrtvé bylo i to žalování.
Tu nad svým mužem žena žalovala,
se skácela a mrtvá ještě lkala,
a jinde syn, jenž matku k hrobu nesl,
on do hrobu i s matkou mrtev klesl,
tu otec v jizbě seděl němý, bledý,
na mroucí dítě matky zřely hledy,
a když mu tváře smrti dechem svadly,

tu otec, matka v náruč klesli sobě
a na slední bledíce mrtvé robě
tím morem sklati oba rázem schladli.
A nejen vdovy, dítky osiřelé —
v sirobě vzdýchaly i chaty celé,
a okna jejich zasmušená stále
jak oči vdov, ty vyplakané v žale.
V tom hrůzném ruky boží navštívení
já zapomena na své staré žaly
co nové rány všude kolem lkaly,
jsem přemýšlel svých bratří ve spasení;
myšlénka pevná v mysli tkvěla psána,
že z hladu morová se líhne rána,
a protož, dokud mé stačily spíže,
jsem zaháněl od bratrů hlady tíže,
však brzo prázdny byly sýpky moje
a stále vraždily ty moru voje.
Tu na hojné jsem vzpomněl na zásoby,
jež shromážděny v panském byly dvoře,
já myslel, že ty steré rány, hoře
již obměkčily jediné tam zloby.
Vyzval jsem bratry, živou jejich bídu
by za chléb žebrat v panské síně zašli,
tam že snad předce útrpnost by našli,
vždyť vrchnost ráda zve se otcem lidu.
Vyšli jsme houfem — ach to smutné stádce
beránků tichých, jež požíral prudce,
tím vlčím zubem bledý moru vládce, —

kdož katanské naň vykasal by ruce! —
A přec tak bylo, když jsme přišli k správci
a bídu svoji tomu lkali dravci:
on nebál se té hrozné ruky boží,
že kárající ruky prst naň vloží
a za buřiče, vzdorné za rebely,
jež drancovat jsme panské dvory chtěli,
nás vyhlásil a chlapské nazval zrůdy
a my jsme předce sotva vlekli údy
a mdlobou, hladem, sžíravými žaly
žalobné prosby sotva blekotali.
Na mne však správce obořil se prudce,
já vzpoury že jsem zarputilý vůdce,
tvrdočel vzdorný, podpalovač lidu,
jenž panstvo burcuje i ze sna klidu,
však že mi ohne šiji moji hrdou
a v prach pomete hlavu tupou, tvrdou,
pak drábům kynul, by mne spjali v pouta
a do káznice temna vrhli kouta. —

Let sedm, děti, v té jsem hynul díře,
v spadlé to lidomorně z dávných časů,
přikován k špalku jako lité zvíře,
ošklivým plazům, žabám na pospasu;
vždyť nebyl jsem v tom koutě přec tak sirý
za druhy maje žáby, hady, mloky,
jenž mrazili mé nahé nohy, boky
a nad hlavou potvorné netopýry.

V té noci nade mnou, v té noci ve mně,
jenž v dvojí tmě se dvakrát tměla temně,
sedmera vrásku šestou vryla léta
v tom živém hrobě podzemního světa.
Jí pouta vytlačila rezovatá,
na něž jsem k spánku svoje kladl čelo,
ji kapka vyhlodala ledovatá,
jež se zdí na mé dopadala tělo,
ji plazův havěť mrazná vyležela
ustrojíc sobě brloh z mého těla;
v ní pochoval jsem sílu muže jaru,
tvůrkyni děl a životného zdaru. —

Když z hrobu toho s polomrtvou tváří
jsem na sluneční opět vystoup' záři,
já bratry, bratři mne neznali taky,
tak slepota nám porazila zraky
a tváře steré pokryly nám hlízy,
že byly jsme si i tím srdcem cizí;
vždyť oni také v temných koutech lkali
a ač nad nimi v nebi slunce plálo,
přec málo jim ty květy srdce hřálo,
jež mrazem porobenství umíraly; —
v mých žilách krve umrtvělé proudy
již sotva svadlé pozvedaly oudy.
S tou mdlobou, děti, k domu jsem se vracel,
jenž pustý již již v sutiny se kácel;

tak zhoubný čas tam strašně hospodařil,
jak nelad by tam dvoustoletý mařil.
Padala chata, základ se jí bořil,
jak skalný balvan by jí šíji mořil,
i stěny v rozmetu se rozstoupily
a kolem pusté vyrůstalo býlí.
Síň rodná, kolébka kde stála moje,
jak pustá mrtvol hrobka práchnivěla,
a hlodajícím smrti zubem mřela —
neb řádily v ní bledé její voje.
Ten oltář v koutku jasný, skvělý dříve
teď pavouk v mračen sítě zapřed' živé,
a památky, jež po otcích tu zbyly
se šedou korou prachu pozakryly:
červ hlodaje ty zbytky rodné síně
se na nich pásl jako na mrtvině.
Ve stájích, kde dřív bujní koně ržáli
a stáda skotu, ovcí zvoncem hrály,
se havěť netopýrů rozestřela,
jen ovčička tam sirá osamělá
s beránkem smutným v koutku bekotala
a při nich chudá jalovička stála.
V zahradách sady hynuly a chřadly
a koruny jim jako mrazem vadly,
bezlistné stromy větví suché ruce
k nebesům rozpínaly v mrtvé muce,
ni jedno kvítko růžovatých lící
se nerdělo jim suché na větvici,

a ptáčkové, jež druhdy tady pěli,
již daleko se světem rozletěli —
jen krkavec sem pozabloudil časem
a hrobovým zde zakrákoral hlasem,
i větřík pohádkami švitořivý,
jenž ku každému lístku s nimi spěchal,
v sousední kdesi pozaletěl nivy
a pusté vzdechy jenom tady nechal.
Po rolích, kde dřív klasy zrály zlaté,
se plahočila vřesu srostlatina
a keře vybujněly trnovaté
i pichlavá se vzepla bodlačina,
a pakli klásek někde vymet chudý,
však strávili jej tvrdé země hrudy,
neb vítr roznes skromné jeho zrní,
jež shnětla skála nebo husté trní.
Zarostly stesky lesknoucí se, hladké
a v stráních višně kde se rděly sladké,
palčivé z půdy vydraly se skály,
na nichž se ještěřice, hadi hráli;
i hájky listnaté a borky stinné,
v nichž besídky se pnuly pohostinné,
pichlavá propletla teď ostružina,
v níž lesní brložila havětina.
Nebylo ruky na dědičném láně,
jež dědičnou by vzdělávala půdu
a žírnou její osívala hrudu,
když v okovech mé vadnuly tam skráně,

a teď když z hrobového vstal jsem ze sna
již dávno zašla, ta jež seje, vesna,
však přece, ač jsem pochyboval zdarem,
jsem ruku pozved' nad tím sterým zmarem
a jak jen síla mohla svadlých údů,
zas oteckou jsem počal orat půdu;
já mýtil bodlák, hloží neúrodné
a v polích pálil plahočiny škodné,
já nové štěpy v pustém sázel sadě
a ve stáj zaved' hříbátko si mládě,
i padající podepřel jsem chýži,
by neklesala více pod svou tíží,
a rodné síni prachy setřel s tváří,
by v dávné opět zaleskla se záři,
památky shledal, jež z té zhouby zbyly,
i oltář v koutku omet' zasmušilý,
jež slzou posvětil, ozdobil květem,
by v jizbě zářil zbožnosti zas vznětem.
Tak klopotil jsem, mozlil se a mučil
a jako dítě zas se znovu učil;
měl ovšem ruku mdlou jsem, zmalátnělou
však za to duši dětenskou a vřelou.
O děti, neví ten, co radost jestí,
kdo hýčká se jen stále v blahu, štěstí;
já poznal ji, tu radost ovšem chudou,
kdy nad oteckou, zpustošilou půdou
se první klásek vymetal mi zase
po dlouhopustém úhoření čase,

když z mladičkého tam na sadě stromu
jsem první jablko zas přines' domů.
To děti, veliký byl pro mne svátek,
ač bohatý mně jindy kvetl statek,
já sezval bratry opět k svátku tomu,
by se mnou v mém se radovali domu,
by v nových plodů mladé chudé záři
jsme poznali se zase srdcem, tváří:
i bylo plání, radování kolem,
my nad sterým se zapomněli bolem
a plesali pak jako hravé dítky,
když první utrhly si z jara kvítky. —

Však shnětena i tato radost moje
a já co žebrák vyštván v světa boje —
chudičká zář a přece mrak svůj našla,
by v černém jeho tlumu navždy zašla. —
Když první květy mou vykvetly prací,
nepřítel přišel a s ním páni jací;
prohlédli dům si, pole, luhy, sady
a v cizí řeči spolu brali rady.
Já musel vodit ty, jež dům mně kradli,
a ukazovat, kde co zloupit mohou;
když přešli lán můj loupežnickou nohou
a do rodné i za mnou chaty vpadli;
tu s ďábelskou mi správce pravil tváří
mně topor podávaje tvrdý, těžký,

bych nemusel prý světem chodit pěšky,
an marně již zde noha moje maří,
on na cestu že tuto hůl mi dává,
by neklesla mi noha klopýtavá,
neb od nynějška nad tím celým lánem,
že panstvo bude, ne já právním pánem,
jak v starých knihách jasně stojí psáno
a po čemž on prý pátral dnem i nocí,
by panstvu mohl k právu dopomoci,
ostatně, že mé vůli ponecháno
o domnělou tu o dědičnou hroudu
se k vysokému odvolati soudu.
Jak odolati loupežné té zlobě
bůh vysoko byl — právo na porobě!

Když s holí v ruce od oteckých prahů,
za nimiž vše teď pro mne v hrobě mřelo,
co památkou kdys předkův se tam skvělo,
tu žebráckou jsem nastupoval dráhu
a na hranici rodného tam dolu
jsem na zem klesl ve záchvatě bolu
a přede mnou se slunce ve západu
ta role skvěla šírém na rozkladu,
kdež otcové, kdež má i ruka vládla
a v žírnou půdu zlatá zrnka kladla,
když naposled jsem rodnou spatřil chatku,
tu rodu svého šedou chůvu — matku;

tu nad šesterým černých vrásek bolem
se vráska sedmá sirým vryla dolem
a trnovatým věncem ověnčila
ten čela mého záhon rozoraný;
v ní dosud živé jitřejí se rány,
jež slabá jizva jenom pozakryla. —
Tak zloupený jak bouří dubec v boru,
jemužto vítr listy, větve sklátil,
a blesk i tu již čelo šatí, koru
mu spálil, ba i živný kořen schvátil,
o holi žebrácké se potloukaje
jsem v ty až zašel, děti, horské kraje,
kde otec váš, kde vaše matka taky
a všici vy se slzavými zraky
jste poprv spatřili to světlo boží —
kdo brzo děd váš také kosti složí.
Zde poznal jsem i starou bábu vaši,
však již se nad ní pahrbek tam vznáší,
ta ruka její ženská, láska vřelá
mně mnohou chmůru zaplašila s čela;
bylať to žena dobrá, přičinlivá,
s ní postavil sem chudou tuto chatu;
máť se již také jaksi ku povratu,
vždyť střecha se jí jak má hlava kývá:
vám sotva stačí úzké její stěny,
vy proto, až vám mladá vzroste síla,
se tužte, aby ruka vydobyla
ten lán dědičný, dědu utracený:

až v starých jeho síních zasednete
na dědovy se vrásky rozpomněte.“ —

Tak v rodné chaloupce tam na podhoří,
jež do země se hloub' a hlouběj' boří,
děd o svých vráskách nám se rozpovídal,
an trapným životem se porozhlídal;
v ní rodné sestry, brátři nuzní, chudí
se klopotami stále žitím trudí
a ač jim síla dosti zmohutněla
ta srdce jejich i junácká těla,
přec nezasedli ještě v otcův síni,
kde pramáť jejich byla hospodyní:
lán otecký si cizák dále oře
a oni v bídě sterá nesou hoře.
Jim ku paměti z písma dědového,
jež vráskami pokrylo čelo jeho,
jsem verše složil o smutné té písni,
jak kronikář, jenž z hrobů povalených
z pověstí, bájí, trosek rozmetených,
jež rodný jeho kraj pokryly plísní,
kroniku předkův lidu svému skládá,
by věštby její zářila mu rada. —

ZLATÉ SRDCE.

Sedávala v krámku zlatém
jako perla v duhách šperků,
přicházeli obdivovat
mistra krám i mistra dcerku.

Přišel pán a divil též se,
přišel v zlatý krámek dcerky,
kupoval a koupil od ní
zlaté srdce na úvěrky.

Odešel a matně bloudil,
že ni slovo nevypraví,
mrhal, až i zlaté srdce
vydal vášním do zástavy.

Odešel a nepřicházel —
temně perla v krámku svítí,
přicházejí — litují pak
její mladé živobytí.

RENEGAT.

Na kašimírských kobercích
mrzutý baša v dým se halí,
pod oknem píseň žalobná
mu jeho líný rozmar kalí.

„Otroci! sem s tím krkavcem,
ať přede mnou zde zpívat zkusí,
mně šňůru dejte hedbávnou,
ta v hrdle mu tu píseň zdusí!“ —

Vyletěli jak smyčka psů —
před bašou slepý gúslar stojí,
v rukou se housle tetelí —
a baša měkkou šňůru strojí.

„Dřív pověz ty mně, slepý pse,
z čeho ta struna natočena,
že žalobný ten její pláč
až v útrobách mé duše stená?“

— Z beránka struna stočena,
jenž ze stád zůstal bídě mojí,
v mé náruči jej protekl
haračník v krutém s rájou boji. —

67

„A ještě pověz, slepý pse,
kde roste ono dřevo divé,
jež k strůně v houslích běduje
a budí v srdci nářky živé?"

— V Balkáně roste dřevo to,
já sám jsem javor vypěstoval,
když třicet jar a třicet let
jsem na Balkáně hajdukoval. —

„A ještě pověz, ďaurský pse,
jak ochraptělo hrdlo tvoje,
pověz, a povíš naposled,
jako že pevná šňůra moje?"

— Ochraptěl hlas můj kletbami,
jež k nebi volám od té doby,
kde syn můj zapřev víru, vlast,
své bratry vrhá do poroby. —

Vál od Balkánu ostrý dech,
v něm pláče píseň žalostivá —
na lípě šňůra hedbávná,
na ní se větrem — baša kývá.

BAJAZZO.

Měl bajazzo bajaderu,
chodívali v krajích spolu,
ona červenou sukynku
on šaškovou kamizolu.

On žert tropil, blázny strojil,
bouře smíchu budil věru,
mělť šaškovou kamizolu,
k tomu krásnou bajaderu.

Přišli k nim dva páni kdysi,
černý kočár s sebou měli,
vzali s sebou bajaderu,
na bajazzo zapomněli.

Odjeli, že na tom světě
žádné po ní nejsou sledy,
byl pán mráz to zimomřivý,
hlad pak jeho soudruh bledý.

Zas bajazzo blázny strojí,
zase bloudí tu i v dáli —
jen že bláznu šílenému
nikde již se nezasmáli.

Všední bájka — jedna slza
z velkého to lidstva hoře,
hořká, že by otrávila
sterá lidských slastí moře.

KŘEST.

O zrodilo se cikáně
v slaměném v lese ve staně,
a matka nesla nevinně
za noci k lesní dolině.

A zde je sama pokřtila,
třikráte v potok hroužila,
a dítě hlasně plakalo,
když v chladnou vodu padalo.

I poprv ruka osmahlá
nemluvně z vody vytáhla,
a černé sosny šuměly,
jež se skal v potok shlížely.

„Vy sosny v výši skalnaté;
o čem tam šumně dumáte?“ —
„My sosny v světa dalekost
zvěstujem křtěnce toulavost!“

A opět ruka osmahlá
nemluvně z vody vytáhla,
a v dálné dáli hromu hlas
veškerou zemí pozatřás'. —

„Ty hrozný světa zázraku,
co hřímáš v černém ve mraku?"—
„„Já hřímám světu velký boj,
ten zemský křtěncův nepokoj."'

Potřetí ruka osmahlá
nemluvně z vody vytáhla,
a z mraků jasná luny zář
osvítla malou děcka tvář.

„O luno! slunce našich dnů,
co dáš za vínek cikánu?"
„„Já mu, by unes' světa hněv,
do srdce živý leji zpěv.'"

I zaskvěla se děcka tvář
jak na nebi ta luny zář,
a matka líce líbala,
v němž písnička se usmála.

DÍTĚ Z ULICE.

Městem se proudil lidstva hluk i dav,
na ulici jej matka zrodila,
byl prý to hezký kluk a při tom zdráv,
však matka — ta to smrtí splatila;
kolem se zvědavý lid shromadil,
ten prvou mu již záři zahradil,
jež padnout měla jeho na líce —
tak přivítáno dítě z ulice.

Nevlídna objala jej ruka pak,
však krátký byl i macešský ten čas,
neb sotva svět že poznal jeho zrak,
byl na ulici krutě vržen zas,
ta po mateřsku náruč rozpjala,
jej odchovala, lůžko vystlala
a těšila se tomu velice,
když bujně rostlo dítě z ulice.

Nekaždý strůmek v skále zakrní,
nekaždý paprsk hasne ve mraku,
on rozkvetal jak poupě na trní
a žhavou měl i jiskru ve zraku;

z pod závojů se dámy vznešené
na tváře usmívaly růměné,
a již jej líbat chtěly na líce —
než zpomněly — toť dítě z ulice.

Když potom v květ se poupě rozvilo,
ač mrazivá jen pěstila je zem,
tu mnohé srdce po něm toužilo,
jež tlouklo pod hedbávím, pod zlatem;
pán krev mu ssál a sílu mladých let
a paní vábný trhat chtěla květ:
tu srdce vzbouřila mu vzteklice —
palácem třáslo dítě z ulice.

Nastala doba bujné svobody,
divoká ve mraku jak žhavý blesk
a ač naň dštily bouře v závody,
on v bouřích přece nikdy nezastesk';
mozolnou pěstí chléb si dobýval,
z ulice žil a na ulici spal,
a zlatá klenba nebes světnice
přikryla volné dítě z ulice. —

Březnový čas vypustil divý květ,
pod ním se skrýval jedovatý had,
po pražských ulicích on rozeset
v zahradě vzkvítal strmých barikad;

i v srdci jeho krvavě se vzňal,
když na nejvyšší barikádě stál,
až prapor z mrtvé kles' mu pravice —
pod dlažbou dřímá dítě z ulice.

Z ROMÁNU.

Jarmark hlučí po městečku,
na trh přivez' židák zlato,
panstvo pýchu, žebrák nouzi,
nebe déšť a hojné bláto
a červené hladké líce
vyšňořené krasavice.

Při zdi stlačen na ulici
zpěvák píseň vytahuje,
na obraze malování
dlouhým prutem ukazuje,
tvrdí, že se stalo jistě
před léty a tam v tom místě.

O nešťastné lásce jedné,
jak se často přihází̇vá,
o jakémsi moritátu
starou, známou notou zpívá:

kol se báby, kluci tlumí
na píseň i obraz čumí.

V tom z městečka do ulice
bujná čtverspřež letem cvalí,
před zpěvákem pozarazí,
div mu obraz nepovalí:
na kozlíkn sama paní
uzdu drží v hebké dlani.

„Zač ta píseň?“ — ‚Za krejcárek.
Krásná paní, je to láce,
když teď samé všední kousky
provádí ta lidská nace;
sotva člověk při tom řádě
drží tělo pohromadě.

‚Někde srdce rozskočí se,
tu zas trochu krve teče,
aneb ztvrdne jako kámen,
žebráckým se krokem vleče,
neb se rozum rozštemuje,
jak figura ukazuje.‘

Zpěvák prutem v obraz šlehl,
paní oko na něj vrhla,
zbledla — píseň v ruce stiskla

a pak divě uzdou trhla,
a jak z mraku hromostřely
koně z města vyletěli.

Po silnici jedním letem
čtverspřež pádí zdivočilá,
bez ustání dál uhání
až před zámkem zarazila:
koně žhavá kryje pěna,
paní bledá jako stěna.

K ní pan hrabě vstříc ji vejda:
„Což na trhu madame sobě
krásného as zakoupila?“ —
Paní mlčí jako v hrobě;
sluha bručí však za zády:
„Za krejcar svůj román mladý!“ —

STARÝ MLÁDENEC.

Pojď dítě, sedni ke mně na lavičku,
sem v stinné loubí naší besídky,
a poslyš starou, praznámou písničku,
vždyť ráda míváš ty mé povídky;
však zvo'na, zvolna — nesviť očkem černým,
jeť v staré písničce již známá věc,
a o čem než o lásce slovem věrným
můž' také zpívat starý mládenec.

Když jako tobě tvář mi vykvetala,
a já co jinoch vstoupil do světa,
tu divná touha v srdci mém se vzňala
a tajně plála jako zakleta.
Já miloval — ach co tu bylo vzdechů —
nu — nu, mé dítě, nač ten ruměnec,
vždyť zpívá jenom sobě pro útěchu
o staré lásce starý mládenec.

Však moje láska planě vykvetala
jak osamělý kvítek na pláni,
co lásky slast jest, ještě nepoznala,
ba ani blahé lásky doufání.

Až jednou — měla tvoje oko jasné —
nu — nu, mé dítě, zanech studu přec,
nač také k zemi klopit oko krásné,
vždyť zpívá ti jen starý mládenec.

Však láska moje byla ostýchavá,
já při sobě vždy skládal vyznání,
a jak se povždy také lásce stává,
já neměl slov při blahém shledání.
Tu v podvečer — tuším že zde to bylo,
já držel květy pro ni na věnec —
aj dítě! což to v očku zajiskřilo,
vždyť zpívá jenom starý mládenec.

Tenkráte ústa citem rozvolněná
poprvé vyřkla tajné lásky hlas,
a naše srdce touhou rozechvěná,
slavila krásný mladé lásky čas.
A takž jsme v podvečer vždy ruku v ruce —
nu bláhová — jen zůstaň sedět přec,
nač utíkat, byť srdce bilo prudce,
vždyť zpívá jenom starý mládenec.

Tak přešel rok a byly krásné chvíle,
přeškoda, že tak krátko trvaly,
přeškoda že to její srdce milé
nevěra, pýcha časně spoutaly.

Byl plesů čas a radovánek mnoho,
tu přišel pán — byl švihák, bohatec, —
nu — nu, mé dítě, nelekej se toho,
vždyť zpívá jenom starý mládenec.

Bloudila matně, a já také bloudil
sám v světě s opuštěným srdcem svým,
že soudce bůh již na nebesích soudil,
nechtěl jsem věřit slovům hlasitým.
Až jednou přišli ke mně s mokrým okem —
nu — nu mé dítě, pozdrž slzu přec,
nač duši ztápět v žalu přehlubokém,
vždyť zpívá jenom starý mládenec.

Vkročím — na lůžku chudém churavěla,
jí u srdce děťátko — anděl dlel;
naposled na mne — pak na dítě zřela
a odešla — já zrakům rozuměl.
Nu, dítě, vyplač, vyplač tu slzičku,
já dovedu zas píseň na konec,
a pak se s tebou tvoji za matičku
pomodlí pěstoun — starý mládenec.

SESTRY.

Na jedné snítce dvojí květ,
divil se kráse celý svět.

Den jeden světlo spatřily,
o matčin prs se dělily;

jim stejně kvete mládí čas
a stejná tvář — i stejný vlas.

A když jim přešlo patnáct jar,
tu přišel na ně lásky zmar.

Vzplanulo sestrám srdcí dvé
a každé bylo nebohé.

Snad místa sobě přebraly,
když pod srdcem tam dřímaly.

Každé sestřina jinocha,
však svého mládce nekochá.

A srdce změnit — marný boj,
i vzešel lásky nepokoj,

i vzešel lásky dlouhý žal,
však zmatku nikdo nepoznal.

Mladičká líčka ustydly,
vždyť v tváři láska nebydlí,

ve tváři květy pro pohled,
jen v srdci plane lásky květ. —

Plakali mladci nad hrobem,
každý nad druha děvčetem,

plakali hořce, přetrpce,
že nenahlédli do srdce. —

RŮŽIČKA.

Měl mládec krásnou růžičku,
v svém srdci růži skrýval,
s ní těšil se a radoval
a s ní své písně zpíval.

I přijeli jsou v kočáře,
a byli v zlatě páni,
odvezli krásnou růžičku,
byl konec radování.

81

A když chtěl mládec lkát a klít,
tu jsou jej chlácholili,
že jinou jemu růžičku,
k ní dají kabát bílý. —

HAJDUK.

Krásné žití hajdukovo
od Tater až do Balkánu,
panské je to živobytí
bez chaty i beze stanu.

A což také hajdukovi? —
měkké lůžko pusta mívá,
a bohatý divan skála,
hezky se s ní do hvězd dívá.

Však když přijdou boje války,
najdou jej i ve rákosí,
přinesou mu stříbra, zlata,
a pak slušně ještě prosí.

A byť bosá byla noha —
hajduk přec jen velkým pánem,
přátelí se jenom s králi,
ba i samým se sultánem.

Když pak přijde do tuhého,
aj vždyť pro boj hajduk žije,
vyčistí si střelbou pušku
a svou šavli krví smyje.

Trápí-li však chvíle dlouhá, —
ta hajduka neumoří,
zacinká si stříbrem, zlatem,
a již kolem radost hoří.

Hraje cigán, krčma zvučí,
kol se točí čikoszanky,
a opodál láskou hoří
oko brunatné cigánky.

Aj! což schází hajdukovi!
pohár vína nade hlavou
a po boku děvče mladé,
tak to chodí cestou pravou.

Krásné žití hajdukovo
od Tater až do Balkánu,
panské je to živobytí
bez chaty i beze stanu. —

V NÁDRAŽÍ.

Směs vozů, strojů, vůkol shon a chvat,
křik, hlaholy a hluku šumný boj,
dým, pára, nestvůr fantastický roj
do vzduchu metá, ničí na obrat. —
Tak asi v hlavě těch tam poutníků,
již na žhavém zasedli chodníku,
rodina bídná, tváří vybledlých —
u prostřed kmet, vlas jako padlý sníh.

„Nuž děti, sem až, dál krok nestačí,
vy novou vlast, já svůj jdu hledat hrob,
v ní mnoho zlých zde zažily jste dob
a chleb smáčely horkém ve pláči.
Kde zasedne, jeť bída krutý host,
tu ssaje krev, tu lidskou zkouší ctnost,
tam všakou naděj z domu vyhání
a černé staví k dveřím zoufání.

Tak u nás bylo, k tomu trpký smích,
my selskou byli jenom holotou,
za práci dařili nás žebrotou
a za peníz — náš chtěli koupit hřích;
paláce stavěli dle našich chat,
by nám i boží světlo mohli brát,
a přede dveřmi s tlupou lazarů
si v rozbjunělém hráli rozmaru.

Však, děti, snad to přece křivdou jen,
opustit zem' zděděnou po otcích,
již hájili až do těch hrdel svých,
a cizím dát ji námezdníkům v plen;
ta půda z oteckého popele
i měkčí hrob nám jednou vystele
a krásný sen se tomu musí zdát',
kdo s otcův slávou v jeden hrob jde spat. —

Než cizí zem jak srdce macechy,
bez květu lásky pustá skalina,
ta nemá cit cizího pro syna,
ni sdílnou bratř se slovem potěchy;
tam pahejl rodu strůmek listnatý,
památek pramen vyschlý, zavatý,
a chceš-li v pláči svůj vyslzet žal,
tam není hrobu, bys jej vyplakal.

A proto, synu, ten můj starý leb —
nu však již dost buď mudráckých těch slov,
ač nevím, klidný-li tam najdeš krov,
a jak as tvrdý nový bude chléb:
jsi kmen podťatý, svadlých větviček,
s tou suchou haluzí svých dětiček,
a žena tvá jak réva zlomená
svá kolem tebe stáčí ramena.

O ženo, nehleď na mne okem tím,
znám ty tvé tajné srdce bolesti,
jež žal svůj nikdy slovem nevěstí
a modlitbou tě všude provodím;
jest krutá záhada ten lásky květ
v neznámý, cizí přesaditi svět,
zdaž vzroste tam, či mráz jej popálí,
či prudké vody rmutem zakalí!? —

Tu prvá tvá, jež v ženské srdce ti
mateřských slastí pramen rozlila,
již v hezkou květinku se rozvila,
ač musela jen v stínech pučeti.
Nu neklop, dcero, oko, však tvůj děd
v něm často tajnou jiskru pozahleď,
a neví, zda-li srdce děvčete
tam za mořem as láskou vykvete.

Však odpusť, tvůj-li probudil jsem žal,
já k vám už bych se vypovídal rád,
a co jsem jindy tajně v duši klad,
posledním slovem vám se zpovídal.
I tobě, malá, děd co říci má,
ty beruško s jasnýma očima,
že dědečka chceš taky opustit
a v dalekou tu, dalekou zem' jít?

Vždyť doma dědek s tebou hrával rád,
když otec, matka v práci meškali
a chladnou, prázdnou síň nám nechali,
až zima vnikla, hostem přišel hlad;
tu konejšeje v náruč děd tě skryl,
až starý cikán k nám se přidružil
a svým tě přikryl taky kožichem —
o jak nám teplo potom bylo všem.

Tys v náruči mně povždy usnula,
jak matce u prsou zde bratřík tvůj.
O dítě, bůh tvé snění opatruj,
by tušením se duše pohnula,
až v cizině ti budou povídat
o zemi rodné, plné plodů, vnad,
kde přec tak mnoho strastí, žalů, běd —
kde v pustém hrobě tvůj kdes dřímá děd!“ — —

Zasyčel stroj, a vzešel šum a ruch,
a v dáli už mizeli poutníci,
kmet sám tu stál se slzou na líci
a hleděl tam, kde páry znikal pruh!
Již s bohem buď! ty krásná, česká zem!
Kdo větším asi zůstal sirotkem —
či kmet, jenž vši tu ztratil stáří slast,
či ti, jenž svou tam opouštějí vlasť! —

LAVIČKY.

(Pověsť.)

I.

Stojí hora nevysoká
v vlasti mé, v oteckém kraji,
stojí stavem nevěstiným,
když ji věnci zdobívají.

Luhův květnaté koberce
k patě jí se zdobně linou,
a kol nohou potůčkové
stříbrné své stužky vinou.

A po bocích jejích vnadně
lesin řasné roucho splývá,
a na jejích ňadrech kvete,
červená se růže živá.

Kolem čela bílý zámek
z věží zlatých věnec vije,
a v tom věnci perla skví se —
v zámku perla — dívka žije.

II.

Květe podol bažinatý
v vlasti mé, v oteckém kraji,
skvostné zámku zlaté věže
nad podol se vypínají.

Tam dnem každým pastýř mladý
tiché beránky honívá,
a když první vzejde hvězda,
svým ovečkám písně zpívá.

Zpívá touha, lásky jaro,
až se bílý zámek chvěje,
až v tom zámku perla dívka
v srdci svém se rozesměje.

Až jak v háji laňka bílá
na své lehké nožky skočí,
by tam v dole pohleděla
pastýřovi v jasné oči.

III.

Zelená se šírá lípa
v kraji rodném, v vlasti mojí,
rajský podol kolem vzkvítá
a nad dolem zámek stojí.

A pod lipou dvé sedánků, —
zelená je tráva kryje —
na nich dvoje srdce mladé
v jedné lásky touze nyje.

A hoch, pastýř tichých ovcí,
jenž ty lásky písně zpívá,
a ta dívka, perla jasná,
již ten bílý zámek skrývá.

A hoch jasným okem září
jak ta lůna na nebesku,
a ta perla čárně skví se
v jasném jeho oka lesku.

A je plání — milování,
což se šírá lípa chvěje,
až ten poďol láskou šumí,
slavík v něm se rozepěje.

A je plání — milování,
až když v zenit vstoupí luna,
až když dívka naposledy
pohledne v to oko juna.

IV.

Hrdě pne se skvostný zámek
v vlasti mé v oteckém kraji,

pyšně jeho zlaté věže
nad krajem se zardívají.

Hrdější však pán ten zámku,
jenž tu perlu dívku chová,
pyšnější jsou, jež tu mluví
k dceři svojí, hrdá slova:

„Jako zlato jsem tě choval,
dcero moje jemnocitá,
nerad bych, bys leckým's byla,
zlatá dcero vydobyta.

Jako perlu jsem tě choval,
dcero moje přemilená,
nerad bych, bys leckým's byla,
perlo moje vylovena.

Jako kněžnu jsem tě choval,
dcero moje, dcero milá,
rád bych, by jsi také jednou,
drahá dcero, kněžnou byla.“

V.

Vjíždí kníže v skvostný zámek,
by si jasnou perlu vroubil
v knížecí svou ve korunu —
by se s dcerou zámku snoubil.

A je slávy a fanfáry,
až se skvostný zámek třese,
až ta radost, bujná radost
po šírém se kraji nese.

Jenom jedno srdce truchlí,
nejen jedno, dvě srdéčka:
smutný pastýř tam pod lipou,
smutná v zámku nevěstička.

A když první vzešla hvězda,
steré v zámku vzplály lesky,
zpíval pastýř tklivou písní
smutné, svadlé lásky stesky.

Zpíval stále, přežalostně,
až když v zenit vstoupla luna,
až mu hořem, lásky hořem,
zvučná pukla srdce struna.

Nejen jemu, ale i té
smutné v zámku nevěstičce,
ji pak ráno v loži mrtvou,
jeho našli na lavičce. —

A až posud v kraji rodném
v údolí tom lípa stojí,
a pod lípou dvě lavičky
jak dva hroby lásky dvojí.

A ač nebe každou nocí
rosou svojí je zalívá,
přec z laviček v zeleň bujnou
žádná již se neodívá.

Snad že někdy, kdy však, kdy as
vroucí lásky slza čistá
pokropivši opět zživí,
smutná tato lásky místa.

PÍSNIČKÁŘ.

Narozen v zlaté, stověžaté Praze,
tož v srdci drahého mi národa —
noc bouřná vítala mne ku výstraze
a s pláčem svým přijala příroda,
babička řekla duchem prorokovým
kladouc mne plačícího na oltář:
„Hle, kmotry, kterak křičí, jistě to vím,
ten klučík bude ňáký písničkář!“ —

Když pak jsem dorosť ás tak do rozumu,
zemřel mi otec, matka do roka,
tak že mně sirobě v tom města tlumu
zůstala cesta věru široká;
já toulal se, a by se nestýskalo,
vždy píseň jakás jasnila mi tvář,
tak že mi všecko po Praze říkalo:
„Hle veselý uličník písničkář!"

Ba byl jsem vesel, ale sám jen sobě,
já nikdy v tlupě chlapců nehrával,
jen někdy tak v té kruté ve sirobě,
jsem v dešti, zimě hlady plakával;
však netrval tak dlouho u mne smutek,
z úst veselá vylítla píseň lhář,
já skočil si, bych zimě, hladu utek'
a byl jsem zas veselý písničkář.

A že jsem neměl, kam bych složil hlavu,
na skalnatý jsem uleh' Vyšehrad,
kde při hvězd záři starou otcův slávu
v svém mladém srdci nechal jsem si hrát;
aneb za noci bouřné na Žižkově
svou žhavou v rose chladíval jsem tvář,
a učil se, jak v řeči Perunově
bych zpívat měl co lidu písničkář.

Tak na Petříně, tak na prahu Víta
jsem mnohou probděl noc i proplakal,
pode mnou Vltava ve mlze skrytá
tajemně zpívala svůj pustý žal;
já poslouchal a klekl na kolena
před zbořený ten vlasti před oltář
a vzýval velká ona otcův jmena
co nuzný slávy jejich písničkář.

A opět vstoup' jsem v ony města bludy
a mezi lidem toulal jsem se sám,
v svém srdci nesa staré srdce trudy
a hlavu odkryv novým trampotám;
však přede mnou jak noci hvězda jasná
planula písní mých rozžatá zář,
a opět volá lidu ústa hlasná:
„Hle zas tu veselý náš písničkář!“

Po rumech slávy, bídy, hříchu, ctnosti
jsem potácel se cestou života,
jak vetešník ty cáry sbíral, kosti,
jež lidu kryla krutost, hlupota;
i zaleskla se v mojí písni stesku
tak mnohá ve prach zašlapaná zář;
však nechtěli znát takých perlí lesku,
vždyť zveď' je z prachu nuzný písničkář!

I tlouk' jsem na srdce jak žebrák drzý,
na rozích ulic zpíval nuzotu,
a měl jsem věru posluchačstvo brzy:
žebráky, kluky — ulic holotu;
i pustil proud jsem v tváře jejich tmavy
a rozžal vyhaslých těch očí zář,
že křičely ty pestré bídy davy:
„Ať žije veselý náš písničkář!“

A chasa ta roznesla moje písně,
že ze všech úst pro otce žebraly,
nesouce k srdcím kruté moje tísně,
mé z oněch nocí sny a zápaly:
a že to byly dcery krásných čárů
a růžemi jim jasná kvetla tvář,
vzalo je panstvo nyní do kočáru,
za nímž pak v blátě klusal písničkář!

Zavezli písně skvělých do salonů,
zde vítali je hlučným potleskem
a ozdobili šumným rouchem tonů
i věnců okrášlili výkvětem;
plesali všichni po městech i kraji,
na trůně radoval se sám i car
a vše se kochalo v mých písní ráji —
jediný z něho vyhrán písničkář.

Padá tu záře z oken křišťálových
a s nebes blesky na zem šlehají,
při mocném hlasu tonů Perunových
tam v oknech moje písně zpívají;
pod okny zpívám — skráně obnažené
vyzáblou vzhůru k plesu nesa tvář
a v blesku vida nebe otevřené
již naposled já nuzný písničkář:

„Vy páni dobří, slavní vlastencové!
až přejde hodina mých zdejších dob,
se mnou i moji zpěvní zemrou snové,
tož napíšete takto na můj hrob:
„Jej naše láska časně pochovala,
bohatec, žebrák, král i hodnostář,
všech po smrti mu zvučná hlučí chvála,
že za živa byl slavný písničkář!“

BEZ ZÁŘE.

Vyrostla v siré chudobě,
jak bledé kvítko na hrobě,

vykvetla v pusté temnotě,
a srdce tlouklo v samotě.

Neznala lásky růžnou zář
a měla krásnou, bledou tvář.

A černá noc — ta hluboká
se v srdce vkradla — do oka.

I její vlas — noc za šera
a hlásek — píseň z večera. —

Jen jednou skvělá zlatá zář
osvitla bledou její tvář.

Byl diamantu vzácný lesk,
však pálil — shořel jako blesk,

a jako blesk jí v srdce pad',
když hoch ji přestal míti rád. —

Nastala temnější pak noc,
o neblahá té záře moc!

Vzdychala dlouhý pustý věk:
„Ach! nešťastný ten kamínek!“

MISTR JAN.

V Kostnici u mnichů bosích modlili se, sněmovali:
kněži, mistři, biskupové, prelati a kardinali;

všechny světlé písma hlavy jedním proudem tady září,
i sám císař s zlatou skrání zasednul si při oltáři.

Mistr Hus též s pravdou zlatou jede k tomu sněmování,
a s ním Chlum i Duba statný, rytíři a jiní páni;

za ním jak vlk za beránkem Paleč s traktáty se loudí:
„Ej kacíři, Betlemito, sláva se ti přizačmoudí!“

V Kostnici u mnichů bosích odzpívali, odzvonili
a z vězení mistra Jana před synodu postavili.

Mistr svoje sady hájí jako anděl nebes bránu,
že až klenby pravdou zvučí chrámového velestanu:

zlobu hanbí, lež poráží, zlaté roucho trhá s pýchy,
úskok víže, klam zavádí, ctnostmi káže světa hříchy.

Však na klenby hluk doráží jak reptání Israele,
že se kříže kolem chvějí a probouzí spasitele.

Kněži křičí, mistři klnou a preláti hlučí stále:
„Na hranici, na hranici! antikriste, beliale!“

U dveří pak tlum bosáků k nebesům své ruce spíná
a ze svého breviáře k pomstě volá Hospodina.

Lid pak v prachu země kleče svatým křížem znamená se,
aby slovem kacířovým nepostrádal na své spáse.

A tak v hluku tom se stápí mistra Jana slova svatá
jako v černém mraku bouře jasných nebes světla zlatá.

A již ortel od oltáře, kletba již je prohlášína —
ve výklenku Paleč kleče slaví jmeno Hospodina.

Při jezeře za Kostnicí divný plamen vzhůru hoří,
divná slova ve vzduch píše a obrazy hrozné tvoří:

rudé meče, jakby v srdci lidskou krví ukalené,
palcáty i vozův spousty, cepy na zbraň vymrštěné,

hradův rumy a měst pouště, ve svatyni loupež, vrahy,
a jak srdce rozvášněné — krví psaný obraz Prahy;

a pak tváře se zápalem i s vražedným bleskem hněvu
i s tou svatou nebes září modlitby a chvalozpěvu,

národy jak zvěř po skrýších ulekanou hlasem hromu
i tu nikdy ustrašenou chvějící se hrůznou Romu.

Kolem hrozných obrazů těch jiskry divná slova hází,
rudá slova žhavý praskot vzduchem k nebi doprovází:

divná slova jako lidu nešťastného naříkání,
jako z dola temných šachet žalostivé umírání,

divná slova jako kletby nebes klenbu stíhající
a zas jako píseň svatá vítězstvími hlaholící. —

Při jezeře za Kostnicí divný plamen rozdmýchali,
zlato pravdy čistili v něm a meč války ukovali.

Při jezeře za Kostnicí divný plamen roznítili,
mistr Hus v něm upálený — do Čech z něho jiskry dštily.

DALIBOR.

Na Hradčanech v královském tož hradě,
jak když Jasoň zlaté vznáší skráně
nad skalnaté Krkonošů báně —
Vladislav král v panstva valné radě
na trůn zased v moci své a slávě.
Koruna na pomazané hlavě,
posvěcena svatým nebes plánim
i tím předkův slavným vojováním,
stkví se mu a rudý mramor stěny
září její plane ozlacený;
v ruce žezlo moci třímá jaté
jako Perun blesků̂v svazy spjaté.
Králi v boku v slávy jeho lesku —
jako jasná luna na nebesku —
králová se skvěje milostivá:
v tváři sladké plane růže živá,
a z podbrví jako z noci temna
hvězdných očí svítí záře jemná.
Kolem trůnu panstva pestré kruhy —
království to krunýř zlatý, tuhý,
rdí se v slunci, jež tam se prestolu
proudy záře na ně vrhá dolů.
V pozadí pak sloupův ve zákrytu
ve krvavém plášti zahalený
o meč vzpírá kat se zamračený —

rudé mračno jasném na blankytu.
Po předsíních, širém hradu dvoře
rozšumělé hučí lidstva moře,
vzplanouc bleskem, rozzvučíc se jasem,
s trůnu když sem padne záblesk časem,
a v té bouři jeho rozkypěné
jako troska loďky roztříštěné,
když jí vichr strážný stěžeň skácí,
Daliborův osud se potácí.

On tam na podhradí vzdálen lesku,
královské jenž tuto zlatí síně,
střežen v mračném halaparten stíně
na poslední hotov vkročit stezku;
hranatí žoldnéři černým kruhem
jako sloupy ve vězení tuhém
brání nebeských i světel záři
vniknout v bledou Dalibora tváři.
Jenom jeden paprsk struny tklivé
jako hvězda, ježto s nebe padá,
do temné se oka noci vkrádá,
budě kouzlo moci zázračivé.

Kyne král a šumot mizí kolem,
a za černým mračných soudců stolem
nejvyšší se sudí země zvedá;
pergamenu blána svitá, bledá

v ledovaté jemu ruce tkvěje,
z níž jak z hrobu mrazný zádech věje.
„Mocný králi“ — hlas tu soudce věstí —
„známo, že to zvykem země jesti,
aby tomu, komu žití brána
rokem soudu věčně zavírá se,
v předsmrtném tom plném záhad čase,
jedna milost byla prokázána.
Jest pak vězně Dalibora ždání,
dřív než k špalku svoji skloní skráni,
třikrát vzrušit struny rozechvění
k poslednímu písně probuzení!“ —
Milost dána — panoš v služném spěchu
slední nese Daliboru těchu,
a již zdáli struna stříbroskvělá
první písní vzduchem pozachvěla.

Rozlilo se kouzlo zvuků kolem
jako stříbro luny hájem, dolem,
tiché z prvu, plné bájných mocí,
v májové jež probouzí se noci,
jak když lesní víly po pažitě
kolo točí luny při usvitě,
neb rusalky svůdné laškujíce
po jezerních po vlnách se honí
a své zlaté kolem strouce kštíce
zvonky vodních liljí — růží zvoní —

dále šumné, plné čarozněnį,
jak když větřík křovím, hájem věje
a tam steré květy rozepěje,
v noční jež se pohroužily snění:
třepytá se vzduch v tom šumův roji,
až se zdá, že každý prášek jeho
jakby ku poskoku letu svého
prozpěvuje sobě píseň trojí;
Slouchá lid po šírém po nádvoří,
cosi v oko, ve tvář se mu vkrádá,
a an srdce tajně v prsou bádá,
on vždy hloubějʼ v píseň duši noří. —

Náhle z různých těchto čarozněni —
jak ze šumných lesův kosa pění —
píseň proniká teď srdce tklivá.
Takým kouzlem souzvuk její zpívá,
že i tony všech těch bájí živé,
v květoucím jež zbudily se háji,
samy zmlkše písni naslouchají.
Nese vzduchem cit se lásky tklivé
jako slunce paprsk zlatoskvoucí,
nímž se v sadě růže zardívají:
zvolna ve dvě písně ton roztají,
a ve slastné pohře lásky vroucí
sladký dvojzpěv touhou okřídlený
jak holoubkův párek větrem vroubí —

kolébá se, tu zas sladce snoubí,
hned zas různě, toužebně se hledá
a kdes na samotě s žalem sedá.
Bolným tknutím strunou vyvržený
ton žalostný zase větrem bloudí
a jak supem hnaná holubice
aneb v háji dumná kukavice
žalnplnou touhy píseň loudí,
až pak večerem jak kvítko polní
jasnou slzou oku pouvolní. —
Z žalů těch, jež v tichý pláč se ztrácí,
jak když v harfy Aeolovy znění
rázem noční bouře zaburácí,
vášnivá se píseň rozplamení:
těká větrem žalostivé lkání,
k nebi bouří, zas se v propast sklání,
s vášní, bolem v zoufalství se motá,
po pustinách šílenstvím se honí,
v syčící pal žhavé slzy roní,
až pak shlukši všechny vášně boly,
skalnatými zarachotíc smoly
divým výkřikem se rozekotá! —

Jeden povzdech lidstva davem trhl,
když ten zlozvuk struny v sráz se vrhl —
s zrakem duši, s duší srdce zdvíhá,
zpěvná kde se struna zlatem míhá,

a již dále jakby pro úlevu
klidnějšímu nástroj zvučí zpěvu.

Vane větrem harfy rokotání,
dumné, plné přitlumených zdání,
bázlivě se kolem struny vine,
hned proniká, hned zas v touze hyne,
jakby ze zakletí hradu dálna
krásky jaté lkala píseň žalná,
až pak v tóny probouzí se vroucí,
a vzduch takým kouzlením napájí,
jak když čarným prutem rozehrají
zlatého se zámku stěny skvoucí.
Náhle, jak když zpěvným nad skřivánkem,
k nebesům jenž ranním spěje spánkem,
černé křídlo supa pozašumí
a tak rázem jeho píseň ztlumí:
šumotání divé větrem hučí,
syčí, chřestí, nočním výrem skučí
a tak běsně větří se a rotí,
že až bouře vzduchem zarachotí!
Letem zpěv se mužně v bouř tu zdvíhá,
jak když v mračno černé roztrhané
slunce zlatý záblesk pozaplane,
a již různých zvuků boj se stíhá:
zvučí píseň, hned zas bouře těší,
souzvuk láme, s chechtotem jej vlíká,
jak když černých skalin přes útesy

jasný pramen vichr v propast smýká;
tu však píseň vírem probírá se,
zvoní jako jasné rány meče,
a provlekši z rachotu se seče
zapáleným tónem rozhárá se.
Heká bouře, pouští vzdechy táhlé,
sední hromu ránou zarachotí
a již v chrápotu se k zemi sroti
a kdes ve propastech zdechne náhle.
Jako anděl nebes na vrcholi
vítězná kol píseň zahlaholí —
zahlaholí — v něžný ton pak spadá
a v horoucím zlatých citů plání
jak když rytíř před kráskou se sklání,
k nohoum pěvce svoje věnce skládá.
Ještě vzduchem hradu po nádvoří
čárné písně vane ohlas tklivý,
lid však již se Daliboru koří
královské tam slávy nedbanlivý. —

Druhou písní pěvce struna skvělá
na podhradí vzduchem pozachvěla,
zvučným proudem vzhůru k hradu plove,
vniká v krále síně mramorové
a tam panstva zlatém na krunýři
zazvoní a klenbou pozavíří.
Hne se mužům srdce pod ocelí,
a síň slouchá, jak když král to velí.

Klidným tokem písně vlny plynou,
zalaškují, zas se k sobě vinou,
pohádkami luzně zahovoří,
jež při krbech rodné kruhy tvoří,
s hrdličkou se rozesmějou v háji,
hned zas v poli s dívkou zazpívají;
se skřivánkem vzhůru plovou směle,
nesouce k jasnému nebes krovu
z dolin zbožnou duši rolníkovu.
Ráz — a jakby rukou rušitele,
s mečem jenž na klidné padá chaty,
rozšinut byl oblouk struny zlatý —
cizí jakýs zlozvuk klenbou krouží,
že i mužům dech se v prsou ouží.
Duní větrem kopyt dupotání,
hlučí zloba rozsapané láje,
slyšet starců, žen a dětí lkání,
až pak s kletbou, jak když svaté háje
pod mlaty a topory se kácí,
v hlubokém se boru píseň ztrácí
zasténavši pláčem holubiným.
Tajemné dál jakés temné dumy
nově tknutá struna síní šumí:
poletuje píseň — holubice,
poletuje k větvi od větvice,
po úvalech, po skalinách bloudí
a jak potok smutné hlasy loudí.
Zmáhá dále ton se písně spjaté,

jak když z noci vstává slunko zlaté,
a po síni mocí čaroděje
nové kouzlo zvuků porozleje.
Vroucí píseň mužném po nadšení
královskou se klenbou rozplamení
a jak žhavé jiskry ze plamene
srší kolem tony zapálené.
Vznímá vzduch se, bouře větrem vládne,
žhavé bleskův stíhají se seče,
duní rány mlatů hromopádné,
zvoní steré o krunýře meče,
až pak, jakby celá bouře k zemi
sřítila se s blesky hromy všemi,
písně vírné zvuky doburácí! —
Klidu mžik — znenáhla, jak když z luhů
po bouři se modrá pára zdvíhá
a ve zlatém oblak spjata kruhu
po nebeských výšinách se míhá:
nové tóny zvukem prokmitají,
až ve výši v zbožnou píseň spjaté
jako nad obětmi dýmy svaté
modlitbami v nebe pronikají.

Planou síní panstva žhavé zraky,
mocně bijí srdce pod krunýři:
a když píseň zašla nad oblaky:
„Záboj! Záboj!“ klenbou pozavíří.

Tonův šiky opět větrem víří,
mocným proudem v síně stan se derou,
jak když bubny rachotem se píří,
steré rány v hlučné síle perou;
bujné písně, zvučné doprovody
pádné vedou krokův chorovody,
různo zvoní mečův, kopí chřesty,
krunýře a prsa pod krunýři
válečnými pokřiky a věsty
ve vzduchu se pozvedají, šíří.
Ržání koňstva, vřava bojovníků
na všech stranách houfně pohlukují,
písně o meč, meč o lomoz křiků,
křiky o hlučná se hrdla trují.
Náhle šumot větrem vládne celým,
a kol křiky, všaká píseň hyne,
jak když nade vojskem rozbujnělým
královský se prapor porozvine;
avšak dále hned zas hlučné zvuky
v mocné řádají se sbory, pluky,
prorážejí vzduchem v šiř a délí,
jakby tábor vstával v pole celý.
Hlučí písně proudem řeky valné,
trou se přes hory a tesy skalné,
až ty skály, jež se k proudu kloní
ohlasem se písní rozezvoní;
hned zas v lesy tóny zapadají
a svým sborem hvozdy rozhlaholí,

opět přes luhy a přes údolí
dál a dále k předu pospíchají
a i skalnou rozsedliny tísní
úsilnou se provlékají písní —
až ta zvukův řeka se hlaholem
šírým rozproudí se luhů polem.
Avšak lesem, dolem, skalním svodem
zlozvuk jakýs stálým doprovodem
za písní se plukem loudí, syká,
tu se ztratí, tam zas jinde vstane,
jak když hádě, jež se zemí smýká,
syčí v bory zpěvy rozehrané.
Zesnuly kol písně krátkým časem,
nespí však ten zlozvuk s hadím hlasem,
syčí v temnu, a s ním smrtibledá
půlnočních se duchův píseň zvedá;
vanou nocí bědné, hrozné tony
a v nich velké umírají skony.
Zase písní vzbudily se pluky,
vzbudily se na dvou stranách hluky
a jak tábory dva větrem víří,
proti sobě hrotem písní míří.
Vzešla vojův sporná, vzdorná vřava,
jak když nebem dva se zrazí mraky
s hlukem hromů, s bleskotnými zraky;
brzy tady — tam zas píseň vstává,
hlučná, vítězná a zapálená,
pod níž druhá plaše přemožená.

Planou meče, boj se větrem klene,
sviští šípův střely okřídlené,
bubny víří, kotle zvučí jasné
a vším lomozem a vším tím chřestem
královských slov vévodícím věstem
vládnou zvuky, jako zvony hlasné; —
z nich už píseň vítězící plane
v boje hněvem vášní rozhárané.
Tu však zlozvuk zákeřnický, vlčí
na píseň se jásající vrhne
a jí s hlavy věnce slávy strhne,
rozškube a zpěvné rty jí zmlčí,
pak co Kain, jenž bratra zabil v poli,
s šílenými v dálce mizí boly.

Slouchá panstvo rozbouřené struně,
mnohé srdce těžkým vzdechem stůně,
mnohá prsa bouří pod krunýři,
mnohá tvář se opět studem pýří,
a an jeden vzdech po síni tíhne,
„Milota“ v něm „Otakar“ se mihne.

Dále zlatá struna Dalibora
v zbožně vzňatém zvuku větrem plane,
jak když s hvězdojasných nebes s hora
andělova píseň k zemi vane;

tony božské, láskou vřelou, svatou
plní srdce panstva září zlatou
a vždy šíří jasný jich se pramen,
z něhož písně jako hvězdy s nebe
božské záře sejíc kolem sebe
na vše strany zlatý hází plamen.
Brzy zvuky bolestnými vzdechy,
prorývané hlasem božské těchy,
prokmitají temny, žaluplny,
jak by na dalekém na jezeře
v zádumčivém stinné noci šeře
žalobné se rozplakaly vlny.
Do velkého srdce vlny padly,
rozvlnivše ve velké je moře
větší ještě rozšuměly hoře —
neb již vzduchem bouře hromem vládly.
Zvučí struna velkou epopei,
jak když národové rozvášnění
ve krvavém bojův ve plameni
válečný zpěv mečův chřestem pějí.
Píseň víří, nad ní hromy vládnou,
pětkrát bouří, pětkrát k zemi padnou,
ale píseň jasnější vždy plane,
vítězná ku nebes branám vane.
Slyšet cepův, sudlic ve lomozu
rachocení obrněných vozů,
palcátův a mečův dopadání,
štékot věžníků a koňstva ržání,

slyšet kletby hrozné, vzteklé hněvy,
hned zas zbožné žalmův chvalozpěvy,
a již opět rachoty se vrací,
jak když hrady, města, chrámy svaté,
v chrámech sochy mramorové, zlaté
pod tepoty palcátů se kácí.
Roztřisknou se hlomozné ty hluky,
a an dále paprsky jich víří —
ku všem stranám světa trčí, míří
zvuků bouřných obrněné pluky:
o skalnaté trou se jinde hrady,
tu zas símě božské sejou rady,
nebo mocně dálném na pokraji
vítězícím pochodem se ženou
a nad mořem slávy bránu sklenou.
Všude jedno proniká však pění
bojovných těch hluků různohřmění:
božská píseň jako křídlo zlaté
nese větrem slovo Páně svaté. —

Slouchá panstvo, oči blesky kují,
zvučí meče ve zaťaté pěsti,
krunýř, pod krunýřem srdce chřestí
ba i klenby struně přizvukují,
a an tváře zápalem se lesknou,
z pochev meče již se pozablesknou,
panstvo k straně pádí ku hřmějící,

zapomíná trůnu, leskův krále
a kol pěvce v hluché stane chvále
s písní: „Kdož jste boží bojovníci!"

Slední píseň pěvce struny pěly.
Jakby černým kdesi věže koutem
řetězovým vězeň zatřás poutem —
zvuky temné kolem zachřestěly;
sviští síní knuty šlehy steré,
zdušený se výkřik větrem dere,
slyšet vzdechy různo prokmitati,
jaké zlatou, jasnou za svobodu
tlumějí se šírém po národu,
když jej trýzní žoldáctvo a kati;
slyšet duté rachocení hromu
jak se z hloubi výš a výše blíží,
jímž se třesou nízké krovy chýží
i královských základové domů.
Chvěje síň se hrozivým tím ruchem,
jenž ač zdušen vším otřásá vzduchem,
že i zlatý trůn se tajně chvěje,
když sem ohlas bouře pozachvěje.
Tu však nebes dechem bouře schladnou
jak když všecky tužby, vzdechy bolů
nezkojené v tajném ve plápolu
rázem v jedno velké srdce padnou.
Z toho srdce jasný ton již vstává
a kol trůnu královny pohrává

a tam kněžce, jíž ve sladké tváři
rûměncem se růže lásky září,
v ruce míru lilie se skvěje,
milostnou rytíře píseň pěje:

O královno! o spanilá
ty růže z luhův ráje,
tys vábna tak a čárovna
jak vykouzlená báje.

Tys jako tajná myšlénka,
tak plná míru, září;
v tvém srdci pučí lidstva květ
a růží rdí se v tváři.

Jsi jako píseň volnosti,
jež po vesmíru zvučí,
a skvoucí jsi jak lilie,
jež nad vodami pučí! —

O královno! o spanilá,
o sestup s trûnu níže,
ty's plná lásky, milosti,
ty sejmež s prsou tíže.

Jeť srdce moje raněno
a plné tužeb, bolů:
o spanilá, o milostná,
již sestup ke mně dolů.

A nepřídeš-li, mocí tě
já na srdce si stáhnu,
vždyť od věčnosti po tobě
horoucí láskou práhnu.

Však jsem já také velký král,
mám zámky, hrady svoje,
svět širý, toť má država
a v ní jsou statné voje.

A stále mečem opásán
já nespím hrobu klidem,
jsem rytíř v bojích zkušený
a jmenujou mne — lidem.

O královál tys svoboda,
král připoutal tě k trůnu,
již sestup ke mně, ověnči
tu zlatou moji strunu!“ —

Takou píseň, plnou mocí lásky,
jako rytíř pod okéncem krásky,
králové při trůně struna pěla,
že i lilie ta stříbrobílá,
jež tam v králové se ruce chvěla,
nachu záplavou se zrůměnila,
a an struna s kouzlem dále pílí, —

hle již králová se s trůnu chýlí
a za kouzlem zvuků síní, dvorem
sama spěje andělovým letem,
kde lid, panstvo jaté Daliborem
v polokruhu stojí rozechvětém.
Rozstoupí se lidu, panstva davy,
králová již ku pěvci se sklání
a se zlatých sponku sňavší skrání
Daliboru na hlavu ji staví.
Zaplesala srdce v lidstva sboru
a v tom jásotu a hlaholení
umlklo i čárné struny pění:
shasla struna v rukou Daliboru. —

Umřela již píseň kouzedlná!
Pusty hradu královského dvory,
pusta síň ta dříve slávyplná,
kde se panstva zlaté skvěly sbory,
pust i stolec královny jest jasné. —
Chvěje král se, zlatá skráň mu hasne,
a an strach mu do duše se vkrádá,
matným okem kolem s trůnu bádá:
není panstva, jež se v síni skvělo,
králové i křeslo osiřelo,
když pak do sloupení zrak mu vpadne,
jako mramor bledá tvář mu schladne:
o meč vzepřen, pláštěm zahalený,
zůstal v síni kat jen zamračený;

oči rudé na krále upírá,
jichž se obvod šíř a šíř rozstírá,
až jak dvoje slunce zkrvavělé
žárem plní síně klenby celé:
jako loďka, jež se v vlnách boří,
v krvavém se stolec ztápí moři.
Vrhá z trůnu král se hrůzou jatý,
za ním podnož prestolu se kácí,
volá, avšak hlas se v hrdle ztrácí,
z komnaty se vrhá do komnaty,
po sloupeních, pustých chodbách těká,
vlastního se stínu s hrůzou leká —
až se opět v prvou síni vrací.
Za ním panoš v chvatném vpadl spěchu
ouzkosti pln, prázden všeho dechu.
Okem matným král po síni bloudí,
do níž oknem ranní zář se loudí.
Stojí trůny, nachem zahaleny,
a tam v zadu mocném ve sloupení
není kat ten rudý, zamračený —
paprsk tam jen kmitá pozlacený.
Králi k nohoum tu se panoš sklání:
„Mocný králi, hrozné jakés snění“ —
bylť ten obraz živý přelud zdání —
„pobouřilo v spánku duši tvoji.
Stál jsem strážcem před ložnice stanem,
sám jsi strhl zmítán v nepokoji
závoj stánku, pod nímž lože stojí.

Spatřil tvář jsem — o přejasný králi —
nevím, co ty vlny zvěstovaly —
tu se v hřmotu stánek lože kácí,
a již v síních tvá se noha ztrácí.
Odpusť králi, snad to vina moje,
ty že vnikly v duši nepokoje." —

Stojí král a rukou čelo stírá
a an v duši nítky mysle sbírá,
pohluk temný oknem v hrad se zvedá;
pobne tvář se krále ještě bledá:
„Co ten hluk" mu na rtu siném věje,
a již panoš službě k oknu spěje,
hlásí, v úval dolů hledě hradu shora:
„K špalku vedou vězně Dalibora." —

Co as náhle sáhlo králi k duši!?
Nevím. Snad to král as tuší. — —

JOZA SKALÁK.

I.

Můj ty bože! jak to v světě chodí,
pustá skála živě růže rodí,
a v oblázku pohozeném stranou
žhavější nad zlato jiskry planou.

121

Tvrdé žil na Krkonošské skále
Joza Skalák v své chaloupce malé,
tvrdě kráčel, tvrdě hlavu kladl,
když nad ním tvrdý spánek vládl.

Ba i nebe nad ním tvrdé bylo,
málo kdy se jemu vymlžilo,
tvrdou zem měl tvrdé pro rameno
tvrdé i to po rodičích jmeno.

Kozičky dvě, pole jako v dlani,
a ta chýžka, přilepená v stráni
jako hnízdo letné vlaštovice,
jeho statkem — což chtěl Joza více!?

Co chtěl více? — povím brzo taky,
jen co ještě nahlednu mu v zraky,
v zraky, duši i do srdce síně,
skalných jeho prsou do jeskyně.

Ach tam jinak a jak onačeji,
než v těch skalách, jež kol Jozy tkvějí,
až mi oči přecházejí září,
jak když světla rozžhou na oltáři.

Po stěnách, jak v čarodějném hradě,
živé růže v plné květův vnadě

otvírají ňádra nachovlná
zlatých mušek, rosných perlí plná.

K růžím skvoucí lilie se sklání
ve sladkém hudby klokotání
v prostřed jasná studánka se prýští,
jež sc lunou v nebes hloubi blýští.

A vše v srdci samé květy, zlato,
věru stál mi Joza Skalák za to,
že jsem počal o něm veršovati —
ten mi jistě pero povyzlatí.

II.

Byltě Joza v chatě samotníkem,
Matka rok již spala pod trávníkem,
v údolí, jenž při kostýlku malém
teď se prvním zazelenal jarem.

Žila s Jozou vdova od mladosti,
otec záhy v skalách složil kosti,
při práci když krev mu z rukou tekla,
ještě noha v propast se mu smekla.

Dej mu bůh tam lehké spočívání;
vdova po něm těžký chléb si shání,

válčí o něj se skalinou tvrdou,
jest však při tom matkou přece hrdou.

Rosteť syn jí, jako jasan světlý,
skály málo kořínky mu hnětly,
a ty větry, jež tu burou vály,
jako hudby nad hlavou mu hrály.

Růže v tvářích jak červánky ranní
rozžaté po bílé skalky skráni,
a vlas bujný hlavu věnčil syna
jako zlatá v slunci kapradina.

Věru hrdá mohla matka býti
na své krásné pohorské to kvítí,
ona také jak noc ohvězdilá
v kalíšek mu rosné perly lila.

A ač chudobou jí ruka vadla
štědře přec mu na srdce ji kladla,
a tam skvostným zdobila ji čárem
jako nebe květným pažit jarem.

Tak tu žili tvrdě, šťastně oba,
neznal svět je, ani lidská zloba;
tvrdší bývá než ta pustá skála —
blahá matka že jí nepoznala.

Neb když vlas již posypán byl sněhem
a krev v žilách volným šla jí během,
prohodila jednou z rána synu:
„Tuším, že již zajdu k hospodinu!“ —

Zašla — večer synu v náruč klesla
a již duše nad hory se nesla,
nad hory až nebes do vysoka —
Joza stíral hojné slzy s oka.

Rána ta mu ruku ochromila,
ta však přece matce rakev sbila,
na posvátné s hor ji snesla pole
a tam v tichém pohrobila dole.

III.

Přišlo jaro, mechy vůni dýší,
Joza svlékl teplý kožich chýši,
sluníčka zas ruka jasná, vřelá
bílou sňala loktušku jí s čela.

Leskla chýška hor se na oltáři
jako líčko panny v růžné záři,
kolem teplí větérkové váli
plní snů, jež v srdci skalin spaly.

Jak se čárně v nich to chvělo, pletlo,
když to jaro jejich křídlem slétlo,

samy šepty, zpěvy, laškování,
v dole, borku, na skalách i v stráni.

Jenom Joza jaksi neveselý,
když se pod ním doly rozepěly,
smutně po skalách se porozhlídal,
ač chleb tvrdý povždy s písní jídal.

Nedivte se, vždyť měl srdce vřelé
pro družku i druha, pro přítele
a žil tady v chýšce na samotě —
paprsk zlatý noční na temnotě.

Co však Joza tamo smuten shání,
prohledává kře i zmoly v stráni,
chýška nad ním již tak převysoko —
„což pak, Jozo, hledá tvoje oko?“

„A tož v stájce se mi okozlilo,
pustil jsem to, skákalo to milo,
a teď zašlo kůzlátko mi kdesi;
myslím, přitáhly je tam ty lesy.“

A od skalky k skalce dále kráčí,
v údolí pak svoje kroky stáčí,
vystoupá zas na protější hory,
na nichž šumné černají se bory.

Avšak nikde v skalách, dole, srázi
kuzlátko své bílé nenachází,
prošel bory, až tu na mýtině
zalesklo se cosi v kapradině.

Joza skokem skočil do kapradí,
hle tu kůzle bílá ruka hladí,
zlatá nad ním hlavička se kloní,
a stříbrná slova k němu zvoní:

„Pakli tebe, kozičko ty bílá,
v skalkách hlídá dívka roztomilá,
tož jí zvěstuj na krku rolničkou,
že jí chci být laskavou sestřičkou.

Pakli tebe, kůzlátko hedbávné,
máti stará v mýtí vodí travné,
tož jí zvěstuj hlavičkou příchylnou,
že jí chci být k ruce dcerou pilnou.

Pakli ale, kůzlátko ty moje,
švarný hoch tě v husté honí chvoje,
růžovou zvěstuj na krku mu páskou,
takou že bych obemkla jej láskou.

Jsemť já tady na samotě samá
jak zavátá muška nad horama,

není sestry, bratra k milování
a ten otec jakby nebyl ani.

Je prý v lesích dobrým revírníkem,
ale doma chladným nevlídníkem;
nepohladí, aniž zahovoří,
a ten pohled až mi srdce moří.

Jasné oko, jen když pušku stiskne.
tu však z něho žhavý blesk vyprýskne,
běda laňce, chybila-li střela,
oka blesk ji jistě zdrtí zcela."

Měkký mech se po mýtině plíží,
Jozův skok byl také lehký, svíží,
nevěděla dívka ve kapradí,
že kdos slyšel řeč tu její hladí.

Náhle ruměn však jí tváře zalil,
snad že Jozův jasný zrak je pálil,
ohledla se, zahořela více,
Joza též měl plné záře líce.

Co si řekli, věru nevím ani,
tušim nepřišlo to k povídání —
avšak hory ve zlatě tam stály,
jak by nad nimi dvě slunce vzplály.

VI.

Nad potokem skalka nakloněna,
bolestná ji patu vroubí pěna,
a ty vlnky jež se kolem honí,
o stříbrný roucha lem jí zvoní.

Po ní hvězdy jako na nebesku
kmitají se v sterém čároleskn,
drahý kámen po prsou jí plane
a po ňádru perly rozsypané.

Kdyby nebe smilovat se chtělo
a růžových květů rozestřelo
věnec živý na chudé jí skráně —
což by svět se krásně divil panně! —

Sedí Josa tiše u potoka,
zlatá záře plane jemu z oka
a an stále v jednu stranu třpytí,
zlatý most se jejím leskem nítí.

Po něm srdce Jozovo vystoupá,
zlatými se křídly nebem houpá,
nad skály se, hory, borky nese,
tam kde kapraď v šumném skryta lese.

„Můj ty bože! divotvorné moci,
v svatojanské noci o půlnoci,
ze země kdy čár a kouzlo vstává,
kapradina že prý vykvetává.

A mně vzkvetla za dne, o poledne,
na slunci, v němž záře nevybledne,
čarovným mně květem rozvila se,
v plném květu v plné květu kráse.

Hoj! což bych si lehkým skokem skočil,
jako jelen, studánku když zočil,
kdybych věděl já sirota sirá,
kdeže děvče komůrku zavírá.

A jak má by zaplesala duše,
kdybych věděl, sladké touhy tuše,
že tam sama u okýnka vzdychá,
ku hvězdám když měsíček pospíchá.

A což mé by srdce spělo tamo,
kdybych věděl, kdyby bylo známo,
že tam na mne myslí zamyšlená,
že tam po mně touží roztoužená.

Však bych chýšku vyzdobil jí svoji,
jako kníže palác kněžně strojí,

kdybych věděl a byl na jistotě,
že mi družkou bude po životě.

Umyl tvář bych starušce chaloupce,
červené jí omaloval sloupce,
novou přikryl loktuškou jí skráni
a vyzdobil květem ze všech strání.

Křišťálová okna zřítelnice
v červené bych zasadil pak líce
by jí okem jasná plála záře,
až by mně ji vedli od oltáře.

Kolovrátek jasanový, bílý,
v jizbě stál by pro domácí píli,
a červenou jalovičku v síňku
pro mladou bych zaveď' hospodyňku."—

A Jozovi blahem září líce,
z nich jsem vyčet', co chtěl Joza více
než tu chýšku přilepenou v stráni,
kozičky dvě, pole jako v dlani.

V.

Vzplály hvězdy na nebeských pláních,
vzplály ohně po horách i stráni,
vzplály kolem do májové noci —
vládnou zemí kouzedlné moci.

Aniž vsadil máje přede dvéře
by zahnaly kouzla v nočním šeře,
Joza od chaty jak jelen v skoku,
stoupá chodem lehkých, svižích kroků.

Nedbá družby, jež tam přes ohniska
přeskakujíc čtveračí a výská,
nedbá na sráz podle cesty vratký,
aniž děsné míjí křižovatky.

Zapomněl, jak zaklínačky znějí,
jimiž kouzla čár se zahánějí,
a že horské svojí ze zahrady
Krákonoš dnes vyšel šedobradý.

Mát on kouzlo proti všemu čáru,
v zlatém ono stkví se jemu žáru,
v srdci skryto, z jasných očí, lící
plápolá mu jako bercen skvící.

Hvězdy s hůry lejí stříbro kolem,
Joza směle strání kráčí, dolem,
vystoupá zas na protější hory,
sosnové kde vůní dýší bory.

Zajde v hájku, v tajném mizí stíně,
tam zas jasné kmitne na mýtině,

až své kroky malé u doubravy,
jako jelen před studánkou staví.

Domek bílý hájku na pokrají
polo v hvězdách, na půl v stín se tají,
prostovlasé, bělorouché břízky
rozstřely se na krov domku nízký.

Stínem jejich hvězdy stříbro hází,
a po střeše lesklé květy sází,
jež v tajemném břízek šelestění,
v jiné se a čarnější vždy mění.

Okénka tu — dřišťal, malinoví,
lesních růží objímá je kroví,
z něj jak lesní ze studánky víla
zlatá hlavička se vyhroužila.

Joza tihne — odhrnuje keře,
a již v tajném jejich pološeře,
jak když větřík růži lásku věstí
sladké vzdechy, šepty zašelestí. —

Noci jasná! o májová noci
kněžno lásky, plná čárných mocí!
mechy tobě sladké vůně dýší,
touhy šepcí větérkové tiší.

Slavík písní srdce tvé prochvívá
a potoků zkázka švitořivá
kouzedlné tobě věstí báje,
i ta muška svou ti hudbu hraje.

Noci jasná! ó májová noci,
kněžno lásky, plná čárných mocí!
ve stříbrné mlžin ve závoje
hory, doly tváře halí tvoje.

Země květy ku nohoum ti hází
a to nebe na skráně zas sází
hvězd lesknoucích diadem ti zlatý
skvělou sponkou plné luny spjatý.

Noci jasná! o májová noci,
kněžno lásky, plná čárných mocí!
vesmír s trůnu jasných výšin lije
kolem tebe svoje harmonije.

I to srdce lidské ve tvém stínu
drahý skvost do tvého klade klínu,
chraň, ó chraň jej před zlou hněvu mocí,
ten skvost lásky, ó májová noci! —

Vstoupla noc již nebes do zenitu,
planou hvězdy v paprskovém třpytu,
avšak od západu víc a více
v černém mraku hasnou nebes svíce.

Joza v skrytu plane září jasnou,
nevidí, že v mraku lesy hasnou,
nevidí, že hvězda důvěrnice
také již své zahalila líce.

Aniž cítí, křídla šumnotemná
vichřice že výš a výše zvedá, —
až tu v duši hrom mu zarachotil —
či by Jozu hrom byl takto zhrotil?

„Pak-li jednou ještě, noční ptáku,
sokolímu mému mihneš zraku,
abys stíhal holoubátko moje,
na mušku si vezmu srdce tvoje.“

VI.

Skály, skály tvrdé srdce máte,
tvrdé srdce, skráně bezkvětnaté,
neb byť kvítek sebe chudší, malý,
žáry vaše na popel je spálí.

Avšak skály, skaliny vy tvrdé,
tvrdší nad vás srdce pusté, hrdé,
ostré bývá jako břitkost meče,
kamo stihne, slzy i krev teče.

Sedí Joza smuten pod skalinou,
v tváři jemu mladé květy hynou,

kozičky mu dolem bloudí, strání,
a myšlénky — kudy nevím ani.

Hlava těžká k prsoum nakloněná —
snad poslouchá jak tam srdce stená,
snad v tom drobném písku tam u nohy
zrnko těchy pro žal hledá mnohý.

Rodná chýžka nad ním převysoko
mateřské upírá k němu oko,
jakby znala chorou jeho duši,
žalost její že mu povysuší.

Slunce dávno pozlativši skráně
za brunatné hor zapadlo báně,
ba již první hvězda večernice
světle rozžala své bledé líce.

Ale Joza, jakby kouzlem jatý,
nedbá hvězdy ani rodné chaty,
kozičky už kol se shromáždily,
myšlénky však bůh ví, kde ty byly. —

Co však náhle oživlo tu sochu?
kamže klopýtáš, ty bludný hochu,
horou, dolem, přes skaliny sráze?
bůh tě provoď na té pusté dráze.

Jakže hochu? — známá kapradina,
osudná tě vábí doubravina,

v ní ten domek neblahý i blahý —
vždyť už před tebou ty známé prahy.

Což jsi, Jozo, všechnu paměť ztratil,
či snad blud tvé kroky sem až zvrátil —
platný bývá revírník v svém slovu,
vrať, o vrať se k domácímu krovu!

Pozdě — padla, laň však vyskočila
v bílé ňadro ránu zachytila,
a Jozovi do náručí klesla,
ta jež k němu v srdci lásku nesla.

Joza vzkřikl — revírník tvář kalí:
„Špatný střelec, který takto pálí,
místo supa holubici srazí!“ —
a z ran druhou do prsou si vrazí.

Úžlabinou muži tihnou jací, —
tuším dva to byli pašeráci;
tu z nich přední: „Hoho, postůj brachu!
jak mi plno nahnalo to strachu!“

„Co máš?“ — „A, tu v cestě mrtvol ňáký
zkrvavělé na mne třeští zraky!“ —
„Kdož to?“ — „Nevím, avšak uhlídáme —
věru, věru — tyť jsou tahy známé.

Ba že — Skalák Joza z horské chatky,
přes rok tomu, co své ztratil matky —

teď prý dceru pana revírníka
do svého chtěl zavést holubníka!“

„Blázen! — vpašuj jej tam do propasti
sic ty v zadu bude také másti!“
„Pravda — cárej! —“ propast vzdychla v níži
a dva muži dál se svodem plíží.

Věru nikdy nezapašujete
skvostnějšího zboží na tom světě,
tupí muži bez lítosti v těle,
jako bylo toto srdce skvělé! —

HARFENICE.

Za stolem sedí zamračen
a křičí se a vadí:
„Nu, hraj přec ňákou veselou —
jak dva se měli rádi.

A jak jej v ústa líbala,
že přijde dobou krátkou,
a odešla — nepřišla víc
a byla přec již matkou.

To dítě její mělo hlad
a nemělo prs matky,
i schlo mu, schlo mu v náručí
a uschlo za čas krátký.

Nu, jak ti holka u srdce —
snad veselé to málo? —
Nu poslyš, povím, dopovím,
jak dále se událo.

Ten hoch měl také srdce kus
a v srdci měl i lásku,
on všecko, všecko nasadil
a chuďas prohrál sázku.

On nabyv pekla, ztrativ ráj,
teď peklem v nebe hází,
v prach světa trhá nebesa
a dále, dále sází.

Tak bídný z něho toulavec,
že čekal na shledání,
že věřil, stále věřil jen
v to lidské milování! —

Nu, holka, dohrej písničku,
vždyť platil jsem ti právě —
a teď bych zas již notně pil —
a mám již toho v hlavě! —"

I hrala píseň ku konci,
v ní všechnu bolest shlukla,
zpívala, až jí napnutím,
ta srdce struna pukla.

A on se vzchopil za stolem
vida ji na zem vrci —
a šeptal v mrtvou hledě tvář:
„Šlo ti to přece k srdci!?" —

JEDEN HROB.

Lnula k němu jako list k lístku,
v smutnou tvář jej celovala,
pak panoši dívka z chýže
slibovala, přísahala:

Že buď jedno lože bílé
v sňatku touhu lásky skojí,
neb že jeden hrob spíš černý
oba věrně v smrti spojí. —

Přišla bouře — přešla bouře,
přišlo smutné umírání,
dívka z chýže, mládec z hradu,
v jeden hrob jsou pochováni.

On ve srdce pána z hradu,
pána z hradu — závistníka,
ona také v srdce pána,
pána z hradu — záletníka.

USKOCI.

BUJNÝ KVÍTEK.

Pěli, pěli na lodicích,
ve skaliskách na pobřeží,
zbujní vládci v siných vodách,
smělí hoši, mládci svěží:

„Květly v duhách vlasti žírn é
v vlastech květlo rozkošenství,
přišel Turčín, sžehl květy,
rozžal v vlastech ukrutenství.

Květla v míru mládež naše,
rostla k síle, ku radosti,
přišel Turčín, porval květy
a sil símě sveřeposti.

Květe divě kvítek bujný,
květe naše Uskočina,
květe skrytě v skalách pustých,
květe také pro Turčína!“ —

A jak blesky v tichou noci
loďky v moře vyšlehnuly —
vyšlehnuly v temno noční,
udeřily — zažehnuly.

A když potom v záři dvorce
vraceli se ku skaliskám,
pěli hlavám na štandárech
a ve klínech odaliskám.

VĚRNÝ SLIB.

Pluly mlhy po siném moři,
v mlhách tiše loďka plula,
z loďky v noční zádumčivost
krásná slova zašeptnula:

„Miluji tě, jako píseň
zvučnou kochá tamburinu,
hochu rci, kdy zapějí mně
družky píseň nevěstinu?

Miluji tě, jak den slunce,
v růžích květu pod tvou září,
hochu rci, kdy svíce sňatku
osloní mne při oltáři?

Miluji tě jako otce,
neznáť on tvé lásky zvěstu,
přijď můj drahý, přijď už z jitra
k otci mému pro nevěstu!“

Slíbil vše a přišel jitrem,
zapěl píseň v outěk k městu,
rozžal svíci — město bílé —
přišel Uskok pro nevěstu.

Letí bílá holubice,
k Markovu tož městu letí,
nese, nese psaní bílé
k pánu města, ku dožeti:

„Hoj! an jsi ty dože mocný,
a já Uskok, zeť tvůj milý,
píši já ti psaní bílé,
synovskou je píši pílí.“

Rok a den již, co plul Uskok
k bohatému Marka městu,
dožete by jasnou dceru
vzal a odvez' za nevěstu.

Rok a den a ještě den as,
chystej věno svému zeti,
těžký kment a lesklé kovy
a pak víno ku zapětí.“ —

Letí bílá holubice,
k šedým skalám přímo letí,
nese, nese psaní drobné,
k pánu moře, ku knížeti:

„Hoj! an jsi ty Uskok smělý,
a já dože, tchán tvůj milý,
píši já ti psaní drobné,
píši otcovskou je pílí.

Rok a den již, co plul Uskok
k bohatému Marka městu,
dožete by jasnou dceru
vzal a odvez' za nevěstu.

Rok a den a ještě den as,
tchán uchystá věno zeti,
neuchystá — sám přiveze
k pánu moře, ku knížeti.

Přiveze sám na korábích
těžké kmenty — plachty šedy,
lesklé kovy — břitké meče
a pak víno — ostré jedy.“ —

Přečet' Uskok psaní drobné,
pousmál se tomu smíchu,
poručil a již vyplouly
lodky černé v nočním tichu.

Když pak na den dože připlul,
s roztomilým věnem dcerky,
přistál Uskok k Marka městu
a vzal víno, kment i šperky. —

NAD ZÁTOKOU.

Měltě zlatou tamburínu
od sultána z Cařihradu,
a měl mladičkou sultánku
od sultána z Cařihradu.

Pěl on k zlaté tamburině,
před sultánkou černookou,
pěl sultánce pro potěchu,
nad skalinou, nad zátokou.

Oj! sultánko, děvče mladé,
k čemu touží oko tvoje,
či snad hedbáv zlatotkaný
mysl trudí v nepokoje?

Oj! sultánko, děvče mladé,
Uskok rychlý, Uskok smělý,
přinese ti hedbáv zlatý,
jen když oko rozveselí. —

Oj! sultánko, děvče mladé,
po čem touží ňádro tvoje,
či snad perly těžké, drahé,
mysl trudí v nepokoje?

Oj! sultánko, děvče mladé,
Uskok rychlý, Uskok smělý,
přinese ti perly drahé,
jen když ňádro utetelí.

Oj! sultánko, děvče mladé,
po čem touží srdce tvoje,
snad sultána hlava drahá
mysl trudí v nepokoje?

Oj! sultánko, děvče mladé,
Uskok rychlý, smělý v boji,
přinese ti hlavu drahou,
jen mu ty dej lásku svoji.

USKOČANKA.

Stála mladá Uskočanka
nad zátokou pod Senií
a zpívala hrdým slovem
zvučnou píseň ku Adrii:

„Máť sultánka mladé tělo,
těžký hedbáv tělo zdobí,
tož i mladá Uskočanka
sultánce se neporobí.

Máť sultánka bílé ňádro,
drahé perly ňádro schrání,
tož i mladou Uskočanku
před sultánkou nepohaní.

Máť sultánka jasné oko,
bujný život v oku hoří,
tož i mladá Uskočanka
sultánce se nepokoří.

Máť sultánka těžké pouto,
robskou lásku ku sultánu,
tu však volně k srdci padne
Uskočanka Uskočanu.

VE SKADARU.

Hraly húsle, hraly k hodům
renegatu ve Skadaru,
zpíval k húslím slepec mladý,
zpíval hostem ku rozmaru.

Hraly húsle, hraly k plesu
ve Skadaru pod jasmíny,
zpíval k húslím slepec mladý
a uspával Moslemíny.

Hraly húsle, hraly k lásce
pod hvězdami v růžném sadu,
zpíval k húslím slepec Uskok
renegatce serenadu.

Když pak připlul s hvězdou jitřní
mládec slepec ve skaliska,
divila se jasným očím
mladá v loďce odaliska.

PRVNÍ PLAVBA.

Míhaly se černé loďky
podvečerem ve rokytí, —
vstoupal v loďku Uskok mladý,
vstoupal poprv v mořské žití.

Přišla matka k černé lodce,
pohleděla v oko synu
a pak slovem hovořila
k junákovi Uskočínu:

„Hoj! junáku, synku milý,
jsem já rodná matka tvoje,
dala jsem ti hlučné písně, —
vpěla jsem je v srdce tvoje.

Hoj! junáku, synku rodný,
nezahanbi Uskočinu,
zjednej sobě, sám si zjednej
k písním zlatou tamburinu.

Hoj! junáku, synku milý,
jsem já rodná matka tvoje,
dala jsem ti sílu bujnou,
vlila jsem ji v žíly tvoje.

Hoj! junáku, synku rodný,
nezahanbi Uskočany,
zjednej sobě, sám si zjednej
k síle handžár vykládaný.

Hoj! junáku, synku milý,
jsem já rodná matka tvoje,
dala jsem ti pomstu žhavou,
vrhla jsem ji v ňádro tvoje. —

Hoj! junáku, synku rodný,
pomsti otce Uskočína,
zjednej sobě, sám si zjednej
k pomstě vraha Moslemína!“

Vstoupil v loďku mladý Uskok,
vstoupil poprv v mořské žití
a již pluly černé loďky
v noční moře z podrokytí.

Když pak jitrem vraceli se,
přines' Uskok matce ceny —
v jedné ruce tamburinu —
v druhé handžár zkrvavený.

V SEŇSKÉ SÍNI.

Na skalinách v seňské síni
hrála zvučná tamburina,
při tanci a při poháru
bujná plála Uskočina.

Pili víno z Cypru výspy,
tiskli děvy od Kavkazu,
bouřili a pěli písně
psům Turčínům na pokazu.

V tom od moře v seňské síně
písk v ty bujné plesy vrazí —
nedopili — nedopěli
a již v mhlách se loďky plazí.

Když pak nazpět v seňské síně
v půlnočních až přišli stínech,
měli nové víno v džbáncích,
nové dívky na svých klínech.

151

BRATŘI POBRATIMI.

Byli bratři pobratimi,
byli oba Uskokové,
byli jako bouře mladá,
byli oba sokolové.

Měli oba vřelé srdce,
oba jednu zbujnou hlavu,
a pak mezi Uskočany
jednu živou, zpěvnou slávu.

Vedli život po junácku,
po junácku milovali,
oba jednu ženu mladou —
baši ženu celovali.

Když pak jednou v smělém srdci
smělou lásku ženě nesli —
aj tuť oba jednou ranou
k nohoum baši střelce klesli.

DVA DIVY.

Byla krása nad vše krásy,
co jich baši harem pastí,
divili se, kořili se
všecky krásy všechněch vlastí.

Zlatotkaný šle jí hedbáv
staroslavná země Cyra,
a na konci světa Indus
drahé perly jí vybírá.

Ba i Egypt starovráský
v zvadlém srdci touhou vzdýchá
a ku kráse nad vše krásy
sladké vůně ambry dýchá.

Jen ta slávská, rodná země,
jež ten boží div stvořila,
chudá, vrahy oloupená,
ničím dceru nedařila.

Jen ta slávská, rodná země,
nový div zas nově tvoří,
sílu, lásku v juna dýše —
a již boží paprsk hoří.

Hoří, letí letem blesku
tam, kde s krásou krásy nyjí,
a než minul den, dva, tři dny
líbali se na Senii.

PÍSNĚ „O MARKU HAJDUKOVI.“

I.

Spalo v chatě ďaurské dítě,
spalo první světské spaní,
přišla k němu dobrá víla,
květnatou co chodí plání.

„Slyšela jsem na planině
květoucí se chvěti růže,
že zrodilo divné dítě
chudé ďaurské chaty lůže.

Nesu růžové dva lístky,
sypu na dětskou je tváři,
aby květla po vše časy
čarovnou těch lístkův záři.“ —

Spalo v chatě ďaurské dítě,
spalo druhé světské spaní,
přilítli dva sokolové,
v balkánské co krouží stráni.

„Slyšeli jsme pod Balkánem,
černé mračno hovořilo,
že se v chudé ďaurské chatě
divné dítě narodilo.

Neseme jasné dva sem blesky,
na dětské je kladem oko,
aby jasně zářilo kdys
na Balkáně převysoko.“

Spalo v chatě ďaurské dítě,
spalo třetí světské spaní,
přilítl sem větřík dumný
od Kosova, rovné pláni:

„Slyšel jsem já na Kosovu
mrtvé jak se srdce chvělo,
že se narodilo dítě,
jaké lidstvo nevidělo.

Nesu mrtvé to sem srdce,
na dětska je ňadro vložím,
aby opět obživělo
velikým tím divem božím.“

II.

Hladila mu černé vlásky
a růžové měkké líčko,
a při tom jí — matce rodné,
slzou vlhlo oka víčko:

„Jak jsi krásný, Marko malý,
jak ti v růžích tváře vzkvítá,
škoda je jí, škoda bude,
že ji spálí vášeň litá.

Jak jsi statný, Marko malý,
jak ti v žílách síla bujní,
škoda je jí — že ji stráví,
v zvadlém srdci Turci rujní.

Pláči ještě nad tvým otcem,
jenž spí kdesi pod Balkánem,
brzy budu opět plakat
nad synáčkem, nad olanem.“

Vzplanul v tváři Marko malý,
zajiskřil svým černým okem,
zahovořil k matce rodné,
proudným hněvné řeči tokem:

„Co to mluvíš, rodná matko,
nehodna jsi za ta slova,
nepromluví takou řečí
žádná žena hajdukova.

Nebudu já Turku sloužit
svojí mladou tváří krásnou,
ale posloužím já Turkům
okovanou šavlí jasnou.

Nebudu já Turkům sloužit
ani svého oka leskem,
ale posloužím já Turkům
žhavým ze své pušky bleskem.

Nebudu já psovským Turkům
ve haremě olanovat,
ale budu psům Turčínům
na Balkáně hajdukovat.“

III.

Na Turky a na hajduky
ďaurské děti sobě hrály,
bimbašou byl v čele tlupy
u hajduků Marko malý.

U Turků zas bratr jeho
vzácné převzal agování
a jak Turek černé mraky
na své jasné čelo shání.

Setkal bimbaša se s agou,
v krutém setkali se boji,
stiskl Marko Turka agu
malou, silnou rukou svojí.

Stisk' a v modré agy líce
rozpálené zabod' hledy,
že už aga sotva dýchal
a byl skoro na smrt bledý.

Přiběh' k Marku ujec Láza:
„Aj, co robíš, Marko dítě,
či chceš ubít bratra svého,
že jej hubíš takto lítě?"

Osupí se Marko malý
hněvnými na Lázu slovy:
„Aj což jsi ty křesťan dobrý,
chceš pomoci Turku psovi?

Jdi, ty nejsi bratrem otci,
jenž byl velký Turků škůdce,
že mi bráníš, když tisknou
Turka synovské mé ruce!“

Markova již ruka dále
ubohého bratra drtí —
ten už oči uzavírá
a je snad už blízek smrti.

Sepjal Láza ruku Marka,
že mu v ní až kosti chřestí —
a tu teprv Marko malý
bratra ze své pustil pěsti.

IV.

Házeli jsou buzdovanem
k rozkoši a kratochvíli,
bylo agů dvanáctero
a zkoušeli svoje síly.

Šel okolo chlapec Marko,
zakoukal se na ty rvačky,
z plného se zasmál hrdla
vida dětinské ty hračky.

Vzkřiklo na něj agů dvanáct:
„Proč se směješ ďaurské psisko,
platí nám snad tvoje smíchy,
házíme snad tobě nízko?“ —

„A ba! agové vy vzácní,
vám se směje ďaurské psisko,
že tak statní jste junáci
a házíte přec tak nízko!“

Křikne na něj agů dvanáct:
„Nuž chop ty se buzdovanu,
ukaž jak jím házet umíš,
když tak lehce házíš hanu.

Dej však pozor, ďaurská psino,
seber dobře svoje síly,
nezvedneš-li buzdovanu,
poslední jsi smál se chvíli!“ —

Chopil Marko palcát těžký,
postavil jej podlé boku —
sahal jemu po rameno —
čítalť Marko čtrnáct roků.

Zatočil pak buzdovanem,
do také ním mrštil výšky,
že když potom k zemi spadl,
v drobné roztřiskl se třísky.

Leklo se tu agů dvanáct,
pobledlo jim rudé líce,
Marko pokojně šel dále,
smál se agům ještě více.

V.

Mluví k Marku ujec Láza,
chce junáka pamatovat:
„Kterak budeš, milý Marko,
na Balkáně hajdukovat?

Nemáš handžar pobratima,
ani šavli okovanou,
nemáš pušku posestrici,
nemáš pušku vykládanou?“

„Nemluv takto k Marku, Lázo,
netřeba jej pamatovat,
kterak bude junák Marko
na Balkáně hajdukovat.

První Turek, jehož potkám,
dá mi šavli okovanou,
druhý Turek, jehož potkám,
dá mi pušku vykládanou.

Třetí Turek, jehož potkám,
s handžárem i hlavu ztratí,
a ten čtvrtý, jak mě zhlídne,
bude skokem utíkati."

Ozořilo ranní zoře
nebes bránu nad Balkánem,
přibyl tamo hajduk Marko
s puškou, šavlí, jatagánem.

VI

Pije Marko chladnou vodu
na Kosovu rovné pláni,
pije ze studánky jasné —
přišlo tiché na něj spaní.

Pojevila se mu náhle
vodní ze studánky víla,
a k Markovi junákovi
touto řečí promluvila:

„Přišel's, Marko, na Kosovo,
Lazar car tu hlavu ztratil
a s ním mnozí pohlavaři —
žádný víc se nenavrátil.

Přišel's, Marko na Kosovo,
bojovat zde budeš boje,
jaké's ještě nebojoval
a ztratíš v nich srdce svoje.“

Mluvila tak vodní víla
a při tom se divně smála,
a když probudil se Marko
před ním krásná Mára stála.

Pohleděla Marku v oči
sličná Mára okem jasným
a hajduka junáckého
pozdravila slovem krásným.

Kráčí Marko zamyšlený
po Kosovu rovném poli,
mluví tichá k sobě slova
a v prsou jej cosi bolí:

„Pravdu řekla's, dobrá vílo,
že tu moje srdce zhyne,
avšak bůh dá, dobrá vílo,
že tu najdu srdce jiné.“

VII.

Prosí boha krásná Mára:
„Dejž mi oči sokolové,
dejž mi, bože, křídlo letné,
křídlo bílé, labuťové!

Bych se vznesla pod oblaky
nad Markovy dvory bílé,
hedbávní-li praporcové
vlejí jemu této chvíle.

Vede-li mu dobrá máti
přede dvory kolo švarné,
pějí-li mu junakové
svatební ty písně čárné.

Zlatý-li na prstu prsten,
drahý-li v něm kámen září,
statný-li, jak vypravují,
krásný-li on junák v tváři.“ —

Doprosí se krásná Mára,
dá jí oči sokolové,
dá jí bůh i křídlo letné,
křídlo bílé, labuťové.

Vznesla se jím pod oblaky,
ne však nad Markovy dvory,
ale povznesla se křídlem
nad Balkánské lesné hory.

Vlají Marku praporcové —
po Balkáně lesy tmavé,
vedou švarné jemu kolo —
s psy Turčíny boje žhavé.

Hovoří mu čárné písně
hlučné pušky na vše strany,
zlatý se mu prsten chvěje,
pás hedbávím vyšívaný.

A v něm kamení mu drahé,
stkví se jak blesk uschovaný,
zlatem, stříbrem vykládané
handžáry a jatagány.

Statnější však jesti Marko,
nežli lidé povídají,
mocněji ty švarné rány
na psy Turky dopadají.

Krásnější jest také Marko,
krásný jako anděl Páně,
kdy tu brání nebes bránu
na zápraží na Balkáně.

VIII.

Radu radil hajduk Marko,
junáckými radil slovy,
na Balkán co přilít' s jarem,
mladičkému sokolovi:

„Vzal-li tobě Turčín bratra
a ty vzdycháš nad olanem,
nezapomeň toho nikdy,
pobratři se s jatagánem.

Poškvrnil-li Turčín tobě
rodnou sestru vášní černou,
nezapomeň toho nikdy,
posestři se s puškou věrnou.

Unesl-li Turčín v harem
tu, co tobě milou byla,
nezapomeň na to nikdy,
zatím zlíbá tebe víla.

Zotročil-li Turčín otce,
těžká-li mu pouta kuje,
nezapomeň na to nikdy,
však tě Balkán vypěstuje.

Zavraždil-li tobě matku,
když si vyjel pro haráče,
nezapomeň na to nikdy, —
teď však vlast tvá matka pláče.“ —

V srdci skryl Markovu radu
mladičký ten sokol jasný,
a byl z něho junák statný,
po Balkáně zpěv zněl hlasný. —

IX.

Zpovídá se hajduk Marko
ve klášteře ze svých hříchů,
však se nezpovídá slovem,
však se nezpovídá mnichu.

Ale zpovídá se srdcem
s pozakrytou v zemi tváří
svatému ve hrobě Sávě,
v krásné lavře Vilindáři:

„První hřích můj, že ten Turek
ještě hubí naše kraje,
v okovech že ještě vzdýchá
bídná křesťanská ta ráje.

Druhý hřích můj, že ten Turčín
tepe ještě víru naši,
že nad velkým božím chrámem
ještě půlměsíc se vznáší.

Třetí hřích můj, že mi při tom
ještě v prsou srdce bije,
že mi zrak se nepotrhal,
že mé bídné tělo žije.“

Odpovídá Marku z hrobu
svatý hlas svatého Sávy:
„Pokoj s tebou, Marko statný,
bůh tvé hříchy všechny spraví!“ —

X.

Hádali se dva havrani
u Balkánské bílé skály,
kdeže zhynul hajduk Marko
a kde hrob mu vykopali.

„Polétal jsem nad Dunajem —
tak hovoří havran prvý —
viděl jsem Markovo srdce
barvit Dunaj jasnou krví.

Bouřily se šedé vlny,
však by tak se nebouřily,
kdyby nebyl hajduk Marko,
jejž v svém luně pohrobily.“ —

Odpovídá havran druhý:
„Nad Kosovem peruť spěla;
viděl jsem Markovo srdce,
celá pláň se krví rděla.

Chvělo se to pole širé,
však by nechvělo se pole,
kdyby nebyl Marko hajduk,
co tam mrtev ležel dole.“

Slyšela tu hádku spornou
v háji dobrá lesní víla,
k havranům, těm černým ptákům,
těmi slovy hovořila:

„Havrani, vy černí ptáci,
hádáte se a to liše.
žijeť ještě hajduk Marko
a junáckým dechem dýše.

Žijeť ještě — bude žíti,
dokud vzdychat bude ráje,
dokud bude Turčín lítý
podbalkánské dupat kraje.

Bude žíti — dále žíti,
dokud jedna píseň živá
v podbalkánských širých vlastech
zvučnou jeho slávu zpívá."

VODY PŘÍTELKYNĚ.

U vod chladných bloudívala,
a žalostně naříkala:

„Vody chladné, vody siné,
škoda lásky, kdy pohyne,

škoda lidské duše krásné,
když ji skalí žití jasné.

Vody chladné, vody siné,
srdce, duše přítelkyně!

K vám se moje slze lily —
vy jste jasnost zakalily;

k vám mé těžké vzdechy spěly,
vy jste bolně zašuměly;

u vás květ mé lásky květe,
vy jej za mne pěstujete.

Vody chladné, vody siné,
bídné matky přítelkyně!

Povídá si lid po tichu,
že prý bloudím v těžkém hříchu,

povídají nahlas lidé,
hříšné tělo z vod že vyjde?

Vody chladné, smilujte se,
přijměte mne, zamkněte se!

Vody chladné ji přijmuly —
ještě nad ní povzdychnuly.

KOLO OSUDU.

Ze srdce poupě pučelo,
v něž oko lásku naselo,

na srdci květ pak nosila,
jej slzičkama rosila;

do světa láska utekla —
za ní se bída přivlékla,

i byla nuzná žebračka,
a lid jí říkal tulačka.

Než brzy skryla matku zem
a dětsko bylo sirotkem.

I rostlo jako divý květ,
co na skalinách rozeset,

a když rozkvetla na líčku,
v ráj změnila svou uličku.

Zabloudil v ráj ten mládenec
a líbal rty i růměnec,

a když byl slíbal s růže pel,
byl nevěrný a odešel.

Ze srdce poupě pučelo,
v níž oko lásku naselo,

na srdci květ pak nosila,
jej slzičkami rosila;

do světa láska utekla,
za ní se bída přivlekla,

i byla bídná žebračka,
a lid jí říkal tulačka.

Tak osud kolo převrací
a sterá srdce utrací —

za kolem tato písnička
ta mrtvá sbírá srdíčka.

BEŤÁR.

Po širé pustě letem střely,
jak proniknout by svět chtěl celý,
divoký beťár vztekle honí,
až pod koněm mu půda zvoní;
po dálkách černým okem těká,
zdaž kde se jaká kořist leká:
však matka pusta jaksi skoupí,
a synek málo dnes as zloupí,
jen orel krouží nad oblaky
a po kořisti slídí taky. —
Než předce stranou ke Dunaji
se černý bod na dálce tají,
a beťár uzdou koně trhl
a za bodem jak sup se vrhl —
již nad řekou tam stanul prudce —
před ním tu poutník s holí v ruce.
„Jsem beťár, této pusty pánem,
ten oblouk nebes mým je stanem,
dej co dej, aneb vezmu sobě
a v krásném ustelu ti hrobě!“
A na to poutník v tato slova:
„„Jsem poutník z kraje Václavova,
nemám ni stříbra, ani zlata
a spěji tam, kde země svatá.““

„Aj jak si ten tvůj jazyk stýská,
a což to na prsou se blýská?“ —
„„Toť kříž jest — znamení to Krista!““ —
Však beťár po křížku již sahá
a na prsa jej rudá, nahá
si přehodí a pádí s místa. —

Po pustě dále beťár lítá,
a na prsou jak z mračen temna
proráží hvězdy záře jemná,
se zlatý jemu křížek kmitá.
Než jezdec dál po pusty moři
na okřídleném letí oři,
a černým okem v dálce slídí,
zdaž kořist ždanou neuvidí.
Však pusto kolem, prázdno kolem
tím širošírým pusty polem,
jen orel krouží pod oblaky
a po kořisti slídí taky.
A beťár pustu již proklíná,
že o svého dbá málo syna,
a vztekle koni boky tiskne —
tu cosi v dáli pustou blýskne.
I zabod' jezdec zrak tam žhavý
a střelil jako tigr dravý;
a již tu chodec unavený,
ve tvářích rány zaceleny
před beťárem svou chůzi staví.

„Jsemť beťár, této pusty pánem,
ten oblouk nebes mým je stanem,
dej co dej, aneb vezmu sobě,
a v krásném ustelu ti hrobě!“
„„Jsem Srbín chladné od Morači,
a vyhnanstvím má noha kráčí,
vrah pobral zem i statky všaké,
nic nemám, ani zlato jaké;
půl žití mou vyteklo krví,
jež Turčínu teď půdu mrví,
ty jinak, brachu, řeč tu svoji
bys neukončil na pokoji.““
„Aj, kterak si tu junák výská,
a což to s beder se ti blýská?“
„„Toť dolman, jejž jsem spasil z boje,
bych v cizinách skryl rány svoje.““ —
„Aj, totě skvostné přikrývadlo,
jak krásně srdce beťárovo
by v pustě jednou pod ním schladlo!“
A beťár po dolmanu sahá
a na bedra jej polonahá
si přehodí — se k oři skloní
a dále pustou divě honí.
A s beder jako peruť zlatá
větrem se v slunci třepytaje
mu premovaný dolman vlaje,
že bleskem tím až pusta vzňata.

A dál a dál po pusty moři
na okřídleném letí oři,
a černým zrakem v dálkách slídí,
zdaž kořist žďanou neuvidí.
Než pusto kolem, hlucho kolem
tím širošírým pusty polem,
jen orel krouží nad oblaky
a po kořisti slídí taky.
Tu cosi pustou zvoní v dáli,
a beťár slouchá, střelí okem,
pak jedním pozaletí skokem,
a před ním tady báča malý —
v rákosí sedí, píseň zpívá,
a na beťára se usmívá.
„Já beťár, této pusty pánem,
ten oblouk nebes mým je stanem,
dej co dej aneb vezmu sobě,
a v krásném ustelu ti hrobě!“ —
„„Aj, panko, jsem já bača bída,
u mne se halíř málo vídá,
a stádo vlci rozehnali,
vždyť jsem já báča ještě malý.““
„Toť divný jsi ty báča, bratko,
že nemáš jedinké hřibátko, —
však co to v ústech tobě cinká,
aj kam si zlato skrývá psinka.“ —
A již se ku báčovi chýlí,
a beťárskou to věru pilí

se pasáčkovi do úst dívá.
„„Aj, pánko, ty se mýlíš asi,
to v ústech snad mi zvoní hlasy.““
„Co báčo? — řeč ti v ústech zvoní“ —
a beťár hlavou kroutí, kývá
a k báčovi se s koně kloní,
a ucho k ústům nastrkuje
pak ret i jazyk promakuje
a zase hlavou kroutí kývá. —
„Aj, jak tys divný, báčo hochu,
tož zazvoň mi tím hlasem trochu,
když nemáš jeden halíř ani,
tož vezmu si tvé zacinkání.“ —
Slováček báča píseň zpívá,
a beťár do úst se mu dívá
a cosi bručí, teremtetí,
jak by chtěl také pozapěti —
však jazyk se mu ústech smýká;
pak zpěv drmole po báčovi
na nové v pustu pádí lovy
a s černým bodem v dálce zniká. —

Kde valným proudem Dunaj pluje,
tam v Pešti kdesi ve dvoraně,
já beťára jsem napad mané,
jak pyšně si tam magnatuje.
Tam metropolí báně zlaté
patronův kosti kryjou svaté,

a po ulicích, po náměstí,
ve zlatě skvostná roucha chřestí,
řeč mocná v palácích tam troní,
v níž časem zpěvné zvonky zvoní. —

Zdaž beťár-magnat zpomíná si
na beťárské své dávné časy,
na pustu a ty divé tance —
na báču, poutníka a psance!? —

ZPĚVY SVATOVÁCSLAVSKÉ.

MÁ STRUNA.

Z běd lidu strunu spletl jsem,
bych lidem k soustrasti zas hnul,
a mezi smrtí, životem
nad zemí jsem ji rozepnul.

A když zavane věku dech,
a dál dohání k cíli zem,
tu rozhoupá se struna má
a zpěv její hřmí nad světem.

Až zvětří ale věku dech,
a svět se vzejmout bude chtít —
tu struna má buď udeří —
buď praskne napnutím — a lid?!

a po ulicích, po náměstí,
ve zlatě skvostná roucha chřestí,
řeč mocná v palácích tam troní,
v níž časem zpěvné zvonky zvoní. —

Zdaž beťár-magnat zpomíná si
na beťárské své dávné časy,
na pustu a ty divé tance —
na báču, poutníka a psance!? —

ZPĚVY SVATOVÁCSLAVSKÉ.

MÁ STRUNA.

Z běd lidu strunu spletl jsem,
abych lidem k soustrasti zas hnul,
a mezi smrtí, životem
nad zemí jsem ji rozepnul.

A když zavane věku dech,
a dál dohání k cíli zem,
tu rozhoupá se struna má
a zpěv její hřmí nad světem.

Až zvětří ale věku dech,
a svět se vzejmout bude chtít —
tu struna má buď udeří —
buď praskne napnutím — a lid?!

TAJNÝ VZRŮST.

Jak tajemný ten vzrostu ruch,
ty zemské žíly života —
kdož ví, co v nich se klíčí nám,
neb co v nich vře a klokotá?

Zdaž trní jen a bodláčí,
zdaž v květu vábném tajný jed,
zdaž strom nám vzroste života —
neb jenom mrtvý hrobu květ?!

Aneb ta zem v kraj zvýšenců
svůj žhavý porod vystřelí —
oplácejíc jim blesk i bouř,
jež dřív jí v srdce zaseli?!

B A B E L.

Vymřeli rodům otcové,
bez králů bloudil lidstva kmen,
nešťastný v pustých samotách,
zmrtvělý — sotva narozen.

I sešel mudrců se dav,
a sehnal kmeny v jeden shon,
by Babel k nebi postavil
a v oblacích svůj vztýčil tron.

O bídná práce člověčí,
jež tupíš božstva zákony
a k činům jeho rovnat chceš
své nízké — lidské výkony.

Rozmetán stojí Babylon,
na hanbu tobě jeho rum,
a kmeny v svět se rozprchly
a každý svůj si staví dům.

ŽÍZNÍME.

Žízníme, vyschl pramen náš,
pal sžírá úd nám po údu,
vyprahlý jazyk blabolí
a klít nemůže osudu!

Žízníme — rozpjat život náš,
jak na kříži pněl spasitel,
v terč srdce naše vetknuto,
a k cíli míří nepřítel!

Žízníme! žhavý šepce ret,
a dole chátra střežíc kříž
s posměchem mísí s jedem žluč
a mok ten v naši leje číš!

Žízníme! — však neklite nám,
již taký hráte s námi zpěv,
když žlučí napojený ret
zas žluč jen vlévá ve svůj zpěv!

ŽENA-MACECHÁ.

Nešťastná ženo z národa,
jež nepěstíš své lásky květ
a dáváš rodné dítě své
cizáckým mlékem napájet.

Jen když chceš zahrát sobě hru,
jak by jsi byla matkou též,
tu v náruč bereš dítě své
a v obdiv naň se zasměješ.

Však ženo, zlá to, zlá to hra,
na sázku jde tu stáří slast,
a mocný pud jest přírody,
jenž hříčkou tvou se nedá mást.

Až děcka sourozenci kdys
odrostše slávou pokvětou,
a v šedivý vlas matek svých
své věnce slávy zapletou:

Tu přijde tvé též pastorče
a trusky z věnců slávy své
ti vrhne kalných do očí,
že zrak ti — smysl pomine.

A když pak v smrti zápasu
své rámě po něm rozepneš
a zase jednou po čase
rtem bledým naň se usměješ:

Tu starou majíc v mysli hru,
tvé smutné hře se zasměje,
a v pozdní hlas tvých žehnání
svou kletbu kletby zakleje! —

Nešťastná ženo z národa,
jež nepěstíš své lásky květ
a dáváš rodné dítě své
cizáckým mlékem napájet.

186

NAŠE SLOVO.

Až slovo naše vtělí se,
nám život bude narozen,
a v den se skutků promění
ten dlouhý prázdných tužeb sen:

Tuť doba slavná nastane,
den pohřbu to a vzkříšení,
když nad mohylou nadějí
čin své postaví zrození.

Však teď jen slovo máme, hlas,
než mocné jak Peruna řeč,
a ostré naše myšlénky
jak ostrou boží blesk má seč.

A náš když vstane apoštol
a svůj pozvedne pravdy hlas,
tu sám i mistr nevěry,
sám pekelný se třese ďas.

A protož slova držme se,
vždyť přec se jednou vtělí nám,
my slovem základ vykopem,
náš čin pak stavět bude chrám.

PÍSEŇ „O RUCE MOZOLNÉ.“

Mozolná ruko, tvrdá jako kámen,
jenž v nitru skrývá jasný jisker plamen,
ty hradbo skalná, co již od pravěku
vzdoruješ válek bouravému vzteku,
a ač v tvém stínu kvetou luhy, role,
ty k nebi zvedáš přec jen větve holé —
ty čárný prute ve pravici Pána —
mozolná ruko budiž zulíbána.

Nad milenčino sladké obejmutí
mně dražší úsilné tvé postisknutí,
to vřelé, přátelské, vší šalby prosté,
že ruka s rukou v jedno srdce sroste,
ač z oka se mi při tom slza dere,
když vidím, cítím ty tvé jizvy steré,
a žes jak starý prapor rozedrána —
mozolná ruko budiž zulíbána.

Tyť usilovnou svojí prací, snahou
divoké lesy měníš na vlast drahou
a pustá lada v květné luhy, ráje,
že srdce zakochá se v také kraje,
že národ celý láskou pozaplesá,
až píseň velká vzletne na nebesa

před trůnem božstva pějíc hosiana —
mozolná ruko budiž zulíbána.

Ty rozněcuješ rodinné ohnisko,
kde srdce k srdci se tak vine blízko,
kde otec, matka, žena, muž i děti,
kde bratr, sestra svátek lásky světí,
kde čárně květou staré báje, věsti,
kde srdce ztracené zas najde štěstí,
když života mu loďka rozkotána —
mozolná ruko budiž zulíbána.

Ty chlebem daříš člověčenstvo celé,
ty připínáš i duchu křídlo smělé,
když z pozemské, té tmavé ze propasti
zatouží po nebeské, rodné vlasti,
ty jako pilná včelka z vonných květů
med snášíš nevlídnému na tě světu,
ač sladkost jeho tebou nepoznána —
mozolná ruko budiž zulíbána.

Ty jak ten lásky prorok velký, svatý,
obláčíš v hedbáv i své kruté katy
a paláce jim stavíš převysoké,
že nezří tě pak v bídě přehluboké,
i trůny králů vzpíráš silou svojí,
že pevně v požehnaném míru stojí

jak v květných luzích skála věncovaná —
mozolná ruko budiž zulíbána.

Ty klenby stavíš bohu hospodinu,
v jejichžto šerém posvěceném stínu
se duše lidská zbožně ve prach metá
a k bohu touží zapomníc kol světa,
i musám snášíš kámen ku oltáři,
ač málo kdy tě lesk jejich ozáří,
vždyť chrámův jejích zavřena ti brána —
mozolná ruko budiž zulíbána.

Tys i můj národ nešťastný a padlý,
když do hrobu jej hrobaři už kladli,
vyrvala silou křečovitou slední
a k jasnému jej vynesla zas ke dni,
a když mu časem srdce zakrvácí,
ty rány hojíš tichou, pilnou prací,
ač při tom sama's na krev rozedrána —
mozolná ruko budiž zulíbána.

O ruko tvrdá, že's tak bídná, bídná!
Pakliže píseň sesterská a vlídná
ti aspoň trochu vřelým slovem lásky
ty sterých jizev shladit může vrásky:
tož přijmi ji co prvosenku léta,
jež vzkvetla ti na pustém luhu světa,
když pod tvým stínem byla vyzpívána,
o ruko tvrdá, budiž zulíbána. —

190

TVRDÁ HLAVA.

Věsť dávná, zbrojné básnily ji časy,
věsť o národu mezi národy,
navzdorný dozpěv naší svobody,
kovové roztříštěných mečův hlasy:
ji zapějem, když černé mrákavy
zastíní světlé naše zástavy,
a my se v světlém jejím skryjem hávu:
my tvrdou máme jako skála hlavu.

Od kolébky šly první naše kroky,
a na čela nám rány padaly,
my sotva že jsme vlast svou poznali,
již cedily jsme pro ni krve toky;
nám sotva varyta že vzešel zvuk,
ne ku hraní — ved k bojům mužstva hluk,
když prvou dupali nám jara trávu:
my tvrdou máme jako skála hlavu.

A v bouři ran jak mramorové skály,
když nebes na ně lehnou mrákavy
a blesky čela jejich rozžhaví,
my z věku do věku jsme pevně stáli:
tu tvrdý leb náš metal jisker pal,
že celý svět se jejich ohněm vzňal,
jenž zářil lásce, svobodě a právu:
my tvrdou máme jako skála hlavu.

Zahřměla vzdorná skála Kapitolu,
na jejímž čele světa trůn kdys stál,
a z nebes vypůjčených blesků pal
na hlavy naše sesypala dolů:
však tvrdší než ten Říma arcidóm
my v klnoucím jsme stáli ohni tom
a z jeho blesků svou si vili slávu:
my tvrdou máme jako skála hlavu!

Když za pluhem pak celý národ kráčel
a krví naší napojenou zem —
jsa děvkou jen a panstvu pacholkem —
i slzou ještě, žhavým potem smáčel:
tu v lebce jak ta mozolitá pěst
mu zkameněla i ta stará věst,
z níž novou jiskru svému vykřís' právu:
my tvrdou máme jako skála hlavu!

Věnčena slávou jako čela svatá
na skráni slavných králů korunu,
jak démant vyzlaceném na trůnu
stkví hlava nám se, naše Praha zlatá;
v ní zřídlo umění a světských věd,
v ní srdcí našich žilobitný střed,
v ní zkamenělou — živnou zříme slávu!
my tvrdou, démantovou máme hlavu. —

SVORNÝ DUCH.

Jen svorný duch
a k velikosti mohutnost dá Bůh.

Jen svorný duch jak Labe proudy valné,
pak umem skumným v moře hlubiny,
jen svorný duch, jak hor těch kruhy skalné,
pak smělým křídlem v nebes výšiny;
nechť démant skrytý v moře tůni kalné
vzplá bleskem s nebes v širé krajiny:
a bůh dá sílu, bůh dá mohutenství,
a slávy lesk pronikne veškerenství.

Jen svorný duch, a ruka poj se k ruce,
muž podle muže jedna hradba buď,
a všechněch srdce nechť ať buší prudce,
nechť rázem mocným všem se zvedá hruď,
všem cílem budiž vrah a vlasti škůdce,
a všechny jedna zlosť i láska puď;
a bůh dá sílu, bůh dá mohutenství
a slávy lesk pronikne veškerenství.

Jen svorný duch a v míru práce tichá,
jak v oule buď i v našem národu,
zhyň v porodě již každá touha lichá,
jež v život metá skutků neshodu.

sobecká změň se v štědrou skromnost pýcha,
a jaré klásky v bujnou úrodu:
a bůh dá sílu, bůh dá mohutenství,
a slávy lesk pronikne veškerenství.

Jen svorný duch v rozkolné vaše zpěvy,
již bludnému jste lidu proroky,
na hradby bludů stále bez úlevy
svých zpěvův žeňte svorné útoky,
a byť i osud svými stih' vás hněvy,
vždyť soudem jsou vám lidu výroky:
a bůh dá sílu, bůh dá mohutenství,
a slávy lesk pronikne veškerenství.

Jen svorný duch, i vy se stavte v řady
sesterské děvy s krásy vzezřením,
hle národ slzí, vida vaše zrady,
nuž ukojte jej blažším zpomněním,
již rány živé hojte láskou rády
a srdce pustá plňte nadšením:
a bůh dá sílu, bůh dá mohutenství,
a slávy lesk pronikne veškerenství.

Jen svorný duch po šíré naší vlasti,
bůh nám ji dal za svornou svatyni,
by tam jsme chodili svou oběť klásti,
tam hledali svou soudnou věštkyni,

by tam kleknouce v návalu zlých strastí
v ochranném pěli božstva zástiní:
dej bože sílu, dejž nám mohutenství,
by slávy lesk pronikl veškerenství. —

NAŠE CHALOUPKY.

Chaloupky naše, buďte požehnány!
Po vlastech porozseté v sadův lůně
fialky skromné jarní, vzácné vůně,
z vás první květy na věnce nám dány.
Vy chudé, nuzné betlemské salaše,
nad vámi plála hvězda mesiáše,
budoucích chrámů prvotinské stany —
chaloupky naše buďte požehnány!

Chaloupky tiché, buďte požehnány!
Po vískách v utajeném skryty klidu
jste zřely nejkrutější naši bídu,
když na chlévy nám chrámy rozmetány;
vy prvé jste zas pláče konejšily,
ve vás se slzy v skvostné perly slily,
jež dvoustaletím byly prolévány,
chaloupky naše buďte požehnány!

Chaloupky tiché, buďte požehnány!
Nad hrobem starým kolébky vy nové,
z vás první vyletěli skřivánkové,
nesouce jarní písně v nebes stany,
vy poušti širošíré zřídla čistá,
vy rajským květem posvěcená místa,
vy skvosty z rumu slávy vykopány —
chaloupky naše, buďte požehnány!

Chaloupky tiché, buďte požehnány!
Vy hrady krásnějšího zasvěcení,
rytíři vaši duchem obrněni
nebili žádné, hojili však rány;
by skromné jen a malé vaše cely,
však ve vás poukryl se národ celý,
když paláce mu v mrzkost rozprodány —
chaloupky naše, buďte požehnány!

Chaloupky tiché, buďte požehnány!
Vy musy naše jste nám dochovaly,
pod vaší střechou ony klidně spaly,
když na žebrotu byly vymrskány;
vy národa poslední asylové,
vy kněží našich skrytí oltářové,
vy perel, drahokamů chudé schrány, —
chaloupky naše, buďte požehnány!

Chaloupky tiché, buďte požehnány!
Hle národ poutník k vám svůj krok obrací,
žehnejte těžkou jeho, svatou práci,
by síly jeho v zmar nebyly dány.
Nad vámi lidstva duch se rozepěje,
když národ skonejšiv své pranaděje,
nad střechou vaší vzklene slávy stany —
chaloupky naše, buďte požehnány. —

PÍSEŇ O ZVÍŘATECH.

Máť pánbůh v světě divné zvěře,
až člověku to k neuvěře,
jak krásnou mu zde zemi kazí,
po růžích v sadě blátem hází,
jak jasné mu zde vody kalí
a černým křídlem hvězdy halí,
tam v královských se lesích hnízdí
a sladkou hájů hudbu hyzdí —
o, že ten pánbůh na ty stvůry
dá slunci svítit shůry!

Tu jedny tvrdé, tupé kůže
vám vlekou, hřbet co jen zmůže,
na „hot“ a „čihí“ nejsou hluši,
vždyť dosti dlouhé nosí uši,

jim bodlák hozen slouží k duhu,
a ač v otrockém spjaty pluhu
přec rády kopýtkem naň hodí,
když chorý lev jim neuškodí,
a víte, co to za hovádka?
toť bučící oslátka.

A jiné zase s fráčkem v zadu
lokajských hňupů po příkladu
vše přímé nenávidí proudy
jak hříšník spravedlivé soudy;
a proto raděj' vězí v díře
a ač to nepodobné k víře,
když krok učiní, jedou zpátky
a zadními jen lezou vrátky;
a víte kdo ti a pak jací? —
toť zpátečničtí raci.

A jiné opět jsou tu stvůry,
ty nehledí vám nikdy vzhůry,
než k zemi jenom rypák snují,
a všecko všudy očmuchují,
ocáskem stále kolem točí
a tvrdou-li kdes kůstku zočí,
hned s ní se stranou kamsi trousí,
kde ostrý zoubek na ní brousí —
a víte kdo ti čmuchající? —
toť pouliční psíci.

A jiné zrůdy hladkých lící,
vždy lesknavou se koží skvící,
jen pod růžemi hnízdí rádi
a všady jejich vůní kadí;
ty k srdci úlisně se vinou,
div že se láskou nepominou,
však uštknou-li tě jenom jednou,
tu na věky vám tváře zblednou —
a víte kdo ti, již tak čadí? —
toť úlisní jsou hadi.

Tu cháska zase pološerem
se vznáší nad zęm podvečerem,
nesnese ani slunce lesku,
ni k hvězdám spěje ku nebesku,
ta pološerem jen se smýká
a za den dvakrát koži svliká,
rod její nezná sama sebe,
krev tajně z lidských srdcí třebe:
a víte kdo to, co tak víří? —
potvorní netopýři.

O bože! svou bych ztratil víru,
kdyby v tom světa ve rovíru
nevládl tvor též statný v pýše,
jenž volně v slunci kráčí, dýše;
kdy jeho hněvy stvůry vzruší,
tu mocné kolem rány buší,

a z očí jemu plamen střiká,
že do děr vše se chamraď vliká:
a víte, kdo tak třímá blesky? —
toť královský lev český!

O bože! díky za to tobě
já budu vzdávat ještě v hrobě,
že's v boji našem za svobodu
nám postavil jej ku provodu.
a pročež, časy, roty, psoty,
jsou marny vaše jedy, zloty,
a kdyby na tom našem láně
i lité pelešily saně,
však brzo svými spálí blesky
je královský lev český. —

PUSTÝ DŮM.

Dům šedý, pustý jako hrob,
a na něm starý panský znak,
v něm okna věčně zastřena
jak oslepený starce zrak.

Vnitř kobky temné nocí, dnem,
a pustá krbův ohniska,
jen dobou někdy půlnoční
pláč sovy tady zastýská.

200

Po stěnách chmůrný předkův řad,
jich tváře rouškou zastřené,
a na podlaze ve prachu
varyto sténá sbortěné.

I kniha práv a zákonů,
jež v srdci kdysi ukryta,
tam na hromadě veteší
práchniví podle varyta.

Zbraň rezaví tu vítězná,
jež slávu nesla světa kol,
že třásl trůn se Césara
i tvrdý Říma Kapitol.

O dome pustý, hrobový,
tys jak to srdce pánů tvých,
kdy padne do vás s zápalem
blesk slávy z časů minulých!? —

SONETY.

I.

Ty, jenž v tom krutém protivenství boji
ochrannou vznášíš nad svým lidem ruku
a těžkou jeho posvěcuješ muku,
jež vzdechem naplnila věk už dvojí!

O svatý kníže, žehnej písni mojí,
jež mladého mi srdce ve rozpuku
s tvým jmenem posvátného lidu zvuku
žal, bídu, hněvy, bolů zápas pojí.

Vždyť chudičká jak lid ten, jemuž pěje,
jak lid i ona chodí na žebrotu
a tvrdé tluče srdcí na veřeje.

O nedej, by ji vášně shnětly, boly,
ať lidu, rouhavou až zmůže rotu,
vítězným zpěvem k slávě zahlaholí.

II.

To srdce naše zbožné, boha plné,
to srdce naše jako chrám je svatý,
v něm lidských citů proudí pramen zlatý,
jenž v nebes moře vtéká světlovlné.

Ta píseň jeho nikdy nezaklne,
jen slzu lásky roní pro své katy,
v něm stále obětný ten zápal vzňatý
pro ty, jenž trpí, věštce spravedlné.

Jen spasitelské ono „pomiluj ny“
ze hloubi jeho k nebes branám vane,
byť pod křížem mu klnul žoldnéř zbujný.

Ba i když rudou jemu rozže svíci
ten války bůh, jenž zhouby bleskem plane,
tu zpívá: „Kdo jste boží bojovníci!“

III.

Vezměte kříž na bedra hříchy spjatá
a tam putujte k oné Golgotě,
kde hlubokého hrobu v temnotě
práchniví věky vaše sláva zlatá.

Tam poklekněte na ta místa svatá
a modlete se ve své nicotě,
že v také dlouhopusté nuzotě
jste lazaronská objímali vrata.

pak teprv po té modlitbě kající
k obětem lásky živé účinní
tu svátost zulíbejte v prachu tlící.

Neb komu nový křest má obmýt lící,
ten v duši své mít musí svatyni
a v srdci vlastním — živou křtitelnici.

IV.

Nač hlučíte již stále: sláva! sláva!
vždyť pustá stojí ještě mohyla,
již krví sláva vaše pokryla
a dvoustaletá s hanbou kryje tráva.

Nižádný pomník k tryzně nesvolává,
by slza žalu kosti zrosila,
jež lačným supům tady rozsila
osudné války vražedlná vřava.

Nuž sneste žuly ze všech zemí k nebi,
a nestačí-li pak ten skalný svět,
proměňte v kámen i své živné chleby.

A víc-li ještě k dílu zapotřebí,
tož složte hlay svoje naposled,
vždyť jako kámen tvrdé máte leby. —

V.

Ku srdci ránu tu jí zasadili,
že dvoustaletý krvácela věk,
svůj nahý nesouc na pospasy vděk,
by lační supi hlad svůj nasytili.

O roucho žoldnéři se rozdělili,
a když jich vášní sžírající vztek
i zlatý diadem jí s čela smek',
pak ještě dále v jejím srdci ryli.

O ráno svatá! nevyschniž tvůj pramen,
své drahé krve proudem dále teč
a k nebi vzdýchej stále to své: Amen!

Snad stane někdy anděl při tvém proudu
a v zřídle tvém svůj jasný smočí meč,
by krev tvou v knihy věčných sepsal soudů.

VI.

Nešťastné hvězdy na nebi ti plály,
věžaté město kněžny věštkyně,
že ve tvých dómů svaté ruině
tu sbitou slávu rumy neschovaly.

Za popraviště ulice tvé stály,
za čakany paláce, svatyně,
a na veřejné míst tvých planině
ti nejslavnější reci umírali.

Karthago synům pokrov nasypalo,
a svící pohřební vzplál Ilion,
jen ty's na hanbu při čakanech stálo.

I stiskly tebe nepřátelů davy
a vedraly se na tvůj na Sion,
až všecky tobě strhly věnce s hlavy.

VII.

Vy, jenž na srdci přátelském jste dleli
a ve mladistvém lásky horování
jste hymny psali na nebes až báni,
nesouce v obdiv srdce zápal vřelý.

Jak brzy přísahy jste zapomněli
a malicherným nazvali to ždání,
jehožto svaté, vroucné milování
nadšením plní okruh srdce celý.

Ze srdcí přátel sladký med jste ssáli,
a když k vám ruce vztáhli k práci svaté,
zlolajnou slzou jste je oplvali.

Tak sveřepí na klasném poli trávy,
květ pestrý skrývá zrní jedovaté,
jež živnou šťávu zlatých klasů tráví.

VIII.

Památko věku, laure věncující,
což věčně bude slávy tvojí věsť
tu zbrojnou Čingischanů věnčit pěsť
o meči pějíc píseň hlaholící?

Žoldnéřů větší ti jsou pracovníci,
jenž planou mýtí temných hvozdů klest,
by lidstvo po chodníku květných cest
kráčeti mohlo s jasnou světel svící.

Jen chrámy boří velcí světa rváči
a krví třísní nebes lilii,
vedouce v poutech člověčenstvo k pláči.

Skal pustých kruh se kolem moře stáčí,
jehožto vlny koráb rozbíjí —
pomněnka květ jen v tichých vodách smáčí.

IX.

Nevěřte sladké, usmívavé tváři,
z níž farizejská duše na vás číhá,
ta srdce vaše v každém tluku stíhá,
ba s každou kapkou vaší krve sváří.

Jak zvony hlučí všací pochlebáři,
kovové srdce hlas až k nebi zdvíhá,
i světla zář jim z temných očí míhá,
vždyť v slunci rádi vždy se stkvějí tmáři.

Do srdce hleďte zrakem hloubajícím
jak kovkop v tajné země útroby,
by v katakombách vzplálo zlato k svícím.

Snad že i tvrdší najdete tam kovy,
jež vybaví vás z noci poroby
a rozkřísnou vám světla zápal nový.

X.

Na stromě našem sveřepí a tyje
tak mnohý pahejl bez květů a plodů,
jenž nahou vzrostu svého neúrodu
šumného listu bídným šatem kryje.

V něm k zkáze kmenu živná šťáva hnije,
a když pak květných větví ve provodu
na topor zbujněl biřického rodu
v žoldnéřské ruce naše srdce bije.

Nuž pozor, národa vy zahradníci!
je dlužno, aby zkázu nevzal strom,
přiložit tu tam pádnou sekeřici.

Nač sekat teprv, až ta vzejde bouře,
kdy pahejl od kmenu odděliv hrom
jej ohněm spálí smrdutého kouře.

———

XI.

Ty, jež sedáváš knížat u podnoží
a palácová obletuješ vrata,
nevěstko citu, ztatým poutem jatí,
podloudná prodavačko nebes zboží.

Na zákupném se povalujíc loži,
rtem zpěvným líbáš chladný paprsk zlata,
v tmách srdcí bloudí záře tvoje svatá
jak ve propastech padlý anděl boží!

Prodajná písni! kde svých skryješ tváří,
kdy slovo prosté jako apoštol
ti roušku strhne slávy při oltáři.

Žebračkou budeš při těch hodů záři,
kdy ten, jejž klela's nízkých chýší bol
na zlato změní lidu pohlaváři.

XII.

Groš vdovin budiž ostatkem vám svatým,
toť peníz skrytý v nebes pokladnici,
v něm obraz vyryt bledých, smutných líci
a psáno písmem slzí perlovatým.

Nechť zdobena již písmenem jest zlatým,
nechť rytířskou chráněna rukavicí,
nechť svěcenou na oltář klade svíci
neb žezlem třímá mocnou vládou jatým.

Ta ruka uschne jako sžatá tráva,
pakliže prstem loupežnickým sáhne
na peníz ten a božská jeho práva.

Vše jedno tu, ať vdovou matka dětí,
ať žebračka, jež od vsi ke vsi táhne,
neb koruna, jíž bylo ovdověti.

XIII.

Ten oheň nechť vás stále v srdci pálí,
v němž veliký váš zhasl myslitel,
ať božských září temný nepřítel
bludičkou svůdnou zrak vám neošálí.

Jak hvězdy zemské branice ty plály,
v nichž vyvolenců svatý zástup mřel,
jich plamen hymny nebešťanů pěl,
a jiskry světem záře rozsypaly.

Jen zápal v srdci, v duši, světlo v ruce,
byť celý svět tím požárem se vzňal,
a v kacířské tak lidstvo zašlo muce.

Vždyť sluncem pak by vzplály země naše,
a plamen její davy planet hřál
tmy noci v dálné pekla kouty plaše.

ZPĚVY RŮZNÉ.

GHAZELY.

I.

Jak svatý Ganges bledý jímá květ, miluj mne,
polibkem sladším nad armenský med, miluj mne.
Tvé oko černé jak Eblissa trůn, můj jest ráj,
kéž bych tam v zlatém písmu touhu čet': miluj mne!
kéž ret, jak brána růžová zahrad špahanských
jen jedním vzdechem chce se rozechvět: miluj mne!
Vždyť jako poutník touží po vodách širazských,
tak k zřídlům lásky Tvé můj volá ret: miluj mne!
a srdce mé jak mollah v mešitách Musrda
a Tvým hvězdám vzdýchá zapomníc kol svět — miluj mne!
Mých písní sade, zřídlo lásky mé, má růže,
k níž slavičí mé písně spěje let, miluj mne,
přijmi a na věrném srdci nos, co lásky dar,
ten východní mých písní amulet: miluj mne!

II.

V mé ruce s tichou lásky vírou dlela bílá ruka Tvá
a jako lístek lilie se chvěla bílá ruka Tvá;
nad námi nebe sterým světel čároleskem skvělo se,
v mých očích však jen jediná se skvěla bílá ruka Tvá;
já líbal ji, horoucně k zbouřenému srdci tisk',
v němž z písní sterých jediná teď pěla „bílá ruka Tvá,"
i tihla píseň samotinká zádumčivou nocí hvězd,
však blahou k jasné výši provázela bílá ruka Tvá;
a šel i mládec opuštěný v kraje světa sám a sám,
a k rozchodu mu jediná jen spěla bílá ruka Tvá,
tisk' naposled ji, maje v mysli krásnou onu noc
a v srdci mu jak bůžek lásky tkvěla bílá ruka Tvá;
a když pak v dáli s touhou utíká se v svatou klenbu hvězd,
tu z hvězd mu skládá k písním slova vřelá bílá ruka Tvá,
a takž i ve snách své mu „mene tekel" píše čárovně,
však aby žehnala a ne by klela bílá ruka Tvá,
a když pak zbouřené mu moře hrozí zničit loď,
tu nad ním plane jako „maris stella" bílá ruka Tvá.

III.

O blažený ten lásky zašlý čas při Tobě
jest v poušti mé jen květnatý oas při Tobě;
mé srdce němé jako hrob na stepi,
však v sterých písních vzejde lásky hlas při Tobě;

já poutník neblahý, a Mekka má sbořena,
jen v náruči se mohu modlit zas při Tobě,
a slepec jsem, mně krásný barev lesk rozmazán,
jen v duchu Tvém se duhy skvěje pás při Tobě,
na rozvalinách citů naříkám rozval sám,
jen při Tobě chrám věčných trůní krás, při Tobě!
a takž mé písně stálé volání za Tebou:
O pojď, o pojď, bych věčnosti žil čas při Tobě!

IV.

Přes moře k Tobě plyne má píseň
a v bouřích láskou hyne má píseň,
však přec perlový vínek křistálů
do vlasů Tvých zavine má píseň,
a přes pouště klopýtá samumem
v Tvých růží sady stinné má píseň,
než zefirem zulíbá Tvá ústa
až v dechu tvém rozplyne má píseň;
zbujný syn pouští druh jí na cestách,
zlou řečí jeho hyne má píseň —
než svatý koran lásky, bys v něm čtla,
před srdcem Tvým rozvine má píseň.

V.

Žes' svadlý oas květy ozdobila, Ty to víš,
a palmy stín že's nad ním rozložila, Ty to víš,
jak vyschlé písní mých studánky Tebou zživeny,
a jak se duše Tvá v nich zrcadlila, Ty to víš,

že's zahrad královna a já jen plachý zpěvák ve křoví,
že na růžích jsi ptáčka polapila, Ty to víš,
však že i rajským květem vzplane růže pozemská,
jež básníkova píseň posvětila, Ty to víš,
co snů překrásných vzkvítá, písní, tužeb v srdci mém,
vždyť častokrát jsi se mnou lásku snila, Ty to víš,
a jak jsi všecko, nade vše mi drahá na světě,
jak často z písní mých, o dívko milá, Ty to víš!
Však to i věř, když zdaž mne miluješ jsem k Tobě děl,
mne líbajíc že's sladce promluvila: Ty to víš!

VI.

Jak sirá tamariska manou na planině pláče,
tak písněmi mé srdce ňader ve hlubině pláče,
a s nocí, jež ze srdce nebes sestupuje na zem,
hluboká láska má po temné po pustině pláče;
se mnou jen harfa má, jak s pěvcem pastýřem na poušti,
a ta i citů nejvěrnější přítelkyně pláče;
jak cypřiš na oase vzdýchá sirá touha moje,
a na květy, jež v jeho vlastním vzkvetly stíně, pláče;
mých slzí tok na ňadra zvoně srdce oplakává,
jak kaskada na svatý rum chrámové síně pláče!
O přátelé nekalte slovem výtky slzu lásky,
že jako shaslá hvězda na zem neúčinně pláče,
vždyť nejkrásněji lahodívá oku bílá růže,
když rosné perly v květoucím skrývajíc klíně — pláče.

VII.

Samotná vykvétá na pusté pláni růže podzimní
a sama truchlí v tichém naříkání růže podzimní;
po nebi mraky jdou, po zemi větry pusté, mrazivé,
než plane přec jak červánků svítání růže podzimní,
v paprscích slunce rosy diademem skráň si nezdobí,
ni motýlů kolíbá laškování růže podzimní,
a ptactva zpěvné plesy k radovánkám nezvou jí,
poslouchát vesmíra jen truchlolkání růže podzimní;
vždyť kol a kol tu hrobů sterých pole veliké,
nad všemi pláče v citů bolném tráni růže podzimní,
a plačíc na hrob veškerenstva skládá pozdní věnce své
a v soucitu svém sama v hrob se sklání růže podzimní!
O květe čárovný, když v srdci lidském lidstvu vykvétáš,
o čárná ty v májovém květu zdání růže podzimní:
tvůj nach jak smrti záplava polívá bledé dívky tvář,
jíž v srdci květe mrtvé milování — růže podzimní,
i pěvec nešťastník tvým věncem zdobí bledé skráně své,
když tvář ozáří slední písně plání — růže podzimní;
O květe lásky obětné, jenž nad Sionem zaplakal —
v tvé lůno slz svých ukryl lkání růže podzimní!

VIII.

Nuž bratři, vzhůru pohár zpěněný nám ku zdaru,
nechť vzplanou bujné vína plameny nám ku zdaru;
vždyť čas zde již, by zlednatělé srdce v útrobách
vzplanulo jako věštec nadšený nám ku zdaru,

a severu by barvy zimomřivé zápalem
horkého pásma byly natřeny nám ku zdaru;
však v ohni rozplývá ledová srdcí nenávist,
ohněm i pomník ztuhne vznešený nám ku zdaru!
A protož bratři k jihu hled, kde zraje réva nám,
a s rukou vzhůru pohár zpěněný nám ku zdaru,
k přípitku pak jak ghasela letí píseň má
a nese z jihu pozdrav zbratřený nám ku zdaru. —

Z PERLOVÉ ŠŇŮRY.

I.

Mé srdce bylo k Tvému připoutáno
tou zlatých citů šňůrkou perlovou,
hned jak již první vzplanulo mu ráno
a první pělo píseň májovou —
však brzy pouto lásky roztrháno —
mé srdce bylo k Tvému připoutáno.

Jen málo perlí různo pozůstalo,
a mnohých lesk byl slzou zakalen,
mé srdce však je všecky usbledalo
a kouzlíc v smutku zašlé lásky sen
na černou šňůrku zas je navlékalo —
jen málo perlí různo pozůstalo.

II.

Jen poceluj tu bledou tváři moji,
jen rozechvěj ten mrtvý její květ,
však ona již věčnému ku pokoji
se Tobě pozarděla naposled,
a klidná již v tom světa víru stojí;
jen poceluj tu bledou tváři moji.

Vždyť každý hrob se v jedné slze září,
a každý aspoň jediný má květ,
a každý jednu svíci na oltáři
i jeden zbožně modlící se ret:
jen poceluj tu bledou moji tváři,
vždyť každý hrob se v jedné slze září.

III.

Já věčně nes' bych tyto lásky žaly
jak onen gigant světa základy,
a byť se struny srdce přetrhaly,
a všechněch písní zvučné soulady
se s žalostnými vzdechy rozprchaly —
já věčně nes' bych této lásky žaly.

Vždyť krásný na srdci ten balvan skalný,
u nebes čelo jeho temení,
na skráni vlaje květů věnec valný
a dolů proud se srdce pramení
a vůkol světel okruh plane dalný —
vždyť krásný na srdci ten balvan skalný.

IV.

Jen postůj, postůj malou ještě chvíli,
má svíce lásky brzy dohasne —
vždyť už se květné zatemnily
a s nebe spadly hvězdy přejasné —
mé srdce taky brzy již dokvílí —
jen postůj, postůj malou ještě chvíli.

Vždyť krásná láska i když odumírá,
viď, že ji také trochu miluješ,
že darmo v Tobě zraku neupírá,
že jednu slzu přec jí věnuješ,
než v hrobě zajde její píseň sírá,
vždyť krásná láska i když odumírá.

V.

To byly, lásko, skromné jenom dary,
jen jedno bílé ruky stisknutí,
a přec tak krásné byly tvoje čáry
a zlatem lesklo tvé se planutí —
ach příliš kvapně shlukly se ty zmary —
to byly, lásko, skromné, skromné dary.

A sotva jsme si v oči pohleděli,
již zlosti kámen na srdce nám pad'
a dusil mladé lásky zápal vřelý,
až v srdci všechen — všechen oheň schlad'
jak lístky různo jsme se rozletěli
a sotva jsme si v oči pohleděli.

VI.

Bůh provodiž tu Tvoji ruku bílou,
by šťastně věnec vpletla v zlatý vlas,
vždyť s mnohou láska zápasí zde sílou
a svět ten často květem pozatřás',
když vydech' do něho svou vůni milou —
bůh provodiž tu Tvoji ruku bílou.

Jak hvězda plála nade hlavou mojí —
snad také černou hrudou zazvoní
až srdce mé k věčnému ku pokoji
se s pustou rakví ve hrob uskloní.
Bůh provodiž tu bílou ruku Tvoji,
jak hvězda plála nade hlavou mojí.

PÍSNĚ V BOUŘI.

I.

Jest ten můj kraj teď bouřlivý
a plný bleskných mraků,
až srdci v ňádru ouzko je
a temno v duše zraku.

Však někdy bouře zajde přec,
mé nebe bude jasné,

a v tom mém kraji vykvetou
zas květy mladé, krásné.

A pak z těch květů, dívko má,
si věnce budem víti
buď svatební, buď pohřební,
jak pánbůh bude chtíti.

II.

Blesk božím poslem jmenují,
že proto poslán k zemi,
by osvítil tu světa tmu
božskými pochodněmi.

Však běda srdci, které kdys
ten nebes žár zasáhne,
ono sic božskou září vzplá,
však samo — samo sprahne.

III.

Nebem když se blesky honí,
myslím já na lásku svou,
myslím jak ty blesky žhavé
touhou žárnou, ohnivou.

Když pak nebem hrom burácí,
zpívám já o lásce své,
zpívám jak ten mraků pěvec
písně hlučné, divoké.

A když bouře rozehnána,
mračna různo nebem jdou —
různě jdou i mé myšlénky
zmladlou lásky krajinou.

IV.

Jest láska velká jara bouř,
a máj mé mladé žití,
jen první zpěv v něm vzbudil se,
a první vzkvětlo kvítí.

Zpěv ten se sotva tetelí
jak první z jara ptáče,
a kvítko bolně vydychá
a bolnou slzu pláče.

Však bouře přejde, a ten zpěv
až v nebe bude zvonit,
a květ ten se svou korunou
až v nebi bude trónit.

V.

Směle hora svoje čelo
v nebes výš' vypíná,
však když blesk se nebem míhá,
nejspíš je roztíná.

Pyšně palma se svým věncem
v nebes výš se týčí,
však když blesky nebem vzletnou,
nejspíš věnec zničí.

Tak snad proto velké srdce,
jež chce v nebi trónit,
zlostná bouře světa hledí
v propast zkázy sklonit.

VI.

Ach ta láska mladická
to je jiskra žhavá
a to žití jinošské,
to je bouře dravá.

Jen že časem v bouři té
krásné květy květou,
z nichž pak v nebi andělé
věnce slávy pletou.

VII.

Tichá jako holubice
jesti, dívko, duše Tvá,
smělá jako orel v letu
jesti, dívko, duše má.

Něžná jak květ vodní růže
jesti, dívko, láska Tvá,
bujná jak květ žhavých pasů
jesti, dívko láska má.

Klidně jak potůček v lůže
plyne, dívko, život Tvůj,
divé jak Nil vodospádný
bouří, dívko, život můj.

A na jeho vlnách bouřných
plyne matně duše Tvá,
bledě vzkvétá v jeho proudech
vodní růže — láska má.

však z těch jeho vod posvátných,
až kdys v moři zahynou,
holubice i ta růže
krásnější v svět vyplynou.

V PODJESENI.

I.

Tak to láska ze srdce mi
zaletěla na pustiny —
jako zpěvné v podzim ptáče
z vadoucí už ze křoviny.

A jak list za lístkem padá,
tak ty písně v srdci vadnou,
dumný větřík roznáší je —
zanáší je zemí chladnou.

Zdaž na rov mi srdce padne
jeden lístek ze křoviska —
zdaž tam aspoň jedna píseň
siroteček pozastýská!

II.

Vykvetalo srdce moje
jak to křoví na podlesí —
plno květů — plno růží,
samé písně — samé plesy.

Uvadnulo srdce moje
jak to křoví podle skály —
plno trní — plno hloží
samé vzdechy — samé žaly.

III.

Oj ty lese, tmavý lese,
zadumaný — bez šumotu —
ty jsi jako srdce lidské
pohroužené ve temnotu.

Kde jsou ty tvé víly vábné,
světlostinné kde ty háje —
kde ty květy, písně, touhy
a tvé rozšuměné báje.

Jenom časem lovce puška
ty tvé hvozdy rozhlaholí —
však tu vzdychne laňka bílá,
taková že píseň bolí.

IV.

Osiřelo srdce moje
jak ten potok na lučině,
jak ta vlnka ve potoce,
jak ta rybka ve hlubině.

Opadaly květy krásné,
po březích jež víla sela,
i ta věrná pomněnečka
modré oko pozastřela...

Jen ta vrba vetchá, shrblá
proutím šumí nad potokem —
jen ta moje matka stará
vzdýchá nad mým modrým okem.

V.

Poletuje píseň moje
jak to ptáče v podjesení —
poletuje, pozpěvuje,
co bývalo, že už není.

Najde-li kde kvítko bledé
naposled co vykvítalo —
zazpívá mu naposledy
že už v světě lásky málo.

BÍLÁ RŮŽE.

I.

Rostla jako kvítko v poli,
radost v srdci pučila jí,
rozkvětala jako poupě,
chtěla rozvít láskou v máji.

Avšak rostla ke smutku jen,
květla jenom k uvadnutí,
a když měla láskou rozvít —
byla bledá ku shasnutí.

II.

Putovala k Svaté Hoře,
k matce boží do kapličky,
klekla před ní na kolena,
modlila se modlitbičky:

Za otce i za matičku,
za své bratry, sestry drahé,
za vše duše ve očistci —
za své srdce přeneblahé.

III.

Bledá dívko vyplač se jen,
plakat tobě hezky sluší,
vždyť ta slza na lilii
krásy její neporuší.

Bledá dívko, zanech smíchu,
smích tvůj ach, ten srdce bodá,
vždyť ten brouček zlatolesklý
přec jen lilje krásu hlodá.

IV.

Jako nočních nebes smutek
hledí na mne oko tvoje —
jako země roucho noční
květe temně líčko tvoje.

A jak hvězdy padající
kanou slzy z oka tvého,
kanou v propast pustých nocí —
v srdce lidu necitného.

V.

Jako sněžný krystal padá
ledný pláč po ledném líci,
padá hojně — padá tiše
srdci mému pro sanici.

A to srdce zimou skřehlé
letí přes tvé zmrzlé luhy —
za koně má bujné touhy,
zvučné písně za posluhy.

A za zvonky srdce lidská,
samé smíchy v zvoncích skáčí,
že pod nimi zmrzlé slzy
pustým krajem žalně pláčí.

VI.

Na znamení lásky tvojí
kříž jsem vztýčil utrpení,
na kříž zavěsil obrázky
tvých bolestí na znamení.

A jak lid na cestě kříže
před obrazy srdce pělo
o těch bolech lásky siré,
jež tvé srdce přetrpělo. —

NAD BALKÁNEM.

Ty, jež nad slávy mohylou se modlíš,
jež rány hojíš umučené lásky,
i s povzdechem nad zlostnou vášní prodlíš,
i bolné hladíš v bledé tváři vrásky —
soustrastná písni, rozpni peruť jasnou
a povznes nad Balkán se nad lesnatý,
kde záře lásky v černých mracích hasnou:
tam, kněžko písni, najdeš chrám svůj svatý.

Stržený znak zde spasitelské víry,
v prach zašlapaný, zlobou oplvaný,

bez apoštolů lid zde bloudí sirý,
jež vášeň změnila mu na katany;
zlatem se stkvějí kamilavky kněží,
a čím by skryl se nemá lid ten jatý,
i nebes chleba lakota mu střeží:
zde, kněžko písni, najdeš chrám svůj svatý.

Zde výkvět lásky mrhá zlocit tupý
a jedovatým dechem růže tráví,
zde holubice ostrodrapí supi
krkavčím zubem nelitostně dáví;
zde srdce mladé, čisté, milující
ve hrudi tluče jenom pro své katy,
jenž na sprahlé je prsou skále mící:
zde, kněžko písni, najdeš chrám svůj svatý.

Ve hrobě dřímá carstvo tady troje,
v mohylách slavní vévodové spějí,
zde den co den se nové páší boje,
a vražedné se meče v slunci rdějí,
zde rtem krvavým rána rozjitřená
o balsám vzdýchá k nebi věk už pátý,
že bolem tím až celý svět již stóná:
zde, kněžko písni, najdeš chrám svůj svatý.

Zde zem jak mrtvé tváře nevěstiny
jen svadlým věncem svoje skráně zdobí,

zde jaro jako břečťan nad ruiny,
nad steré se tu vznáší nade hroby;
zde cesta žití sráznější a užší
než Al-Širatů oblouk rozepjatý,
jenž nad propastí vede k ráji duši:
zde, kněžko písni, najdeš chrám svůj svatý.

Zde bída stohlavá až do útroby
klikaté svoje zarazila drápy,
zde sterý litostný ten pláč Nioby,
v němž tvář mateřskou celá země ztápí;
zde srdce, jazyk, práce ducha, ruky
a celý národ otrocvím je spjatý,
zde posměchem se jestě mučí muky:
zde, kněžko písni, najdeš chrám svůj svatý.

O písni moje, k té tam zemi patři,
v ty zpustošené pozanes se kraje,
vždyť bídní ti jsou rodní moji bratři
a Slávský rod ta utrápená ráje;
skřivánčím vznes se pod nebesa letem,
a že již blízký jara paprsk zlatý
zapěj těm bídným matky Slávy dětem:
tam, kněžko písni, najdeš chrám svůj svatý.

SLÁVY DĚTI.

Praporec vlaje, k předu Slávy děti!
Kdo v slávě zrozen, v slávě musí žít,
a je-li třeba pro slávu též mřít,
nedbaje ran, ni vzteklých hlasů kletí;
na půdě vaší světa vůz již stojí,
připněte k němu bujnou čtverspřež svoji,
ať křídlatý jak anděl dále letí:
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

Staré již rány zacelila doba,
na jizvy slušno nových dostat ran,
však láskou spjatý ten náš čtverohran
nižádná v světě nesdrtí již zloba:
nad Horu Bílou Blánik výš se nese,
i nad Kosovem Balkán již se třese,
a od Uralu slyšet pozdrav pěti —
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

Pozdravte slunce, jež vám jasno vzchází,
bratrských zpěvů hlučnou oslavou,
ať ověnčenou vaší nad hlavou,
jak v vlastech vašich nikdy nezachází;
hle půda kyprá vaší krví drahou
vybujní v květy vaší silou, snahou,
jen svorným zorejte ji rádlem k setí —
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

Nad rumem hrobů již se fénix vznáší,
nuž k předu krok ku slávy pochodu
za krásnou, živnou lidskou svobodu
ať pějí svatí, klejí satanáši;
chorobný svět jak starec nade rovem,
oživne zpěvným Slávských rodů slovem
a nových krás se zaskví růžnou pletí —
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

Již Polsko zbožná s mohyl sejmi kříže,
vždyť pláčem smyla's suchou jejich krev,
a z posvátných těch žalných smutků dřev
povstane chrám, v němž svoje složíš tíže;
v tvém srdci svatý lásky požár plaje,
jím Slovanské ozáříš k svátku kraje,
až v kruhu svorný budou chorál pěti —
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

Svůj starý ráj vám nebes říš otvírá,
svou věkovitou bořic ohradu,
a pestrých růží vonnou zahradu
vám k nohoum skládá stará země Cyra;
vy po synovsku lůžko ověnčíte,
kde v plenkách dřímalo kdys lidstvo dítě
a nejstarší teď v hrobích spějí kmeti —
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

Zločinná schne též ruka Moslemína,
co tolik ztropila vám zlořádů,
a z pozlacených věží Carhradu
již půlměsíce bledá záře shasíná;
však v brzku jižní pušky zahovoří,
klasická půda nové divy stvoří,
a Carhrad Kristu zas se pozasvětí —
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

Vy vonným oblakem zem zahalíte,
kdy od Kamčatky šíro k Šumavě
ku blahu lidstva, sobě k oslavě
zahradu rajských květů vysázíte;
i otevře se světlých nebes brána
a svoje pěje božstvu hosiana,
v sbor andělů duch slávy pozaletí —
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

NĚMEČTÍ KŘIŽÁCI.

Přijeli jsou s pánem bohem
všichni co jich v svaté říši,
byli knížata i páni,
byli preláti a mniši.

Přijeli jsou přes Šumavu
na kacířské české hlavy,

by své hříchy krví smyli,
vešli věčné do oslavy.

Přijeli jsou, dáli křiky
a pálili vesní chýže,
však brzy se zastavili
aby měli domů blíže.

Když pak boží lid se blížil,
zatroubili „zpět“ svým rohem,
a jak přišli zas odešli,
do svých Němec s pánem bohem.

POLSKÉMU NARODU.

Bratrský polský národe,
jenž s písní na rtech umíráš,
a hrot když bode srdce tvé,
jen svůj se modlíš otčenáš!

Ty zbožný, polský národe,
jen jednu konej ještě ctnost,
pomiluj rodné bratry své
a jich slovanskou vzájemnost!

Rozprchli jsme se synové,
když zemřel milý otec nám,
však žije ještě Sláva máť
nešťastným dětem sirotám.

Nuž sestupme se v rodinu
a po návyku slovanském
vzdělávejme zas vespolek
tu žirnou svojích otců zem.

A ty pak, polský národe
nám budeš knězem domovým,
ochráníš bůžky otců nám
klíč maje k dveřím chrámovým.

O zbožný polský národe,
jen jednu konej ještě ctnost,
pomiluj rodné bratry své,
znej krásnou Slávskou vzájemnost!

NÁŠ DĚDEČEK.

Bůh ví, co náš dědeček
stále myslí v duši,
nesměje se — nepláče,
bůh ví, co as tuší.

Bůh ví proč náš dědeček
stále jen pospává,
snad že se mu o něčem,
snad o ráji zdává.

Bůh ví, proč náš dědeček,
v koutek stele sobě,
snad to zkouší, jak se to
leží asi v hrobě.

OPUŠTĚNÝ.

Opuštěný javor v stráni,
lístků málo na javoře,
ach to smutné podívání,
kde tak mnohé vidět hoře.

Ptáčkové tu zazpívali,
přiletěli — odletěli,
těžko, by nehnětly žaly,
myslet také na přátely.

Větérkové z dáli plynou,
k pozdravení ledabylo,
s nimi upomínky hynou —
mrtvo, co tak krásně žilo.

Slunce dávno pozapadlo,
nebes rosa lístky smáčí,
kde už žití pouvadlo,
aspoň slzy rosou pláčí.

Kořínek už podesíchá,
červík hlode stále, stále —
upokoj se duše lichá,
však to přijde nenadále.

O SLÁVĚ SVĚTSKÉ.

(Deklamace.)

Sešly jsou se z krajů světa
vandrovavše dvě as léta,
všechny boty různotvarné,
botky, střevíčky i švarné.
pantoflíčky, krbce, trepky,
všechny šámy — juchtoviny,
teletiny — skopoviny —
sešly jsou se ze své cesty,
jež je vedla vsemi, městy,
doma pod rodným zas stanem —
pod oteckým pod verpánem.
Vzešlo hlučné sněmování

mezi botáckou tou lájí,
každý svůj jen úřad hájí
a svou chloubu povyzvání.
Postaví se botka pyšná
šviháckém tu na podpatku
a ze šumných hlasů zmatku
vynáší ta slova slyšná:

„Prosím slušně pány, dámy —
nechci chlubit se snad valně,
stav můj, tuším, dosti chvalně
bude znám i mezi vámi.
Na kobercích — na parketě
žiju ve vyšším jen světě,
vím co slušnost je a móda,
neznám, co je bláto, voda,
nanejvýš, že ku rozmaru
šlápu kámen trotoárů;
když pak přijde nečas trošku,
k posluze si vezmu drožku
a tak skví se moje líce
v salonech neb v skvostném bále,
vždy jen k slávě — ku pochvale
jako černá krasavice!“ —
Hřmotným hlasem na ta slova
prála bota holínková:
„Nezávidím tobě zhola —

však i z tebe čpí jen smola —
panské tvoje postavení,
stav můj přec jen výš se cení;
víť se všude, proč je bota:
ať se bláti, ať se sněží,
ať si voda v cestách běží,
ať se všechna shlukne slota:
tu mé jisté, pevné kroky
víc přispějí k práci, blahu,
užitečnou klestíc drahu,
než tvé tatrmanské skoky.
Jakou zásluhu máš asi,
že tak founíš s převysoka —
zrobíš leda kuří oka.
Věř i já mám svoje časy,
jež mi záviděti musí
ty tvé salonové krásy:
kyprá půda, mech měkoučký,
kvítím poseté palоučky,
plné barev, plné vůně,
když se k hladké stezce vinou,
zdaž tu takou krásou slynou
ty tvé kobercové hůně?
Když pak v krčmě, byť ne v Praze
skočnou polku zanotují
tuť si k tanci na podlaze
podkovkami zataktuji!“
„Vlastně se tím zahazuji“

ruší další hádku vzdorně
vysoké rytířské škorně —
„že tu já chci mluvit s vámi
plebejské vy, nízké šámy;
nechci proto dlouhou řečí
hlásat svoji slávu větší —
zacinkám jen ostruhami!“ —
Na ta slova plná pýchy
potutelné taje smíchy
ozve střevíček se ženský:
„Odpustíte, ctný rytíři,
že proti vám slova míří
slabý hlásek můj panenský.
Však že vašnost mysl skloní,
když se střevíček malinký
zableskne kdes z pod sukýnky —
div že vašnost tady sobě
neubrousí paty obě —
taký spěch vás za ním honí;
ba i v prachu se tu koří
rytířský vzdor vaší pýchy,
a jak beránek by tichý,
na kolenou nám se dvoří —
div se rytíř neumoří.
Ba i kdy tu šlápne maně
na vás podpatek náš hladký,
vzdychnete jen, nám se klaně:
‚Ach, jaký to pocit sladký!‘“

Pročež vaše urozenost
rač svou snížit povýšenost,
často střevíc hebké kůže
třeba sto rytířů zmůže.“ —

Slyše vnadidel těch líček
malý v koutku pantoflíček
slabým hláskem ozývá se:
„Pastorče jsem mezi vámi,
nedařil mne mistr ničím,
ani leskem, podkovami,
ni zlatými ostruhami —
a přec nade slávu vaši,
výš se moje vláda vznáší
mocným žezlem panovničím.
Splete mužům ovšem kroky
střevíc někdy útloboký —
však nedlouho sláva květe:
manželské ji pouto shněte.
Pevnější mé vladaření,
když se pod mou ženskou tíží
umořené v prachu koří
celé mužské pokolení!“

Tak tu dále vedou hádku
botácké ty spurné roje,
ještě krbce, čižmy, bačky,
jiné šámy kráčí v boje,

že až z toho hlasů zmatku
tu a tam se strhly rvačky.
V tom přichází mistr Šídlo
v bojuplné svoje bydlo,
židák stanul blízko prahu;
vzali věrtel — nebo váhu
a botácké šmahem roje,
jež ty kruté vedly boje
odvážili — odměřili,
odměřivše v pytli skryli. —

Skončena jest hádka lítá.
Mistr doma měď počítá —
židák s pytlem se uklízí —
tak zde světská sláva mizí!

HLEDAL — NAŠEL.

(Deklamace.)

Hněvá na kmotra se kmocha,
oněměla jako socha,
a ač v duši vzteky chová,
nemluví přec ani slova.
Kmotr pod vous se usmívá
a jen tiše hlavou kývá:

„Však si kmotra jazyk zjedná,
dřív než vyjde hvězda jedna“ —
nevšímá si hněvu dále —
kmotra mlčí neustále.
Vyšla hvězda, druhá — třetí,
obloha již celá vzplála,
kmotra jakby ve zakletí
přece ani nemukala.
Kmotr v koutku podřimuje,
podřimuje, rozumuje:
„Vida kmotru! jaká, taká,
snad si hraje na mudráka,
myslí ona jistě sobě,
mluvit stříbro, mlčet zlato —
však se kmotra vyspí na to“ —
uhleh' a spal jako v hrobě.
Vzešlo ráno — kmotr vstává,
dobré jitro ženě dává,
zapomněl již na to zcela,
včera že mu oněměla —
kmotra ale ani čmuchu,
jak by všeho zbyla sluchu,
ani slova nemluvila,
kmotru záda obrátila.
Toho již to zebe trochu,
že má míti němou kmochu,
vždyť mu libánková doba
ještě ani neodkvetla.

a již taká tvrdá zloba
manželskou mu radost shnětla.
Začne žerty, okem mrká,
a povzdáli u kmotřice
jak holub kol holubice
šlape, točí se a vrká;
přisedne k ní na lavici,
zaškube i za suknici —
ale kmotra ani slova,
ač ví, že ta ústa její,
jako ptáčka písně pějí,
otočí se — mlčí znova.
„I toť, aby všickni ďasi
takovéto ženské špásy!“
rozkřikne se kmotr, vstana —
„ukáži já také pána!
Však že's dobře při oltáři,
mluvíc hbitě po faráři
jazýček svůj v ústech smýkla,
div že jsi se nezajikla —
budeš mluvit, nebo, sice —!“
kmotrovo se vzňalo líce.
Avšak kmotra ani muku,
vyskočí jen, zbočí ruku,
dupne sobě, vzepne páže,
ale jazyk nerozváže.
Minul den, i druhý přišel,
kmotr ani slova přece

od své kmotřy neuslyšel;
náhle mu cos v mysl padne,
běží, béře loučku s pece,
a ač slunce svítí za dne,
kmotr světlo rozkřesuje
a při rozžatém kahánci,
jakby byla tma jak v ranci,
cosi hledá po světnici —
kmotra za ním pokukuje.
Kmotr svítí, všude hledá,
pod stolem i pod lavicí,
ba i každý hrnec zvedá,
na kmotru se neohledá;
tu to již jaks podpaluje,
kmotr přec jen svoji kuje,
bruče při tom neustále:
„Ďasi vědí, kde as vězí!“
pod postelí hledá dále,
vystlanou i postel shází,
však co hledá nenachází.
Kmotra jakby na řetězi,
tak to s ní už škube, cuká,
mlčí přec, jen jazyk kouše.
Kmotr druhé rozžav souše
po světnici dále šuká,
otvírá i obě truhly,
šaty stroje, protřasuje,
na podlahu vyhazuje —

kmotra stojí jako v uhlí;
když pak kmotr loučku třetí
rozžal a zas dále hledá,
kmotra k němu celá bledá
jedním skokem pozaletí:
„Co tu hledáš blázne, cháme!
či se ti snad rozum láme!?“ —
„Jen tvůj jazyk, kmotra milá,
jejž jsi byla potratila —
teď však jsem jej právě našel“—
kmotr klidně loučku shášel.

Kmotra stavidla teď zvedá —
mělať dlouho zadržáno,
a jak vyjde boží ráno,
celý den si pokoj nedá,
stále jazykem zas seká.
Kmotr jako ve vidění,
kdy as konec bude, čeká,
čeká, avšak konce není.
Ach, byť čekal dlouhá léta,
ba až do skonání světa, —
kmotře jazyk nescepení! —

V koutku vždy pak kmotr sedal
a litostné vzdechy zvedal:
„že jsem já ten jazyk hledal!“ —

JIŘÍKOVO VIDĚNÍ.

Měltě Jiřík vidění —
ne to není k věření!
kdo však by se hádal s Jírou,
jak to asi s jeho vírou.

Veršovcem byl v komůrce,
živ jen suché o kůrce,
lampička mu chudou září
bledou osvètluje tváři.

Pero maje za uchem
stoupá srdce rozruchem,
po nebeských krajích bádá,
myšlénky si v kytku skládá.

V tom tu z díry jedna, dvě —
celý řad se myší tře,
na dvou zadních poskakují,
veršovci se k nohoum snují.

I toť mela proklatá,
jakou vedou myšata,
jakby vyšly na poradu
vystupují po dvou v řadu.

Napřed s dvěma praporci
na klasovém toporci
myšky dvě si vyšlapují,
z klasův zrnka vykusují.

S nimi slávy pro krásu
snujíc vlečky ocasů
myšky hopcou ulízány,
kroutí se jak dvorské panny.

Z pavučiny šlejíře,
drobty mlsků v papíře,
mlaskají si, klepy kují,
jedna druhou olizují.

Za těmi si kráčí zas
z šupin zrní maje pás
jako panoš vyšňořený
myšák slámou ověnčený.

Jako trofej špeku kus
rytířský ten slamotrus
vzhůru zvedá, křičí sláva
a po dámách pošilhává.

Za ním dva zas myšáci
jako ňácí dvoráci

pyšně sobě vyšlapují,
vážně diplomatisují.

Křížáci dva pavouci
jako řády lesknoucí
v zásluze jim prsa slaví
z pavučiny na hedbáví.

Za těmi pak šediv, stár,
moudrý jakýs kráčí pár,
za brejle jim střepy-sklíčka
šilhající kryjou víčka.

Každý v packách pergamen
musea co vážný člen
drží a v něm slabikuje,
po kousku jej ohryzuje.

Dobré chuti myšáci,
tak se lístky převrací,
jen ať chuť vám nepokazí,
oslí kůže časem srazí!

Za těmito učenci
slaměnými pod věnci
generál na kůrce sedí,
mračně kolem s ryzky hledí.

Za ním myšat stoupá řad,
zbraně v předu, zbraně v zad,
žabí špárky, hadí zoubky,
stébla i zaječí chroupky.

Všude kníry na straně
namazané v smetaně —
nad vojem jak prapor víří
větrem křídlo netopýří.

V tom tu spatří generál
kočičí chlup opodál —
dobyli jej na bodáky,
byltě vám to šturem ňáký.

Boj ten málo krve stál,
jenom statný generál,
když tam na své ryzce pálil,
přes kočičí chlup se svalil.

Měly radost myšata,
poslaly hned pro kata,
aby oběsil ten chloupek
za nit na popravčí sloupek.

Tu však pero přeruchem,
jejž měl básník za uchem,

na zem mezi reky slétlo
a jim všechnu slávu spletlo.

Do děr všechny zahnal strach,
zůstal po nich jenom prach,
básník pro brk křivé záda
bruče tyto rýmy skládá:

„Jak vás ten můj husí brk
strachuplny do děr strk',
vždyť netepe na krunýře,
škrábe jenom na papíře.

Až to na vás přijde zas
prováděti nový špás,
hloupí myšáci a myši,
buďte raděj v děrách tiši!“ —

To měl Jiřík vidění,
když se oddal básnění,
kdo dát tomu nechce víry,
ať se na to zeptá Jíry. —

MISTR POTĚH.

V městečku jednom mistr Potěh věru
Mařenku má, překrásnou, švarnou dceru,
jak v své sukynce prosté kvítko v poli
vyrůstá v domácím mu ve okolí
švitorná, sviží, jak vlaštovka v letu
a sedmnáctému se blíží letu,
z tváří jí růže s liliemi prší,
a z oček jiskry jako hvězdy srší.

Jeť mistr otcem jí i pěstitelem,
vždyť nepoznala matky v žití celém,
neb když ji otci v náruč položili,
rodičce při tom oči zatlačili;
však Mařenka mu drahá proto taky,
že ani od ní neodvrací zraky
a stále šepce vytloukaje kůže:
„Mařenka květe věru jako růže!“ —

Tak i pan Vojtěch myslí sobě zticha
a na stoličce po Mařence vzdychá,
onť mistru k ruce spomocníkem pilným
a údem rodu takřka nerozdílným,
neb jako kluk tam přišel do učení,
před' dratve, smolil, běhal pro koření
a když pak první zrobil střevíc zdárný,
stal z hocha švec i mládenec se švarný.

Bývaltě druhdy jak kulička rtuti
a nevydržel chvílku bez pohnutí,
až jednou jakoby se šídlem pichl,
si z hluboka, ba ze srdce až vzdychl;
byloť to tenkrát, když Mařenka oko
zabodla do duše mu přehluboko,
a od té doby na stoličce zticha
pan Vojtěch sedí a jen stále vzdychá.

Však mistr švec vždy bystré mívá oko,
víť, proč pan Vojtěch vzdychá přehluboko
a proto s ním to na stoličce vrtí,
že časem k sobě takto v zubech drtí:
„Ať pan Vojtěch nechá hloupých vzdechů,
sic sáhnu věru ještě po potěhu
však že Mařenka není taká, všaká,
ta jiného vyrůstá pro šviháka.“

A sotva došept' — již na prahu dveří
chlapisko jakés dvoří se a peří,
pak s poklonami kroky, skoky mate
a modrchá cos páté přes deváté,
z čehož jde rozum, že on z věsti hlasné
uslyšel o mistrově dceři krásné
a přichází, by za dcerušku dvorně
požádal mistra — rovněž i pokorně.

Švec mistr mrskl okem na chlapíčka,
jenž se tu vrtěl jako korouhvička
a ač chtěl Mařenku vdát za šviháka,
přec jej to bodlo jako sršeň ňáká
a polo v smíchu, více ale v zlosti
odsekl krátce neznámému hosti,
že takového pana pro hastroše
on dcery nemá, ale staré koše.

Když chlapík z dveří jedním skočil skokem,
pan mistr po Vojtěchu mrštil okem
a myslí si, ač v duši nejskrytější:
„Toť Vojtěch přece junák onačejší
než komáří to bzučné prachozdvíže
a přec Mařence věnec nezavíže!
však on tou láskou na prach neukorá
a Mařenka — ta květe pro doktora.“

Jak domyslel — hle již tam vážně z dveří
pán jakýs k mistru svoje kroky měří
a řečí jako z kazatelny slavnou,
dle písma i dle paragrafů správnou,
za ruku dcery jako kytka žádá,
ač paruku a křivá má již záda;
svatební smlouvu že již na papíře
přináší s sebou, by to bylo k víře!

Potěha řeč ta suchá v uších brní,
i sedí na stoličce jako v trní
a vida tváře dcery rozhárány
ne studem, ale krásným hněvem panny,
na řeč tu pána po doktorsku věrnou
odvětil po mistrovsku pravdu pernou:
že dceru svoji květu ve rozpuku
nedá být doktorskou i za paruku!

Jak doktor zmizel i s papírem v ruce
vyskočiv zavřel mistr za ním prudce
a řádí, nemyslí už ve zátiší,
že slova dvojná dceř i Vojtěch slyší:
„I aby na takové na ženichy —
pan Vojtěch taký samý povzdech lichý
a nepřivede-li své srdce k míře,
vdám dceru třeba až i za rytíře!“

A hle! již dvéře v ráz se rozekotí
a rytířský hlas po rytířsku hřmotí:
„Hoj, ševče mistře! máš prý krásnou dceru,
dej za ženu ji na rytířskou věru
a ne-li, přisahám ti na své škorně,
že unesu ti dceru mocí vzdorně
a zavru na zámku ji převysoko,
že nikdy tvé ji nedostihne oko!

Tenkráte mistrem trhlo to však více
a v očích oheň, zapálené líce
a po ševcovsku vykasané ruce
na rytíře tak rozehnal se prudce
a taký útok učinil naň litý,
že rytíř, ač byl šermíř znamenitý,
zapomněl na meč, a což značí více,
na útěku své ztratil rukavice.

A na to mistr v plném rozhárání:
„I aby kati také namlouvání!
Sem Vojtěše a ty Mařenko taky,
ty vzdycháš jen a dcera klopí zraky,
proč nehlesnete, jak vám srdce hlásí,
sic vtrhnou na mne ještě černí ďasi,
a to jen láskou každý chodí zmámen
dejte si ruce, ať již řeknu: Amen.“

Vyskočil Vojtěch lehký jako chmýří
a u okénka Mařenka se pýří,
a oba polo ve snu, polo v bdění
podali ruce sobě ku spojení,
pak plní vděčnosti a lásky plní,
an stejným citem ňádra se jim vlní,
mistrovi-otci do náruči letí
blahému otci blaženější děti.

Když pak kol mistra na podzimku žití
to drobné vnoučat vypučelo kvítí
a Mařenka a Vojtěch zlatých citů
mu rozžehnuli v tichém domku bytu —
zpomínal Vojtěchovo na vzdýchání,
na dceru růži, panské namlouvání
a říkal: „Nejjasněji srdce zvučí,
když svoje svému padne do náručí!“

V ZLATOU HODINKU.

Ves se dvoří, krčma zvučí,
na zápraží děti skáčí,
každé v ruce po kytici
a makovém po koláči.

V krčmě kmotři v rozhovorech
za dubovým v koutě stolem,
paní matky jako kytky
po lavicích sedly kolem.

Hoši pějí písně vzhůru,
hned zas v kole tancem víří,
a děvčátka jak poupátka
v růžovém se věnci pýří.

Sběhlo celé posvícení
ku zlaté se ku hodince,
i ta babka s marcipánem
vyhlédla si koutek v síňce.

Tu pan kmotr ze zastolu:
„Jak ta mládež divně skáká,
já řku, páni muzikanti,
spusťte forte rejdováka.“

A ku kmotře ku sousedě:
„Nuže kmotra na podpatky,
ukažte jim, jak se vznáší
s nožkou svižnou střevíc hladký!“ —

A pan kmotr luskl sobě,
kmotra se již přitočila,
a muzika staroslavná
rejdováka zanotila.

Kmotr svižný jako vítr
v kole hýří, až to práší,
kmotra při něm jak ve větru
růžový se lístek vznáší.

V tom se pustí — kmotra v předu
křepeličky drobným cupem,

a pan kmotr za ní v skoku
vraníkovým hravým dupem.

Ale kmotra jako muška,
před kmotrem se točí, míhá,
ten ji krokem, ten ji okem
v každém nožky hnutí stíhá.

Hned se dvoří, vrtí, šlape
jak holub kol holubinky,
hned zas zdáli po kmotřici —
strojné hází kudrlinky.

Rázem na to jako střela
ku sousedě pozaskočí,
dupne sobě, pozavýskne
a dál švarné kolo točí!

Planou kmotři na lavicích,
kmotry sebou potřásají,
krčma zvučí, mládež čumí,
a muziky samy hrají.

Zajelo jim všechněm do žil
starodávné rejdování —
i ta babka s marcipánem
rejduje kdes v zpomínání. —

Vřiskla basa na finále,
kmotr zvedna kmotru vzhůru
skončil v prostřed jizby stana
rejdováka slavnou turu.

A pak k chase, jež tu čumí:
„Já řku, chaso, bez caviku!
nech to panské trdlování —
zarejduj dle starých zvyků!“ —

KRVAVÉ RŮŽE.

I.

Krvavé růže na trnovém keři,
v rozpuklém ňádru slzné krůpěje,
hle povzdech větru, jenž jich lístky čeří,
co sladké vůně kolem rozvěje!

Tajená rána srdce v skrytu ničí
a žití ráje hrotem uhnčtá,
však bol kdy v trní pupencem vyklíčí,
vždy růží vonnou světu rozkvetá.

II.

Tu národ klesl, onde rek krvácel,
tam velké srdce velký shnětl bol,
a věku vichr kde se vyburácel
i popel mohyl roznes' kol a kol.

Zarostla trním vlasti líha celá,
jen žalným vzdechem pěvce proroka
tu tam se zaskví růže uzardělá
jak rána krvavá a hluboká. —

III.

Bělostné ňádro jako horské sněhy,
jak svadlé větve ruce svislé v klín
a oko děvy plné žalné něhy
se v zarosené tají řásy stín.

Zavlní ňádro vzdechem, puká v žale
a srdce raněné se vynoří
a jak když slunce vzplane ve křišťále
na bílé hrudi růže zahoří.

IV.

Po stráni lesních růží křoví nízká,
kol skaliny a pusté výmoly,
zalétlo ptáče s písní do křoviska
a plané růže rdí se v údolí.

Ty tváře lidu bědou zuboželé —
na srdci srdce vadne v náruči;
i chudé líčko pozardí se vřele,
když píseň sousedka mu zazvučí.

V.

Vyprahlá skála, slunce stále pálí
a pramen v lůně jejím zrozený
s vlažívým mokem v cizí spěchá dáli
a rodnou matku tráví plameny.

V bolestech prahnouc puklo srdce skále,
jí svadlý list zející ránu skryl
a když tam ptáče símě vneslo malé,
keř růžový pak ránu zacelil.

VI.

Umírá slunce, růží věnce rdící
v západu na příkrov své nachy stron,
noc slzavá jak žena truchlolící
mohylu klene nad hrob hvězdnatou.

Tak jest a bude po vše věky —
nad mrtvou láskou růže zahoří
a shaslé, jež tu hřály papršleky
hvězdami z hrobu tmy se vynoří.

VII.

Růžové líčko — dítě na sirobě,
na zlatě, žalu i na lidské pýše,
zardělé poupě, matka dávno v hrobě,
čí ret tu záři ve tvé líčko dýše?

„Jen ostrý za dne dech a hněvy pána,
za noci tvrdé lůžka kamení,
vždyť růměncem se vždycky věnčí rána
a růže trnové má znamení.“

VIII.

Skanula slza po uvadlé tváři
v bolestném padši v ňadro zachvitu,
papršlek kmitu nebes na oltáři
a růže vzplály slze ve třpytu.

Co růží skryto v studánce té žalu,
kdož srdcem jal by jejich věnců vděk —
jen méně kamení — jen méně kalu
a jediný jen lásky papršlek.

RUBÁŠ.

Pleje děvče len zelený,
hořké trávy, škodné býlí,
pleje z duše zlé myšlénky,
jež jí srdce zkormoutily.

„Ach ty srdce, mé srdečko,
proč jsi plno žalování,
že se s tebou rozskočit chce
červené mi šněrování.

Vždyť tvůj chlapec navrátí se,
až doplejem lníček tenký,
přitočí se, přitulí se
a vylíbá zlé myšlénky.

Vždyť tvůj milý zase přijde,
přivine se ku srdíčku,
zapředeme tenkou nitku
na svatební košiličku." —

Však kořínky nedůvěry,
když kořínek lásky mučí,
kdo je trhá propletené,
tomu láska nevypučí.

Dorůstá len na souvrati,
prokvětává, promodrává,
ale růže lásky vadne,
list za lístkem opadává.

Přede děva tenké nití
opuštěna na komoře
a rozpřádá a zapřádá
v duši smutné lásky hoře.

273

„Točíš se můj kolovrátku,
jako se mnou svět se točí,
semo tamo, kolotavo,
až přechází závrať oči.

Vzdýcháš si můj kolovrátku
stále jak má duše lichá,
tolik bolů, tolik vzdechů
a přec žalost nevysýchá.

Však tě brzy v koutku kdesi
v síť zapřede pavouk černý,
jako zapřeď do osidel
srdce moje hoch nevěrný.

Čekala jsem, doufala jsem,
ale naděj stále vadne,
vždyť to srdce, drahé srdce,
bylo přec jen srdce zrádné.

Doufala jsem, nevěřila,
ale růže v tvářích hynou,
že můj chlapec za děvčátkem
cestičku již šlape jinou.“ —

Přede děva na komoře,
opuštěná, samotinká,
jenom bledý měsíc shůry
nahlíží tam do okynka.

Bělí děvče tenké plátno
u potoka na palouce,
šel tamtudy chlapec známý —
rozmarinu na klobouce.

Kropí děva plátno tenké,
nevším' si jí chlapec známý,
nekropí ji vodou jasnou,
ale skrápí slzičkami.

„Prohěláváš plátno tenké
jako moje líčko smutné,
vždyť tě skrápí, probělují
také moje slzy rmutné.

Proběláváš plátno tenké,
proběláváš víc a více,
však nás brzy oslnějí
posvěcené v chrámu svíce.

275

Položí nás v jedno lože,
tebe dají pod hlavičku,
a matička ušije mi
bílou z tebe košiličku.

Už tam v kapli vyzvánějí,
na oltáři svíce svítí,
ach jak jesti přece líto
mladého mi živobytí.

Už tam v kapli zacházejí,
veselí se svatebníci,
nezpomene ženich sobě
na mne sirou na dívčici.“ —

Bělí dívka tenké plátno —
a když plátno vybělila,
v kapličce tam na kopečku
smutná hrana zazvonila. —

Můj ty bože! lásko velká!
co tu zkusí trapných chvílí,
nežli sobě srdce utká
v černou rakev rubáš bílý! —

VĚŠTBA SYBILINA.

Plápolá Roma, slunce západové
své hávy na ni metá purpurové,
a korun jatých trofej zlatoskvělá
hor sedmi povznešená věnčí čela;
v triumfu césar, kolem pretorjáni
vítěznou zbraň a zlaté orly sklání,
an zatím nájemčíků legiony
poslední boří v koncích světa tróny;
lid jásavý pln hodem, kvasem
se žene aren hlučným za zápasem
a vonný patryčík ctě Bacha chrámy
se v šumných lázních baví s heterami.

Ve stínu sloupů v trosku rozmetených,
jež hladilo kdys Řeka dláto umné,
a kolem nichž při vodách rozšumených
na Isthmu vinuly se písně dumné,
otrokář líný líným hoví oudům
a těm, jež kol se valí, lidstva proudům,
by zatleskali v hlučném pochval choru
umírajícímu gladiatoru,
své zboží drsným vyvolává hlasem:
tři barbaři to, tři to sosny vzneslé,

ač z půdy vyrvané, přec nepokleslé;
šat režný, sporý, v bocích upjat pasem,
sval nehalí, ni ladný záhyb oudů,
z nichž bujný tepot žilnatých těch proudů
proráží jako rozčeřené toky,
jež vzneslým horám skalné vlní boky. —

„Občané římští; dary skvostné ceny
barbárské země nabízí vám v pleny!
Kde Caesar přes květnaté, žírné hony
vítězné druhdy vodil legiony,
tenť zrozen jest, Gal, svěží, hybký tělem,
vycvičen v zápasení přeumělém,
větev to vzácná z královského boru,
jež bardův zpěvnému kdys slouchal choru;
onť smrtí umře krásnou, neúhonou,
s gracií něžnou, s ladnou těla sklonou,
s úsměvem hvězdy padající v tváři,
že potlesk zbudí v samotném i caři!
Občané římští! dary vzácné ceny
barbárské země nabízí vám v pleny!

Tuť Germán světlovlasý, v zápasení
se lvy a tigry nad něj v Římě není,
hercinské hvozdy větrnaté, chladné,
tužily tělo jeho nezávadné,
tam duby k zemi shýbal, sosny vracel

a pěstě kladivem huňaté tury kácel;
onť přímý, chladný však smrti
ramenem nahým tygra, lva i sdrtí
a vítěz nohou pevnou, bez třemíků
na prsa šlápne všemu zápasníku,
svou mocnou pozvedaje těrchu těla
jak zbrojného by Marsa vyzvat chtěla! —

Občané římští! dary skvostné ceny
barbarské země nabízí vám v pleny!
Nad pontem v pláních chudých na pahrby
tenť půdu brázdil, dřevné stavě krby,
Sarmata dumný, prudký jak ty búry,
jež přes zbrázděné tam se honí zvůry,
svobodník doma, nemá jmena ani
pro trůnu vládce, vzdorné panování;
ač se rtů řeči jako med mu tekou
a v ňadru duši klidnou chová, měkkou,
přec mocné proudy žíly jemu plní
a prsa silou se jak moře vlní,
kdy zdme se koráb, jenž mu vlny mate,
o žeber břehy zdrtí o skalnaté;
běh křepký v závodění střelu stihne,
a ruka hebká, pakli dřevcem mihne,
jak Joviš bleskobijce vrazí, skácí,
že vždy se čelo — srdce zakrvácí;
občané římští —" zmlkni otrokáři,

otrokům tvým hle! což to plane v tváři,
co Římem lomí, bohy v chrámích třese
a v aren kvasy bledé strachy nese?!
Hlas věštby sybilinské z ledví země
jeskyně rtoma prodírá se temně,
věsť dvojatá — však jednu hlásí vůli:
„V areně lvíce, rozedraná v půli,
Řím krve její rudým proudem vzplane,
a nad ní barbar gladiator stane!“ —

